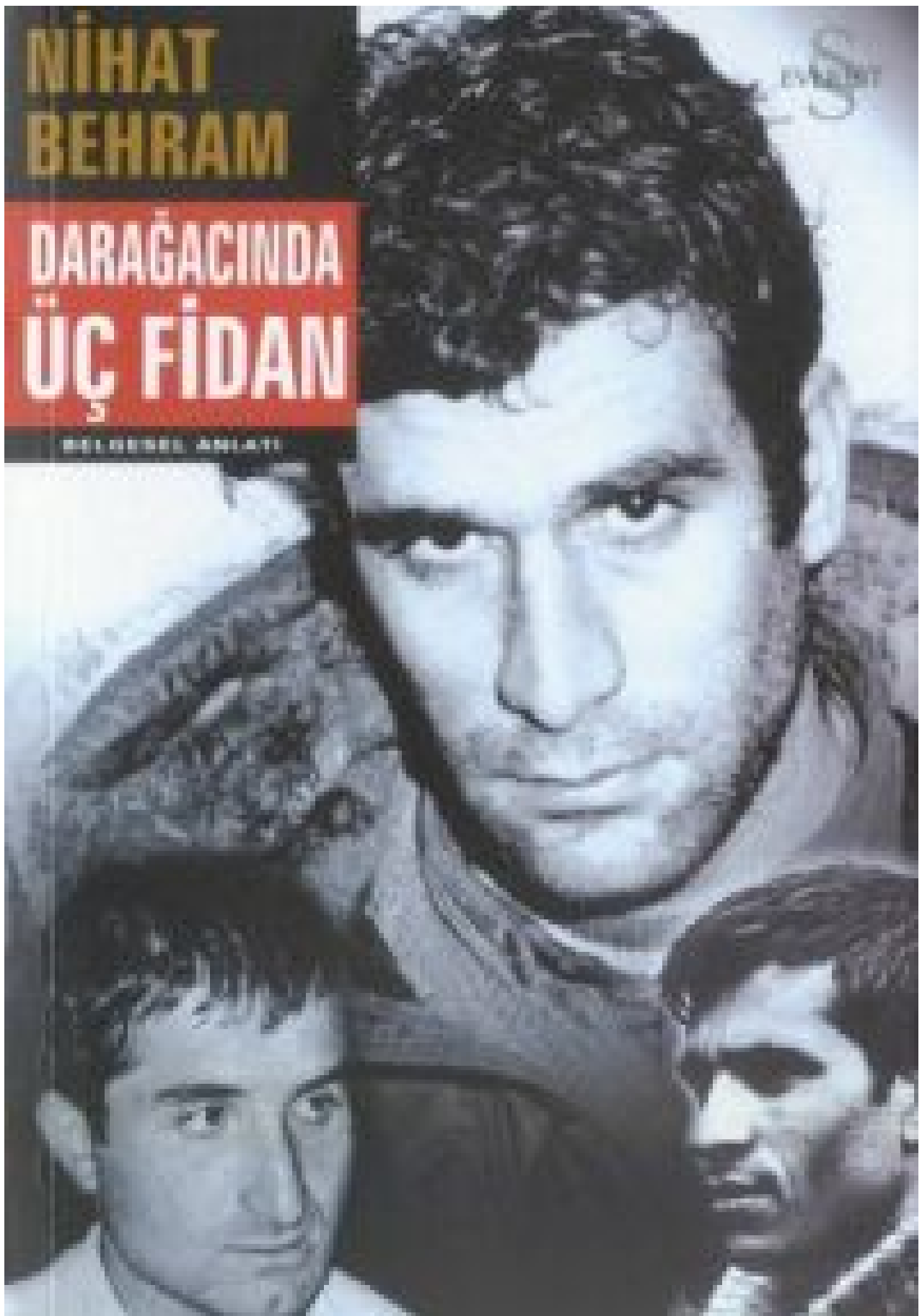

**NIHAT
BEHRAM**

**DARAĞACINDA
ÜÇ FIDAN**

BELEDİYE ANLATI

NIHAT BEHRAM

DARAĞACINDA ÜÇ FİDAN

.....

NIHAT BEHRAM

1946 yılında Kars'ta doğdu. On şiir kitabı yayınlandı. Yayınlanmış yirmi kitabı bulunmaktadır. Çeşitli yapıtları yabancı dillere çevrilmiştir. -Halkın Dostları-, -Militan- ve -Güney- dergilerini çıkaranlar arasındadır. Yazdıklarından ötürü 12 Mart döneminde 2 yıl tutuklu kaldı. 70'li yıllarda bir süre gazetecilik yaptı. 12 Eylül döneminde Bakanlar Kurulu kararıyla T.C. vatandaşlığından çıkarıldı. Uzun yıllar yurdundan uzakta yaşamak zorunda kalan Behram, 17 yıllık politik sürgünlükten sonra 1996 yılında yurduna dönebildi.

İÇİNDEKİLER

Sunu

Uğruna ölüme gidilen şey kendini karanlıkta bir ışık gibi hissettirir

Bu günler ki

Türkiye'de karanlık bir dönem ve Deniz, Yusuf, Hüseyin'in dışarda son günleri

Deniz Gezmiş, -Mahkeme diye böyle bir yerde bulunmaktan utanç duyuyorum- dedi

Tutanaklar (1)

Ortak savunmalarına -ezenlere karşı verdikleri mücadelelerde ölen tüm ezilenlere selam olsun- diye başladılar

Gecenin Gölgelelerinde Ayrılık

N. Ağırnaslı İnönü'ye -Korkarım bu kan gölü onu döktürenlerle birlikte, susanları da boğar- dedi

Üç Dağa Ağıt

6 Mayıs'ın ilk dakikalarında Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in hücreleri açıldı... Zincire vuruldular...

Tutanaklar (2)

Telaşlanmışlar, Deniz'in ayağındaki zinciri açamıyorlardı... Deniz gülümsüyordu.

Kanayan Üzümler

Yusuf odasından alınırken -Deniz'in sesini duydum- diyordu...

Ölüm Nerden ve Nasıl Gelirse...

Yan yana yaşamış, yan yana ölmüşlerdi, ama yan yana gömülmeleri engellendi

Ah, ardı ardına kenetlenen ölüm

Yusuf Aslan son mektubunu Senato'nun idamları onayladığı gün yazmıştı...

Yalnız Değiller...

Sinan'la Hüseyin'in arkadaşlığı kavga içinde başladı, son ana kadar aynı duyguyu taşıdılar...

Yaşamak Adına

Kurtuluş haberlerinin, ölüm haberleriyle birlikte geldiği günlerdi; Ulaş düştü İstanbul'da...

MBG Başkanı Fahri Özdilek infazlara taraftar değil, fakat umutsuzdu...

Hüseyin Filistin dönüşünde ağır işkencelerden geçmiş fakat tek sözcük konuşmamıştı...

Yusuf'un kararlılığı ve cesareti polisi şaşkına çevirmişti...

Yusuf'un yarasına, vurulduktan on bir saat sonra bakıldı.

Bahardı (I)

-Asma-yı bir eğlence konusu yapmışlardı, hücrede bir işçiyi günlerce sehpaye çıkardılar...

Dövüşe Dövüşe Yürünecek

Bir anda Denizlerin, Yusuf'ların, Hüseyinlerin mezarları insanla kaynaştı... Sıralar halinde, binler, on binler -saygı duruşu-nda bulunuyordu...

1'inci THKO davası ve sonuçlarına ilişkin görüşler

Faşist uygulamaları, tarih kimsenin gözünün yaşına bakmadan değerlendirecektir...

Siyasal yargılamalarda hüküm verenler çoğu kez hem davacı hem de yargıç durumundadırlar

Asıl yargılama; 6 Mayıs 1972 şafak vakti halkın vicdanında yeniden başlamış ve devam etmektedir

Verilen ölüm cezası, uygulayıcılara onur vermeyecek bir biçimde adalet tarihine geçecek acılı bir örnek olacaktır...

Hüküm verilmesine ve cezanın infaz edilmesine rağmen kamuoyunda kabul edilmiyor, tartışılıyorsa o dava kapanmamıştır

12 Mart döneminde hukuk kuralları alabildiğince hiçe sayılmıştır

Ali Elverdi görevinin ne olduğunu AP'den milletvekili olduktan sonra kamuoyuna açıklamıştır...

Askeri görevleri yanında politik görevler de yaptığını söyleyen Elverdi hakkında kovuşturma açılması gerekir

22 kişilik Adalet Komisyonu'nda idama karşı gelen tek üye bendim.

İkisi 25, biri 23 yaşında olan bu üç genç ölümden kurtulamaz mıydı?

12 Mart'ın kendine özgü hukukla bağlantısı olmayan özel bir yeri vardır

İdam hükmüyle sonuçlanan bu davaya yöneltilen eleştiriler gösteriyor ki, kanunun değiştirilmesi bir gerekliliktir

İdamlarla ilgili tarihi bir belge

Yeniden kendi şehrimde

.....

SUNU

Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan yakın tarihimizin simgeleşmiş adlarından üçüdür. Bilindiği gibi bu üç genç -12 Mart Dönemi-nin karanlık günlerinde, 6 Mayıs 1972 sabahı darağacına çıkarıldılar.

12 Mart'ın hukuk anlayışının bir göstergesi ve sonucu olan bu infazlar yıllardır kamuoyunun vicdanını rahatsız etmiş ve etmektedir. 12 Mart darbecileri bu üç gencin muhalif etkinliklerine son vermek, onların birer mitos olma potansiyellerini engellemek amacıyla yaşamları ve son dönemlerine ilişkin her şeyi bir sis perdesi altında tutmaya çalıştılar. İnfaz haberini veren spikerin, -haberi okurken sesi titredi- diye işten uzaklaştırılması, dönemin baskı ve sansürünün boyutları hakkında fikir verir.

1976 yılının Mayıs'ında, üç gencin darağacında canverişlerinin dördüncü yılında, bu sis perdesi -Darağacında Üç Fidan-ın yayımlanmasıyla aralandı. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın yaşamları, son günleri, son sözleri aynı kuşağın şair ve yazarı Nihat Behram'ın kaleminden kamuoyuna yansıdı.

Bu yapıt aynı adla (Darağacında Üç Fidan) belgesel anlatı tarzında on sekiz gün süren bir dizi yazıdan sonra kitaplaştırılmıştır. Dizinin yayını süresince hemen her gün ağır cezalı dava ve toplatma konusu edildiğini ayrıca bir not olarak düşmeliyiz. Kitaplaşan yapıt ağır baskılara uğradı. Yasaklandı; yedinci basımının kurşun dizgileri baskı makinesinden sökülerek el konuldu.

1980 Darbesi, kitap üstündeki baskıyı daha da koyulaştırdı. Yazarı hakkındaki ağır ceza davaları sıkıyönetim mahkemelerine devredildi.

1980 yılında yurtdışına çıkmak zorunda kalan yazar tam 17 yıl sürecek politik sürgün hayatı yaşadı.

Behram'ın bu yapıtı 1988 yılında -Yürekleri Şafakta Kıvılcımlar- adıyla yeniden yayımlandı. Ama başına yine aynı şeyler geldi: Yasal dayanağa gerek görülmeksizin matbaa ve yayınevi baskınları, el koymalar.

Bu arada uzun süre verilen hukuk mücadelesiyle kitap hakkında beraat kararı çıktı.

Nihat Behram 1996 yılında 17 yıllık sürgün yaşamından sonra yurda döndü. Yazar kitap ile ilgili 16 yıl önce verilen tutuklama kararlarına dayanılarak gözaltına alındı, ancak beraat kararının kanıtlanması sonucu serbest bırakıldı.

Öyküsünü kısaca anımsattığımız -Darağacında Üç Fidan- yine okurunun karşısında. Belgesel yönüyle yakın tarihimizin bir bölümü hakkında kamuoyunu bilgilendireceğine inandığımız bu kitap, ideolojik tasarımların dışında okura sunulmaktadır. Ülkeler çalkantılı yıllarını, hukuku ve demokrasiyi gözeten, cürümleri, kışkırtmaları, yönlendirmeleri dışlayan sivil tarih belgeliğiyle değerlendirerek aşarlar. Bu süreçte bizzat belgeler kadar, araştırmacı yazar emeğine dayanan belgesel anlatılar da ışık tutarlar.

Kitabın kendi mücadelesini içeren belgelere dayalı yeni bölümüyle bir yayıncılık hizmeti verdiğimizize inanıyoruz.

Okurlar, yakın tarihimizin simgeleşmiş üç adının öyküsünü izleme hakkına sahiplerdir.

Adnan Özer-Hasan Öztoprak

.....

UĞRUNDA ÖLÜME GİDİLEN ŞEY KENDİNİ KARANLIKTA BİR IŞIK GİBİ HİSSETTİRİR...

Öyle bir an vardır ki, bir can, bir duygunun simgesi olur. Bütünleşir o duyguyla. Anlamı derinleşir.

Ölümle ikiye bölünmek istenen bir şeydir bu. Kimisi yaşatmanın saflarında kenetlenir, kimisi öldürmek için pusuya yatar; en karanlık yollarını arar can almanın.

Tarih böyle oluşagelmiştir. Bir bakıma yaşama arzusuyla, ölümün çarpıştığı yerdir dünya. Toplum yasalarının anlamı da bunun içinde düğümlüdür. Kimisi o düğüm çözülmesin ister; kimisi çözülsün düğüm, toplum ferahlasın diye, can vermeyi göze alır...

Sinsiliğin, çıkarın, acının, açlığın, acımasızlığın, korkaklığın, bencilliğin, açgözlülüğün, kalleşliğin, sömürünün... kolgezdiği bir dünyada her gün binlerce bebek doğmakta. Şefkate, merhamete, doymaya muhtaç; çıkarsız, dürüst bir titreyiş taşıyan çocuklar. Ve onların büyük kesimini açlık beklemektedir; kalleşlikler, acılar, sömürü... Ve içlerinden bazıları düşünmeye başlar. Düşünür ve düşündükçe yiğitlenir, korkusuzlanır, bilinçlenir... Eğilir halkının acılarına. Umut verir.

Halkın umudu bir nehre benzer. Ve o nehri besleyen sular vardır.

İşte ölüm arayıcılar, bu nehrin önü kesilsin. isterler; önü kesilen nehir derinleşir, taşar; kurusun isterler bu nehir, sularını gözbağında bulandırırılar, fakat bakarlar ki, dağ su olur, gözyaşı irileşir, dağlaşır; nehre doğru yuvarlanır. Dağ diplerinde ve dağ diplerini omuzlaya omuzlaya köpürür gider o nehir...

Nice isimsiz yiğitler düşmüştür bu dövüşte. Ne var ki, çoğalan acının da bir taşma anı vardır. Canlanır. Kimisi onun soluğu kesilsin ister, kimisi daha gür yaşasın diye canını canına, sesini sesine katar. O an, umudun hesap anıdır.

Bir yanda halk vardır; bir yanda halkın cevherine kök salmış asalaklar. Bir yanda halkla varolan duygular; bir yandan halkın duygularına kurulan pususu.

İnançları uğruna ölümün eşiğinde bükülmeden duranları, varolalı beri tanır dünyamız. Çünkü bazı ölümler dünyanıdır.

Hemen her ülkede yaşandı bu, yaşanıyor, daha kim bilir ne kadar yaşanacak.

Bir zamanlar Sacco ile Vanzetti ölümün karşısında bekletildi. Dünyanın kılmıştı onları, yaşadıkları şey. Amerika'da elektrikli sandalyede can verdiler. Halkın sevgisi üstlerinden eksilmedi. Çoğaldılar.

İspanya'da altı gencin dökülen kanı daha kurumadı. Onları da dünyanın kılmıştı simgeledikleri şey. Kurşuna dizildiler. Halkın bağlılığı varlıklarında dalgalandı. Milyonlarca basıldı resimleri. Bir ucundan bir ucuna dünyaya uzanıp uyudular.

Bilinir, nice isimsiz ölünün omuzlarında yükseldi Vietnam'da zafer. Ve zaman zaman tümünün adına dikilerek ölümün karşısında bazı isimler, simgesi oldu bu ülkenin. Genç elektrik işçisi Nguyen Van Troi bunlardan biriydi...

Doğduğunda savaş vardı; ülkesi yağmalanıyordu. Ve yağmacılar yerli çeteleri dört bir yanı tutmuştu. Halkı yıllardır direnmekteydi emperyalizme ve uşaklarına karşı. Nguyen dünyaya baktıkça kendine geldi. Halkın saflarına katıldı. Amerika Savunma Bakanı McNamara'nın öldürülmesi görevini verdi ona mücadelesi. Girişimi başarısızlığa uğradı. Vietnam'daki azgın sömürgeci güçleri denetlemeye gelen McNamara, ölümden kıl payı kurtuldu. Nguyen yakalanmıştı. İşkencelerden geçirildi. Troi'nun devrimci bilinci, yurtsever duyarlılığı, kararlılığı bir an bile geri basmadı. Üstelik halk düşmanlarının elinden kaçmak, mücadeleye katılmak için her fırsatı değerlendirdi. İki kez ellerinden sıyrıldı. Fakat ayağı kırılmış, başaramamıştı. Yeni bir fırsatta yine kaçacağını söylemekten çekinmedi; bir de eylemlerinin suç değil, halkına bir borcu olduğunu söylüyordu. Bu iki sözden başka tek şey alamadılar ağızından. Kurşuna dizileceği günü beklemeye başladı.

Yakalandığımda yirmi günlük karısı, pamuk işçisi Quyen, umut ışığının sönmemesini dileyen bir duyguyla, acı içinde Saygon sokaklarında dolaşırken, gazete satan çocukların birden parlayan çılgınlıklarıyla irkilmmişti: -Son baskı, yazıyor... bir telefon konuşması bir hayatı kurtarıyor...-

Telefon Venezuellalı gerillalardan geliyordu. Yani dünyanın bir başka ucundan. Gerillalar kaçırdıkları bir Amerikalı albayın hayatına karşılık, Nguyen'in hayatını istiyorlardı. Yani Nguyen'in kişiliğinde umudu...

Quyen ne Venezuela'yı duymuştu ne de kocasını kurtarmaya çalışanları tanıyordu. Şaşkınlık ve sevinç içinde, yaşlı ve bilgili tanıdık bir işçiye koşarken, Saygon sokakları da bir anda hareketlenmişti. Karanlık altında bir şenlik fısıltısı esiyordu.

Quyen değiş tokuş sırasında giysin diye, kocasının tek giysisini fırçalayıp bohçalarken, kocasından gelen bir mektup, onun her şeyden habersiz olduğunu gösteriyordu. Quyen daha da heyecanlanmıştı. Nguyen mektubunda -idamımdan sonra karıma iyi bakın- diyordu. Quyen sevinçli haberi kocasına iletmek için zindana seğirmiş, orada olağanüstü güvenlik önlemleriyle karşılaşmıştı.

Satılık, kukla Saygon yönetimi Venezuellalı gerillaları aldatmıştı. Nguyen'i saldırmak deyip kurşuna dizmişlerdi.

Nguyen öldürüldüğünde yirmi yaşındaydı. Onun öldürüldüğü zindan, Saygon yönetiminin en sıkı korunan zindanıydı. Fakat bir grup devrimci, akla durgunluk veren bir başarıyla, zindana girip, Nguyen'in kurşuna dizildiği direğin dibinde gösteri yaptılar.

Satılık Saygon yönetimi, yeni Nguyenlerle karşı karşıyaydı.

Artık karısı Quyen de devrimin bir neferi olmuştu.

Bugün siyasal nitelikteki cinayetler, dünyada alabildiğine yaygındır. Ölüm kimi zaman ansızın gelir. Kimi zaman ölümle

yargılanır, beklenir ve sonunda bir duvarın dibine, elektrikli sandalyeye ya da darağacına doğru yürünür...

25 Temmuz 1968'de Vedat Demircioğlu'nun öldürülmesiyle, Türkiye'de de hızlanmaya başlayan siyasal cinayetlerin sayısı bugün yüzlerin üstüne ulaşmıştır. Yani sekiz yıldır, yaşları yirmi beşe değmeyen bir kuşak ölümlerle susturulmaya çalışılıyor.

6 Mayıs 1972'de idam hükmü giyip darağacında can verdiklerinde, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in yaşları toplamı, o güne dek ölen arkadaşlarının sayısının altındaydı.

Vedat öldürüldüğü gün Deniz, Üniversite Merkez Binası'ndan Sultanahmet'e doğru yürüyen kalabalığın önündeydi. Kavgasına adını kanıyla yazdığı ilk yıllardı. Yediği taşlardan sarsılacak kadar ince, genç; geri dönmeyecek kadar gözüpekti...

Günlerin ölüm haberleriyle geldiği bir dönemdi. Yaşadığı kısacık hayatında, en yakın arkadaşlarının bir bir düşüşüne tanık oluyor, bu onu derinden etkiliyordu. Kavgasına ölüm haberleri içinde hazırladı kendisini.

Üçü de inançlarının yolunu kendi görüşleri doğrultusunda belirginleştirdikleri ve bir araya geldikleri zaman, bir gün ölebilecekleri olasılığını biliyorlar ve bunu hiç sorun etmiyorlardı. Birlikte birçok kez ölüme gidip geldiler. Baştan beri aileleri ve yakınlarını, bir gün başlarına gelebilecek olana karşı hazırlamaya çalışıyorlardı.

Köyüne geldiği bir gün üstüne örttüğü yorganın kısa gelmesi karşısında, anasının eğilip Hüseyin'i öperek -Üzülme oğlum, yarın yorganını uzatırım- dediğini anlatıyor babası. Hüseyin, -Benim için böyle bir zahmete girmeyin, belki bu, eve son gelişimdir- demişti...

Yusuf, daha dışarda olduğu günlerde, babasına yazdığı bir mektupta kendisini unutmaya çalışmalarını istiyordu.

Duygulu, gözüpek, şakacı kişiliyle Deniz, ilk arkadaş ölümünün acısını tattığı 25 Temmuz 1968'den dört yıl sonra; cesareti, dayanıklılığı ve kararlılığıyla hareket içinde belirginleşen Yusuf ve ağırbaşlılığı, az öz konuşuşu, bilgisiyle belirginleşen Hüseyin'le birlikte 6 Mayıs 1972'de darağacına doğru yürüdü...

Cumhuriyet tarihinde solun, infazı can karşılığı olan ilk hüküm giyişiydi bu. Onlar darağacının gölgesinde aylarca bekletildiler.

Son tutuklanışlarıyla başlayan serüvenleri, hareket içinde değişik bir gerilim oluşturdu. Arkadaşları için Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in kurtarılması kendi hayatlarından daha fazla önem kazanmıştı. Çünkü onların kurtarılmalarındaki anlam, sıradan bir görünümün dışına taşmıştı. Varlıklarından çok, simgeledikleri şey öne fırlamıştı.

Ölümlerini bekledikleri günlerde, dışarıda kendileri için can verenleri duyuyorlar, bu durum onları son derece etkiliyordu. Deniz, saatlerce arkadaşlarının resimlerine bakıyor; Yusuf, büyük bir buruklukla hücrelerinde sabırsızlanıyor; Hüseyin -hareketin kendilerinin kurtarılması biçiminde odaklanmaması-gereğini arkadaşlarına iletmeye çalışıyordu.

Bir an vardır, uğruna ölüme gidilir. Kendi inançları doğrultusunda Deniz, Hüseyin ve Yusuf bunu yaşadı. İnançlarının siyasal yorumu; bıraktıkları mirasın genişlemesine ve derinlemesine değerlendirilmesi tarihin sorunudur. Ne var ki onların son tutuklanmalarıyla başlayan ve asılmalarıyla sonuçlanan bir yargılanmanın üstünden kolayca geçilemiyor. Evet, onlara biçilen hüküm infaz edildi, fakat varolan yasalar karşısında suçları, hükümle uyum halinde miydi?

Onların inandıkları yolun değerlendirilmesi, ne kadar tarihin sorunuysa, onların yargılanış biçiminin değerlendirilmesi de, o kadar bugünün sorunudur...

ÖLÜLERİMİZ...

Her sabah

her sabah

o kusursuz acının kollarında

o kusursuz acının kollarında öpüştüğüm gökyüzü artık

çırpınan yüreğimi yatıştırmıyor. Ve onun

koparıp dizginlerini

uçarcasına boylu boyunca

sakinmasız çarpışı

heyecanlandırıyor beni.

...

Bir serçe kümesinin konması karşığı dala

belki hiçbir şeydir,

ama sevgilimin mektubunda bir kuş resmi

beni coşkulandırabilir.

Milyarla yıldız arasında tanırım onu

çünkü seyredince güzelleşir sevginin ışıltısı

binlerce gözüm var

binlerce şafak halindeyim

anlamak istediğim şeyin karşısında,

çünkü anlamak zorundayım;

her sevinç kolayca ele geçmez
insan her acının sahibi değildir,
gökyüzü ve nehirler olmasa toprak da anlaşılmaz
ve hayatın kararı kesin:
son ana kadar onuru koruyanlar yaşayacak
söylenecek son söz kahramanca olmalıdır.

...

Vurgunum

inceliğinin senin

eyy

yapraklarda bir kuş hafifliğinde sürüp giden titreyiş

vurgunum

bir nehri besleyen suların uyumuna,

taşlara hırsla vuruşuna dalganın

...

Ölüm seni yanıltmasın...

Nasıl ki yığılır yüzüne gecenin karanlığı

gözlerinle bir başına kalırsın

ölüm öylesine gözuçlarında,

savun, kavuştur yüregini

minicik bir çiçeğın bile kökleri

yaşamak hırsıyla uykusuzdur.

...

Ölüleriniz...

İşte Stevan Flipoviç.

Bir kahraman.

Faşistler sarmış çevresini.

Sehpada.

Boynunda ip.

Ve o son nefesiyle dalayıp ciğeri

bir bıçak gibi vuruyor kelimeleri dişleri arasından

haykırıyor : -Kahrolsun faşizm; Yaşasın mücadelemiz.-

...

Stevan Flipoviç

onurun bekçisi

direnmenin...

...

Ölüm seni yanıltmasın...

bir bir düşün yaşayanları,

alnını korkusuzca kaldır

kimin yanındasın

yerin neresi

ve senin en çaresiz anında

tek silahın nedir?

...

Ölüm seni yanıltmasın...

Usanma hayata yaraşan sesi aramaktan

her kuşun palazlandığı bir yuva vardır,

her dal güneşin ve rüzgarın avuçlarında

kendi hevesince boyanır;

çünkü yaşaması gerekiyor bir şeylerin

bir şeylerin bir şeylerin: senin olan

...

Bak: kollarını bağlıyorlar

son defa bakıyor dünyaya Nguyen Van Troi

birazdan göğsünü parçalayacaklar

ama kan onu geriletmiyor

başlıyor şarkısına:

-Yaşasın Ho Chi Minh; Yaşasın Vietnam...-

...

Damarlarım damarlarına bağlı yaralarından
çünkü öldürülmek istenen benim de sevincimdir

Nguyen onun siperi...

...

Bir buğday tanesi midir

aynı titreyişle

toprağa düşer düşmez kıpırdayan

o şarkı... bir buğday tanesi mi?

...

Ölülerimiz...

Sesleri dünyamız kadar bilge.

Birazdan kalkacaklarmış gibi

uzanıp bir siperle

koyulaşan..

Ölülerimiz...

Bakışları

uçmaya hazırlanan bir kartal kadar çevik,

vurgunum

gizleyemem.

...

Sen bağrımı amansızca zorlayan siyahlık

unutma

öldürmekten daha kuvvetlidir ölebilmek

N. Behram

.....

BU GÜNLER Kİ...

İşte yüzleri ne kadar net

dostun da, düşmanın da

...

Ve ilk kalkışı tozların doğacak fırtınada

denizi coşturan dalganın ilk çalkanışı

...

Oy, sancıyla kavru lan ten

bir canı ortak taşımadaki deryalı nabız

oy, mert bir buluşmanın gözlerde parlamışı

hesapsız hurdasız iletilen heyecan

...

Ve kusursuz ırpınışlarla
hayata bağlanışın ilk atakları
düpedüz, çarpa çarpa
güneşin ve toprağın dostluğuyla,
oğalan vahşetin
zulmüne, iğrenliğine karşı
halka adanışın
ilk atakları
...
Artık
pürüzsüz bakışımızdaki hüzün
kaybedişten değil,
acıyla da olsa
bayırlardaki yuvalarından
sıyrılarak uçan yavru kuşlarda
coşkunun yaralarla bezenişidir
Onların kalbini pyoruz ağlayışlarda

N. Behram 1971

.....

TÜRKİYE'DE KARANLIK BİR DÖNEM VE DENİZ, YUSUF,

HÜSEYİN'İN DIŞARDA SON GÜNLERİ

12 Mart'la başlayan dönem Türkiye'nin üstündeki karartıyı daha da yoğunlaştırmıştı. Sözde -söz özgürlüğü, düşünce özgürlüğü- denen şey, artık sözde bile değildi. Özellikle 1967-68'lerden sonra giderek yaygınlaşan toplumsal, ekonomik ve siyasal huzursuzluk, 12 Mart'la birlikte, tek taraflı olarak, bu kez sıkıyönetim uygulamalarıyla sürdürülmeye başlandı. Yıl be yıl sıçramalarla gelen bu gerginlik, mücadele biçimlerinde de karşılıklı olarak çok çeşitli boyutlara varmıştı. Artık tutuklanmalar, öldürülmeler, işkenceler her günün haberleri arasındaydı. Sıkıyönetimin kendi içindeki ilk acemiliği sonunda, birçok Sıkıyönetim Mahkemesi, önceden (ve bilinen yöntemlerle) bnlunan suçluları, yargılamaya başladı. Bu mahkemelerden bir çoğu, sanıkları -ölüm istemi-yle yargılıyordu. Ölümle yargılanmak da sıradan bir yargılama biçimi olmuştu. Türkiye'deki, siyasal yargılama tarihinde ender uygulanmış maddeler, bu dönemde günlük istekler arasındaydı. Yüzlerce sanığın ölümle yargılanışına tanık olundu. Bunlardan üçünün, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'e verilen hüküm infaz edildi.

Çeşitli siyasal suçlardan aranan Deniz Gezmiş, 16.3.1971'de Gemerek'te yakalanmış. 18.3.1971'de tutuklanma kararı verilmişti. 5.4.1971'de tutuklanma kararı verilen, Yusuf Aslan da Deniz'le birlikte Şarkışla'da yakalanmıştı. 23.3.1971 tarihinde Pınarbaşı'nda yakalanan Hüseyin İnan 24.3.1971 tarihinde tutuklanmıştı.

Bu son tutuklanışlarıydı üçünün de. Daha önce, özellikle Deniz başta olmak üzere, birçok kez tutuklanmışlardı. Hele 1968-71 döneminde; içinde Deniz olsun olmasın, her hareketten sonra Deniz hakkında arama, tutuklama kararı verilirdi. Üçü de çeşitli cezavelerinde kalmışlardı daha önceleri; işkencelerden geçirilmişlerdi. Hüseyin'e, Filistin dönüşü yakalandığı Diyarbakır'da çok ağır işkenceler uygulanmıştı. Yine de istenilen ifadeler alınamamıştı.

Bu son tutuklanışlarıydı. Bu tutuklanışlarıyla başlayan

serüvenleri, ölümleriyle sonuçlandı. Tutuklanma öncesinde bunu üçü de biliyordu. Artık hareketleri bir başka boyuta varmıştı. Öğrenci hareketi olmanın üstünde bir anlam taşıyordu. 12 Mart Muhtırasıyla birlikte eylemleri de yoğunluk kazandı. Bir süre sonra Ankara'dan ayrıldılar. Şarkışla'ya doğru yola çıktılar. Elazığ yöresinde bir köprüde kendileriyle birlikte Ankara'dan ayrılan Sinan'la buluşacaklardı, Nurhak Dağları'ndaki barınaklarına gideceklerdi. Şarkışla'da bir kuşku üzerine çevrildiler. İsteseler ellerindeki otomatik silahlarla kendilerini çevirenlerden bir anda sıyrılabilirlerdi.

O güne dek silahlarını öldürmek için ateşlememişlerdi... Öldürme duygusu onları her zaman tedirgin etmişti. Özellikle en yakın arkadaşları Sinan, bu konuda alabildiğine titiz davranırdı...

Dört Amerikalıyı esir alıp kaçırdıklarında Sinan da, Deniz de, Yusuf da ellerindeki tutsakları öldürmek zorunda kalabileceklerini düşünmek bile istemiyorlardı... Sinan, böyle bir olasılık aklına düşmesin diye sürekli uzak duruyor, konuşmalara katılmıyordu. Deniz, -bunlar nesnel olarak ölümü haketseler de, öznel olarak suçsuz insanlar- diye düşünüyordu.

Amerikalıları esir aldıklarının ertesi günü, içlerinden birinin gizlice karısına yazdığı mektubu yakaladılar. Amerikalı karısına, -artık görüşmeyeceğiz- diye yazmıştı. Deniz mektubu okurken oldukça hüzünlenmişti. Mektubu yakalatan Amerikalı çavuşsa, çok korkmuş, Deniz'e -karısının hamile olduğunu- söylüyordu. Deniz -üzülme görüşürsünüz- diye avutmuştu onu.

İşte aynı duygu Şarkışla'da Deniz'in içini kaplamıştı. Çevrilmişlerdi ve kaçmaları gerekiyordu. Yeri ve göğü ateşleyip döndüler. Döndüklerinde ilk kurşunu Yusuf yedi arkadan. Deniz, düşen Yusuf'a koştu. Bakıştılar; Yusuf; Deniz kaçsın istedi; o Yusuf'u kaçırmak istedi. Hayatları saniyelerle çevriliydi. Bakıştılar ve Deniz sıyrılıp kaçtı...

Deniz seğirtirken içinden bir yanı kopmuş gibi duyuyordu

Yusuf'u. Önünde araba duran bir kapıyı çaldı. Kapıyı açan kadına kocasını çağırmasını söyledi. Kadın ansızın kapıyı örtünce, silahını kilide doğru çalıştırdı.. Deniz'in hiç istemediği bir şey olmuş, kapının öbür yanındaki kadın yaralanmıştı. Kocası geldi. Arabaya bindiler. Deniz arabanın yönünü, Yusuf'un kendinden koparıldığı yana çevirdi. Orada bir iki tur attı. Ve dışarı doğru -Yusuf, Yusuf- diye seslendi. Kendi sesi ve motor gürültüsü dışında bir ses alamıyordu. -Yusuf'u öldürdüler- diye geçirdi içinden. Yüzündeki çizgiler gerildi. Metin ve kararlı olması gerektiğini mırıldandı kendi kendine. Metin ve kararlı olmak onun ilk gençliğinden beri en temel niteliği idi.

Arabasını aldığı Assubay İbrahim Fırıncı'ya, Şarkışla dışına çıkmasını söyledi. Gemerek'e doğru yöneldiler, Assubay'a karısının yaralanmasından duyduğu üzüntüyü belirtip, tedavisi için para verdi. -Şu beş yüz lirayla tedavi ettirin. Korkmayın bankanın parası değil, harçlığımdan veriyorum. Bu 10 lira da bana yeter- demişti.

Yolda iki kez barikatla karşılaştılar. Silahına sarılıp ikisinden de sıyrıldı. Öldürmek amacıyla ateşlemedi silahını. Çevredekilerin ayakları dibine ve başları üstüne doğru yön veriyordu kurşunlara. Deniz keskin nişancıydı. Koşarken uzakta küçük bir hedefi ilk atışta vurabilirdi.

Gemerek'e yaklaştıklarında bir benzin istasyonu çevresinde yolun kesilmiş olduğunu gördü. Belediye hoparlöründen bir ses sürekli ortalığı çınlatıyordu. Deniz'in Gemerek yönünde geldiğini duyuruyor, herkesi -bu kanun kaçağının- yakalanması için seferber olmağa çağırıyordu.

Deniz bundan sonraki anısını hücrelerinde Niyazi Ağırnaslı'ya şöyle anlatmıştı:

-Uzaktan, bir benzin istasyonunun yakınında yolun kesildiğini görünce direksiyonu tarlalara doğru kır dedim. Biraz sonra arabadan indim, kaçmaya başladım. Bu arada, etraftan sesler, anonslar geliyordu. Bir kalabalık dörder beşer

kişilik gruplar halinde bana doğru sokuluyordu. Elimdeki makineliyle etrafa, yere, havaya doğru ateş açtım. Kalabalık kaçıştı. İçlerinden bir sivil kaçamadı. Onu yakaladım. Kimsin ne istiyorsun benden? diye sordum. Ayaklarıma kapandı. Beni çocuklarıma bağışla yığidim, diye yalvarıyordu. Omuzuna ayağımla vurdum. Kalk çabuk defol yanımdan dedim. Belediye başkanımımış. Kalktı ve kaçmaya başladı...-

Deniz bir süre tarlalara doğru yön aldı. Seğirtti ve önüne gelen bir çukura girdi. Silahında iki mermisi kalmıştı. -Biri kendime, biri hedefe- diye geçirdi içinden. Gözü gökyüzüne takıldı. Kısacık genç ömrü bir geldi, bir gitti gözü önüne. Mermilerden kendine ayırdığını kalbine sıkmayı geçirdi içinden. Bir an ince bir duyguyla sarsıldı.

-Kalbe girecek bir mermi... Kalbinden giren bir mermiyle intihar...-

Sanki soyut bir şeyler vardı kalbe sıkılan mermiyle ölmeye. Deniz bunu düşünürken duygulanıyordu. Ölümü kalbinden olsun istemiyordu. Kendini beynine saplanacak bir kurşunla öldürmek daha somuttu. Düşünceleri beyni ve kalbi arasında gidip gelirken, yaklaşan seslerle irkilip doğruldu. Yukarı baktı. Yukarıda yalnızca gökyüzü görünüyordu. O anda vazgeçti kendini vurmaktan -İşkence acıları unutulur- diye geçirdi içinden. Yaşamaya olan inancı baskın geldi.

-Teslim ol- diye bağıryorlardı.

-Sonunda ölüm de olsa konuşmam,- diye mırıldandı; -ışkence acıları unutulur, dik yaşamak iz bırakır hayatta...-

Bu onun son yakalanıştıydı.

Yakalayanların tümünden uzundu boyu. Büyük bir telaş içindeydiler. Yere bıraktığı silahını kaptılar hemen. Deniz Yusuf'u geçirdi aklından. Bir yandan onu öldü sanıyor, bir yandan yaşıyor olması umudunu taşıyordu içinde. Gemerek'ten Kayseri'ye, oradan da Ankara'ya getirildi. Devrin

İçişleri Bakanı'nın karşısına çıkarıldı. Onun sorularına gereken yanıtı verdi. Tutuklanıp Merkez Cezaevi'nde hücreye konuldu. Avukatı Niyazi Ağırnaslı uzun bir uğraştan sonra onunla görüşmeyi başardı. Deniz görüşme yerine getirildiğinde ilk sözü -Yusuf sağ mı?- oldu.

Yusuf vurulup düştüğü buzlanmış yerde, iki saate yakın uzandı durdu. Öylece beklettiler. Sonra götürmek için aldılar. Yarı baygındı. Bir yandan vuruyorlardı. Darbeler indikçe ayılıyor, sonra yine kendinden geçiyordu. Bir binaya getirip yatırdılar. -Kimsin?- diyorlardı. Yusuf'un, yarı baygın gözlerinden, Deniz'in görüntüsü geçiyordu. -Belki yakalanmamıştır, ismimi söylememeliyim...- diye kendine diş geçiriyordu.

Odaya getirilen fotoğraflar arasında onu tanıdılar. -Bu Yusuf Aslan- diye bağırırlarken, seslerinde hem gizli bir korku, hem gizli bir sevinç vardı. O sırada odaya giren biri Gemerek'te Deniz'in yakalandığı haberini getirdi.

Görevliler Yusuf'u soymuşlardı. Yaralı vücudundan hala kan sızılmaktaydı. Akıp götürüyordu gücünü.

Yusuf uzun süre çıplak kaldı. Bu çıplaklık keskin soğuk altında bir de zatürree bulaştırdı ona. Ve komaya girdi.

Hüseyin, Deniz ve Yusuf'tan iki gün sonra, Ankara'dan ayrılacaktı. Denizler'in Sinan'la buluşup, Nurhak Dağları'ndaki barınaklarına varmalarından sonra, Hüseyin onlara katılacaktı.

Deniz ve Yusuf'un Şarkışla'da çevrildiklerini, Deniz'in Gemerek'te, Yusuf'un Şarkışla'da vurularak yakalandığını Ankara'da, saklandığı yerde öğrendi. Onların yakalanmış olması Hüseyin'i çok etkiledi. Hüseyin'in çok sakin bir kişiliği vardı. Bir olay karşısında ilk tepkisi nedir, kolay kolay anlaşılmazdı. Deniz'in heyecanlı ve coşkulu oluşuna karşılık, Hüseyin daha çok sakin ve düşünceliydi. Fakat Denizler'in yakalanması karşısındaki etkilenişi, bakışlarında birden kendini göstermişti. Yine de kararlı sakinliğini yitirmemişti. Konuşmalarıyla, çevresinde umudu sarsılmaya yüz tutabilecekleri

yatıştırıyordu. Ağzından ilk çıkan söz bir panik havasında olmanın tam tersine yatıştırıcı ve toparlayıcıydı.

Sadece Yusuf'un sağlığı hakkında kaygılanıyordu. Ona yaralıyken işkence yapabileceklerini düşünüyordu. Fakat Yusuf'un çok dayanıklı olduğunu söylüyordu. Onun daha önceki bir yakalanışında ağır işkenceler altında suçu, bulunan silahı kabullenmeyip, istedikleri ifadeyi vermediği için, serbest bırakıldığını düşünüyordu. Bu kez de konuşmayacağına inanıyordu.

Denizler'in yakalandığı ilk andan itibaren onları kurtarabilmenin yollarını düşünmeye başladı. Yakalanma olayı Hüseyin'in Ankara'dan ayrılışını geciktirdi. Ankara'da bir yurttaki kalıyordu. Denizler'in yakalanışından bir hafta sonra Ankara'dan ayrıldı. M. Nakipoğlu ile birlikte Pınarbaşı'na geldi. Gece yarısı, dayısının evine dayandı. Uzun bir yoldan geliyordu. Saatlerce yürümüşlerdi daha önce. Son derece yorgundular. Bir odaya çekilip uyudular.

Sabaha karşı vurulan kapının gürültüsüyle uyandı Hüseyin. Bir an tedirgin davrandı. Sonra dedesinin sesini duydu. Kapıyı açtı. Karşısında dedesi duruyordu. İlerde, arkasında bir iki görevli vardı. Hüseyin birden irkilip içeri girmek istedi. Dedesi ona çevrenin çok sıkı sarıldığını, kurtulamıyacağını, kaçmaya çalışırsa vurulacağını, müsademenin köylüye zarar vereceğini söylüyor, teslim olmasını istiyordu. Hüseyin dedesine aradan çekilmesini, kurtulabileceğini söyledi. Dedesi yalvarır bir sesle ona öldürüleceğini, teslim olmasını öğütüyordu.

Hüseyin düşündü, düşündü ve teslim oldu. Görevliler hemen atılıp onu bağladılar.

Dışarı çıktığında dayısı, üç-dört görevli ve dedesinden başka kimseyi göremedi. Çok sonra dayısının, onu öldürülecek korkusuyla gidip -evimde- diye ihbar ettiğini, babasından öğrendi.

Hüseyin kendisini ihbar ettikleri halde, hiçbir zaman dedesi

ve dayısına intikam duygusu gütmedi. Hatta onlara acıdı da. Ve arkadaşlarına onları hain saymamalarını, bir gün onların da her şeyi anlayacağını söyledi. İçerlediği tek şey çok az sayıda; üç-dört kişinin kendini teslim almasıydı. -Kurtulabilirdim- diyordu. Yakalanmasında onu inciten tek şey buydu.

Deniz, Yusuf, Hüseyin yakalanmış ve tutuklanmışlardı. Yusuf hastanede, Deniz ve Hüseyin cezaevinde hücrelerinde mahkeme günlerini beklemeye başladılar...

.....

DENİZ GEZMİŞ -MAHKEME DİYE BÖYLE BİR YERDE BULUNMAKTAN UTANÇ DUYUYORUM- DEDİ

-Deniz Gezmiş Davası- diye anılan 1'inci THKO duruşmalarına 16.7.1971'de Altındağ Veteriner Okulu binasında başlanmış; 9.10.1971'de, yani iki ay on gün sonra karara bağlanmıştı. Mahkemenin vardığı sonuç, yirmi beş sanıktan on sekizinin ölümle cezalandırılışıydı.

Askeri Yargıtay 2'inci Dairesi'nce üçü -asli fail- sayılmış ve haklarındaki hüküm onanmış, diğerleri hakkındaki karar bozulmuştu.

1 No'lu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi, Yargıtay'ın kararına uymadı ve ilk hükmünü tekrarladi. Daha sonra dava dosyası, Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nda incelendi. Ve 2'inci Daire'nin kararı onandı. Yasalar gereği bu kez mahkeme zorunlu olarak Yargıtay Daireler Kurulu'nun kararına uydu. Sanıkların avukatları, temyiz etti. Sonuçta karar As. Yargıtay 2'inci Dairesi'nce onandı.

İş meclise kalmıştı. Meclis, Yargıtay'ın, dolayısıyla mahkemenin son kararını onayladı. Aynı günlerde İsmet İnönü, görüşmelerde usule aykırılık olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'nde -kararı iptal- davası açtı. Anayasa Mahkemesi kararı usul yönünden bozdu.

T.B.M.M. ikinci kez görüşmelerinde -infaz- kararı onandı. Ve Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay da onaylayınca, karar hemen Resmi Gazete'de yayınlandı.

Denizgilin hakkında görülen davanın kronolojik sıralaması kısaca böyle.

Davanın gerek kendi içinde, gerek dışında, dönemin yapısına bağlı olarak bir başka görünüşü daha vardı. Denizler yakalanıp ilkin Ankara'ya getirilmişler, daha sonra Kayseri'ye götürülüp ayrı ayrı hücrelere kapatılmışlardı. Gerek bu duruma, gerekse uygulamalarla ilişkin olarak avukatları (Şakir Keçeli ve Halit Çelenk) 3 Nisan 1971'de bir dilekçeyle itirazda bulundular.

Ne bu itiraz, ne de uygulamalara ilişkin diğer itiraz ve girişimler hiçbir sonuç vermedi. Hatta öyle durumlar oldu ki, adeta mahkemeye resmen -ölüm hükmü-, -telkin ve tavsiye-ediliyordu.

27 Eylül 1971'de Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın yayınladığı 49 No'lu bildiri bunun bir kanıtıydı. Yine avukatlar 29 Eylül 1971'de Nihat Erim'e uyarı telgrafi çektiler. Bir tutuklu olan Yusuf Aslan'ın yaralı yatağında zincire vurulması, sanıkların mahkeme salonunda dövülmeleri gibi olaylar karşısında da gerekli merciler, avukatların ve sanık yakınlarının başvuruları karşısında her zamanki gibi suskunluğu seçtiler.

21 ve 22 Ekim 1971 günlerinde Türkiye radyoları, İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı'nın 26 sayılı bildirisini tekrarlıyordu. Davanın sürmekte olduğu bir sırada yayınlanan bu bildiride -verilmiş kararların infaz işlemine başlanacağı şu günlerdeniliyordu. Mahkeme haberlerine sansür uygulanıyordu. Oysa davayı ters yönde etki altında bırakacak her türlü haber ve yayın sağ basında yer alıyordu.

Gerek avukatların, gerek sanık yakınlarının bu işlemlere

karşı çırpınışlarının bir sonuç vermemesi bir yana, avukatlara da sanıkmış gözüyle bakılmış ve hatta savunmalarında geçen bir sözcüğün suç olduğu gerekçesiyle davanın onbir avukatı hakkında T.C.K 266'ıncı maddesi gereğince dava açılıp, Ankara 3 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nce üçer ay hapse mahkum edilmişlerdi.

16.7.1971'de başlayan 1'inci THKO davasının mahkeme başkanlığında Tuğgeneral Ali Elverdi, duruşma hakimliğinde Yarbay Ahmet Tetik, üye hakimliğinde Binbaşı Mehmet Turan, iddia makamında ise Binbaşı Keramettin Çelebi ve Yüzbaşı Baki Tuğ bulunuyordu.

1'inci THKO Davası'nın avukatlarından Zeki Oruç Erel, o günle ilgili anılarını şöyle anlatıyor.

-16 Temmuz 1971 günü Askeri Veteriner Okulu'nun çevresinde, avlusunda elleri makineli tüfekli pek çok komando askeri; verilecek komutla her an ateş etmeğe hazır bir durumda bekliyorlar.

Topçu yedek subay olarak bulunduğum askerlikten yeni döndüğümünden; askerinin ve başındakilerin ruh halini ezbere biliyorum. Binanın içindeki önlemler; dışarıya kıyaslanmayacak ölçüde. Kesinlikle söyleyebilirim ki; hiçbir askeri birlikte birinci derecede alarm verilmeden bir bina bu denli korunmaya kalkılamaz.

Üstümüz, başımız, çantamız, kısaca her yerimiz aranarak, dış kapıdan gidiyoruz. Sanki sanık müdafileri değil, tutuklanıp cezaevine yeni konulan sanıklarız. Şüphesiz o zaman, bu işlemin -doğal bir önlem- olduğunu düşünüyoruz. En kötümserimiz; bunu, olsa olsa işgüzarlık olarak değerlendiriyor. Sıkıyönetim Mahkemeleri'nin avukatlar için bile bir cezaevi, oradaki tüm görevlilerin ise; birer gardiyan olduğu konusunda, hiçbirimizin bir bilgisi, görgüsü ve deneyi yok daha.

18 Temmuz 1971 günü saat 9.00'da; binbir güçlkle -dinleyici-lik

olanağına kavuşmuş yargılananların yakınları, 18 kişinin idam istemiyle görülecek bir davayı izlemek üzere gelmiş yerli ve yabancı basın mensupları, başkanlığını, bugün artık kim olduğu bilinen Ali Elverdi, duruşma yargıçlığını Alb. Ahmet Tetik, ye yargıçlığını Yb. Mehmet Turan'ın yaptığı mahkeme heyeti, yargılanacakları savunacak çok sayıda avukat; duruşma salonunda, sessiz, yerlerini almış bekliyorlar; henüz salona getirilememiş yargılanacak olanlar.

Bekleyiş 10 dakika sürdü, 20 dakika sürdü, yarım saat sürdü; gelen yok.

Duruşma usulünü bilenler için belki garip olacak. Fakat, gerçekten; savcı hazır, basın hazır, mahkeme heyeti hazır, avukatlar, dinleyiciler hazır. Ama, yargılanacaklar tüm bu -hazır-lara karşın, tam 45 dakikadan beri salonda yoklar. Kısaca; herkes yerini almış 45 dakikadır onları beklemekte.

Nihayet saat 10'a doğru, çok uzaklardan! Nasıl bir radyonun sesi kulağın duyabileceği en düşük düzeyde açılırsa, ancak o kadar duyabilecek bir ses tonunda, devrimci marşlar duymağa başladı -hazır-lar.

Giderek sesler yakınladı, grleşti, netleşti; sözcükleri bile açık ve kesin olarak seebiliyoruz artık... Beklenenlerin geldiğinden hiç kimsenin şüphesi yok; şüphe, yalnızca duruşma salonuna nasıl gireceklerinde.

Girişi anlatamam. Böyle bir olayı anlatmada, -duygusal bir kişi olmamak- için ne kadar çaba harcasam, içtenlikle belirtmek isterim ki gerçekten anlatamam.

Biraz önce aşağıda bir gürültü kıyamet koptu; belli ki iyice bir arbede var. Sonradan öğrendiğimize göre; sıkıyönetimin, otomatik silahlı görevliler tarafından, her birinin sağ eli diğerinin sol eline, boşta kalan sağ ve sol eller de iki ayrı komando askerine kelepelenen ve böylece ikişer ikişer askeri ambulanslara konulan Deniz, Yusuf, Hüseyin ve arkadaşları ambulanslardan inip, yukarı çıkarlarken, elleri kolları zincirli

kelepçeli durumda, -vatan kahramanları- tarafından dipçiklenip, susmaları buyrulmuş. İşte demin sözünü ettiğim, gürültü, patırtı ve kıyamet bu yüzden kopmuş...

Tutuklunun mahkemeye -bağımsız- olarak alınması yasa hükmündendir. Biz avukatlar, salonun giriş kapısına göre sağ dipde olduğumuzdan, kelepçelerin çözülmesini göremedik. Fakat, anahtar seslerinden bunu anlıyor ve ayrıca yasa hükmünü bilmemizin yardımıyla, kesinlikle seziyorduk.

Gepgenç, hayatlarının baharında, pervasız; bizleri heyecandan, mahkemeyi teşkil edenleri ne yapacaklarını bilememekten karmakarışık eden bir havada girdiler içeriye. -Su- durulunca, askeri yargılama usulüne göre, mahkemeye güvenleri olup olmadığı soruldu. Buraya bir parantez açmak istiyorum:

Savunma yöntemine uygun olduğu sanıldığından, benim de dahil olduğum avukatlarca; anayasaya aykırılığı ne kadar açık bile olsa, sanıkların mahkemeye karşı, peşinen ters bir tutum almamaları istenmişti.

Duruşma yargıcı soruyordu:

-Mahkemeye itimadınız var mı?-

Cemil oğlu, 1947 doğumlu, Erzurum Ilıca Mahallesi, Öznü köyü nüfusunda kayıtlı, Hukuk Fakültesi son sınıf öğrencisi Deniz Gezmiş:

-Mahkemeye asla güvenim yoktur. Mahkeme diye böyle bir yerde bulunmaktan utanç duyuyorum.-

Duruşma yargıcı soruyordu:

-Mahkemeye itimadınız var mı?-

Beşir oğlu, 1947 doğumlu, Çekerek ilçesi Kuşsaray köyü nüfusuna kayıtlı Ankara ODTÜ fizik bölümü 2'inci sınıf öğrencisi Yusuf Aslan.

-Mahkemeye güvenim yoktur.-

Duruşma yargıcı soruyordu;

-Mahkemeye itimadınız var mı?-

Hıdır oğlu 1949 doğumlu Kayseri Sarız ilçesi, Bahçeli Mahallesi Nüfusuna kayıtlı ODTÜ'den ayrılma Hüseyin İnan:

-Mahkemeye güvenim yoktur. Sıkıyönetim Mahkemeleri'ni yargı organı olarak kabul etmiyorum.-

Ve Hüseyin mahkeme ve dava konusundaki düşüncelerini sorgusunda, açıklamaya devam ediyor:

-... 50 yılın bütün hesabını 20 gençten soruyorlar. Bununla da kalmayarak, daha ileri gidiyorlar; üç ayda eşi görülmemiş zamların, vergilerin, hayat pahalılığının ve reformları engelleyen parti ve bakanların üstüne örtü çekilerek, dikkatler bizim üzerimize toplanıp, biz, bu 20 genç topun ağzına sürülüyoruz. İddianameyi okuduğum zaman, cezanın suça değil, suçun cezaya uydurulmaya çalışıldığını gördüm. Cezamızı; biraz önce bahsettiğim pazarlık tayin edecektir. Böyle bir pazarlığın bize reva göreceği cezayı bağımsız yargı organlarından çıkarmak zor olduğu için, Sıkıyönetim Mahkemeleri'ne çıkartıyoruz.

Haklı olarak belirtiyorum; iddia makamını muhatap olarak almıyorum ve mahkemeyi bağımsız yargı organı olarak kabul etmiyorum. Karanlık günler yaşadığımız Erim iktidarı döneminde sözlerimizin halktan gizleneceğini biliyorum. Fakat, hürriyetlerimizin alındığı bu ortamda, konuşma fırsatı bulmak dahi önemlidir. Cezamızın başka organlar tarafından verileceğini de çok iyi biliyorum.

Cumhuriyet tarihinde ilk defa 20 genç idam talebiyle yargılanıyor.

... Erim iktidarı 3 aylık politikası ile; sanayiciler ve büyük tüccarlar hariç, Türkiye halkını; açlığın ve sefaletin eşğine

getirmiştir. Bu tehlikeli uygulamayı örtbas etmek için 20 genci topun ağzına sürmek yetmeyecektir!

Tarih, asıl suçluları affetmeyecektir!

Asıl suçlular kurtulsa dahi onları koruyanlar tarih önünde er geç hesap vereceklerdir.

Bu mahkemenin sonucu adli bir skandal olabilir. Fakat, mahkemenin sonucu ne olursa olsun dediklerimiz gerçekleşecektir!

... Ta ki vatani Amerika'ya satanlar ve gericilerin sonu gelene kadar, bu kavga biz olmasak da devam edecektir!

Yurtsever analar var oldukça devam edecektir! Kısaca; anaların rahmine el atılamıyacağına göre, mutlaka devam edecek ve başarılacaktır!-

Bu gerilim içinde başlayan duruşmalar, sonuna dek aynı gerilimde sürdü. Hem de ölümün eşiğinde, geri bakmadan durabilmenin duyarlılığıyla...

.....

TUTANAKLAR (İ)

Sen kalbini savunurken düşmana uluorta

bağrından alkış benzeri bir gürültüyle yükselerek

şehri beyaz bir örtüyle kaplıyor içindeki duygular

...

Sen kalbini savunurken

habire göğsünde yumruklanmış dünya

nemli duvarlarında hücrelerin

kanayan parmakların izleri gibi

...

Bilemem

hatıralar mı artık

seni

karanlık bir sokakta unutulmuş

sessiz gözyaşları mı gizler

...

Akarsular kadar berraksın oysa

adımların

kayalıklar kadar görkemli senin

N. Behram 1971

.....

ORTAK SAVUNMALARINA -EZENLERE KARŞI VERDİKLERİ
MÜCADELELERDE
ÖLEN TÜM EZİLENLERE SELAM OLSUN- DİYE BAŞLADILAR...

İddianameye şöyle girmişti savcı:

-1968 yılı Türkiye'sindeki kıpırdanışlar gözle görünür bir durum arzettiği halde, gaflet, korku, kurnazlık ve ihtiras içerisinde bekleniyor, sükunetle karşılanıyor, devamında fayda umuluyor, samimi ve gerçekçi bakışlarla karşılanıyordu. O günlerden bu güne gelindi; basiretli geleceği gördüler, gizli yöneticiler kayboldular, kurnazlar lüzumlu dersi hafif geçiştirerek

aldılar, gafiller uyandılar, korkaklar hala yerlerinde muhterisler umduklarını bulamadılar: Türk milleti uyanıktı...-

Savcı iddianamesi sonunda yirmi bir sanık hakkında 146//1'den ölüm cezası istiyordu.

Deniz, Yusuf ve avukatları 16.7.71'de mahkemeye güvensizliklerini bildirmişler ve bu istek reddedilmişti.

Davanın avukatları yaptıkları savunmada, Türkiye'nin yapısı, siyasal, toplumsal, ekonomik bunalımın nedenlerini uzun uzun anlatmışlar, sanıkların suçlarıyla istenilen ceza arasındaki oransızlığı belirtmişlerdi. Avukatların savunmalarında suç bulunmuş ve haklarında dava açılmıştı.

Deniz Gezmiş ve arkadaşları ortak bir savunma hazırlamışlardı. Savunmalarına şöyle başlamışlardı:

-... İçinde bulunduğumuz şartlar, geniş bir savunma yapmamızı ve şahıslarımızda zincire vurulmak istenen bilimi ve gerçekleri savunmamızı gerektiriyor.

Amacımız, aleyhimize verilecek cezayı önlemekten çok, doğruluğuna inandığımız doğa ve toplum kanunlarının, insanlık tarihine nasıl yön verdiğini açıklamaktır.

Toplumların tarihi, ezenler ve ezilenler arasındaki mücadelelerin tarihidir. Çağımıza kadar bu mücadelelerde ezilenler daima yenilmişlerdi. Fakat 20'inci yy. tarihimiz, ezenlerin barbarlığına ve bütün baskılarına rağmen ezilenlerin kurtuluşuna sahne olmaktadır.

Günümüzde ezenleri temsil eden ve çıkarı uğruna yoksul ulusları boyunduruğu altında tutan EMPERYALİZM'dir. İnsanlık tarihi gericiliğin, barbarlığın ve vahşetin son kalesi olan emperyalizmin de sonunu müjdeliyor.

Bütün ezilen uluslar, emperyalizme her gün darbe üstüne darbe vuruyorlar. Asırlardır ezenlere karşı mücadelelerde hayatlarını

feda edenlerin çabaları boşa gitmemiştir. Dünyamız zafer türkülerini söylemek üzeredir...

Ezenlere karşı verdikleri mücadelelerde, ölen tüm ezilenlere selam olsun...

Dünyanın ve Ortadoğu'nun en eski devletlerinden biri olan Türkiye, hala kalkınamamış olup, yarı bağımlı durumdadır. Bir avuç sermaye çevresi Amerikan doları uğruna ulusumuza ihanet etmiş ve bağımsızlığımızı yabancılara ticaret konusu yapmışlardır. Yurdumuzun bağımsızlığı için giriştiğimiz bu kavgada Kurtuluş Savaşı'mızda şehit olanların onurlarını ve ulusumuzun kaderini korumaya kararlı olduğumuzu bildiriyoruz.

Kurtuluş Savaşı'mızın tüm şehitlerine selam olsun.

...

Çağımıza damgasını vuran en güçlü silah bağımsızlık ve kurtuluş savaşlarıdır.

Emperyalizme karşı verdikleri mücadelelerinde başlarını eğmeden kahramanca savaşan tüm ezilen uluslara selam olsun.

İşçiler, köylüler, öğrenciler ve tüm yurtseverler gericilere kahramanca karşı koymuşlar ve bu uğurda birçokları şehit olmuştur.

Emperyalizme ve onun emrindeki uşaklara karşı verdiğimiz kutsal bağımsızlık kavgamızın şehitlerine selam olsun...-

...

Ve Denizler uzun savunmalarını şu sözlerle tamamladılar:

-Sayın Savcı,

1- Amerikan emperyalizmi gayri millidir.

2- Ona ortaklık edenler ulusumuza ihanet etmişlerdir.

3- Emperyalizme karşı mücadele suç değildir, silahlı mücadele ise anayasayı ihlal değildir.

4- Gayri milli olan emperyalizm ve ortaklarının sömürüsü, anayasaya aykırıdır.

Buna göre iki şey var:

1- Eğer belli bir hata sonucu, iddianame ve mütalayı hazırladıysanız, dikkatli olunuz; idamını istediğiniz kişiler kasaplık koyun değildir ve siz savcısınız...

2- Yok eğer yaptığınızın bilincindeyseniz; yolunuz açık olsun.-

Denizler'in savunmalarını tamamlamaları ve hüküm günüyle ilgili anılarını Avukat Zeki Oruç Erel şöyle anlatıyor:

-Savunmaların sonuna gelmiştik.

Müşterek savunmayı, arkadaşları adına, Deniz, Yusuf, Atilla Keskin ve Hüseyin okumuşlardı. Savunmanın son bölümünü, zaman zaman yazılı metne bakarak, fakat, genellikle mealen yapan Hüseyin, mahkeme heyetinde, gerçek anlamda tam bir etki yaratmıştı. O kadar bilimsel ve içten konuşmuştu ki; duruşma yargıcı Ahmet Tetik renkten renge giriyor, üye Mehmet Turan da oldukça etkilenmiş görünüyordu. Ancak çok dikkatli bir gözlemlenilecek, içe dönük paniğine rağmen, Mahkeme Başkanı Ali Elverdi hiç renk vermemeğe çalışıyordu.

Mahkemenin bu görünümüne bakan biz avukatların büyük çoğunluğu, hiçbir idam kararı çıkmayacağını ummaya başlamıştık.

Deniz'i yakalandıktan sonra, Ankara Adliyesi'ne getirilişinde

görmüş ve ilk defa Ankara Cezaevi'nde tanışmıştım.

Yusufla ilk karşılaşmam, ancak mahkeme salonunda olmuştu.

Hüseyin'i ise, daha 1965 yılından, öğrenciliğinden, çok yakından tanıyordum. Bu bakımdan onunla yakınlığımız --ama, sadece bu nedenle-- biraz daha fazla idi. Bende daha yıllarca önce çok zeki, bilgili, tutarlı ve kararlı bir insan izlenimi bıraktığını açıkca belirtmek isterim.

Savunmalar bitip, dava karara kaldığı günlerden birinde Av. Halit Çelenk ve Av. Niyazi Ağırnaslı ile birlikte, görüşmek üzere, Mamak Askeri Cezaevi'ne gitmiştik. Cezaevi Müdürü M. K. Saldıraner ve birkaç subay, assubay ve erin nezaretinde, cezaevi müdürünün odasında; Yusuf, Hüseyin ve Deniz'le görüşüyorduk. Genellikle herkes birbiriyle konuşmasına rağmen; Deniz, Halit Çelenk'in, Yusuf, Niyazi Ağırnaslı'nın; Hüseyin de benim yanımda oturuyordu. Hüseyin bana:

-Sence karar ne yönde çıkabilir?- diye sordu. Ben:

-Her türlü olabilir. Bu sorunun en iyi cevabı duruşmanın başında sen, kendin verdin; Sıkıyönetim Mahkemeleri yargı organı değildir, bu mahkemenin sonucu adli bir skandal olabilir dedin. Bu sözünün doğruluğunu, ben de, aynen kabul ediyorum. Yargı organı olmayan yerden her şey çıkabilir.-

Ama, Hüseyin böyle üstü kapalı, genel anlam taşıyan cevaplarla yetinecek kişilerden değildi. Benden, gerçek kişisel düşüncemin ne olduğunu kesin bir şekilde, tekrar sordu. Ben de:

-Bunlar, benim görüşüme göre; halkın üzerinde baskı ve terör yaratmak amacıyla sizin davada ve diğer davalarda yargılananlardan toplam 10-15 kişiyi yok etmek isteyebilirler. Örneğin, sizin davayla ilgili olarak, önce mahkemedен 8-10 idam kararı çıkarmak, bunun bir kısmını Askeri Yargıtay'da onamak ve sonra da halka dönüp; -ne yapalım, kurtara kurtara ancak bu kadar kurtarabildik- demek isteyebilirler,- dedim. Bu sözlerim üzerine, o kendine özgü duruşuyla

bakıp:

-Gerçekten böyle iğrenç bir taktiğe başvurabilirler,- dedi...

9 Ekim 1971 günü gelip çattı. Bugün hüküm verilecekti.

Askeri Veteriner Okulu'un çevresinde, avlusunda ve içinde her zamankinden çok daha fazla önlem alınmış; sadece tank, top getirmemişler, o kadar. Askeri ambulanslar orada; park yerine çekilip konulmuş. Demek, haklarında hüküm verilecekler getirilmişler.

Artık olağan duruma gelen, üstümüzün başımızın, çanta ve evraklarımızın aranıp taranmasından sonra, dış kapıdan giriyoruz. Binanın girişinden başlayıp, merdivenlere, koridorlarda süren ve duruşma salonunda -sanıklar bölme-sinde son bulan, onlarca komando erinin yan yana ve karşı karşıya dizilmesiyle meydana getirilmiş; yani insandan meydana getirilmiş ince, patika gibi bir yol var. -Patika-dan geçip, duruşma salonuna giriyoruz. Yusuf, Deniz, Hüseyin ve arkadaşları salonda gene yok. Halbuki, aşağıda ambulansları görmüştük. Savunduğumuz kişilerin, birbirinden ayrı ayrı, mahkemenin çalıştığı binanın bitişiğindeki ana tamir depolarının çeşitli yerlerine konulmuş olabileceğini, aklımızın kenarından bile geçiremiyoruz o anda.

Mahkeme salonunda, hepimizin dikkatini derhal çeken; ama cevabını bir türlü bulamadığımız, büyük bir gariplik var. Tahta parmaklıklarla çevrili; yargılananların tümünü rahatça alan, içinde her zaman 20-25 iskemlenin bulunduğu -sanıklar bölümü- iyice küçültülmüş. Oraya, bugün, sadece 3 iskemle koymuşlar. Halbuki hakkında hüküm verilecek en az 20 kişi var.

Bir türlü yanıtını bulamamız garipliğin nedenini, biraz sonra, orada bulunan herkes gibi, biz de öğreneceğiz.

Komando erlerinden oluşan -patika yol-un içinden, önce Deniz'le Yusuf'u getirdiler. Arkadaşlarının nerede olduğunu

bilmedikleri belli. Hatta bize bakıp, gözleriyle soruyorlar.
Biz de bilmediğimizi belirten hareketlerle cevap veriyoruz.

Duruşma Yargıcı Ahmet Tetik:

-Anayasayı tebdil, tağyir ve ilgaya... T.C.K.'nın 146//1'inci maddesine... Ölüm cezasına... Tahfife mahal olmadığına...

Deniz; hiç beklemeden, dimdik, yumruğu sıkılı, kolu havada bağırıyor.

-YAŞASIN BAĞIMSIZ TÜRKİYE-

Yusuf, aynı şekilde:

-YAŞASIN BAĞIMSIZ TÜRKİYE-

Sonra Hüseyin, Atilla ve diğerleri..

Ama görevliler, gençlere son sözleri söyleme fırsatı vermemeye, hepimizin gözleri önünde duruşma salonunda, sıkılı yumruğu havaya kalkan her birinin üzerine çullanıp, yakapaça dışarı atmaya başladılar...-

Haklarındaki hükmü dinlemeye salona ilk giren Deniz'le Yusuf, dışarı çıkınca birbirlerine -vatan sağ olsun- diyerek sarılmış ve sonra kelepçelenip götürülmüşlerdi.

Artık celseler bitmişti. Beklemeye başladılar. Dışarda arkadaşları, yakınları, avukatları onları kurtarmak için çırpınıyordu. Günler ilerledikçe beklemenin gerilimi de çok geniş alanlarda derinleşti. İnançlarından hiçbir ödün vermeden beklediler.

.....

GEÇENİN GÖLGELERİNDE AYRILIK

Karlı dal uçlarında kımıldayan ay mı

kabuğunun altında

çığılık çığığa ışıldıyor tomurcuklar

yıldızlar mı dökülüyor gökten kırlara

...

Geceyle

sel sularında çalkanan yapraklar kaybolur

artık görünmez omzuna serpilmiş benekler

bayırlardan aşağılara doğru derinleşen karanlık

rüzgarla ıslık çalar kayalıklar boyunca

...

Çiğdem telleriyle bezenmiş yastığın ıslak

uykuna renkler topluyor dalgın dolaşan kelebekler.

motor ve ayak sesleriyle çırpınırken sokaklar,

ıssız bucaksız tarlalarda başaklar nasıl da titretilir

...

Kanla beklediğim şarkılarda gelişen sevgilim

belki de kalbinde düğümlenen

ölüme giderken duyduğum gülümseyiştir

bakarsın seninle artık görüşemem

alnına vuran ışığı

sakın kaybetme geceleri.

N. Behram 1972

.....

N. AĞIRNASLI İNÖNÜ'YE -KORKARIM BU KAN GÖLÜ ONU DOKTÖRENLERLE BİRLİKTE, SUSANLARI DA BOĞAR- DEDİ...

1 Numaralı Sıkıyönetim As. Mahkemesi'nde 1'inci THKO Davası sonuçlanmış ve 18 genç hakkında idam kararı verilmişti. Gelişmeler sonucunda artık, kamuoyunda Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in asılacakları söylentisi almış yürümüşü. Avukatlar son girişimlerde bulunuyorlardı. Bu dönemde Niyazi Ağırnaslı, İnönü'yle bir görüşme yaptı. Ağırnaslı İnönü'yle görüşmesine ilişkin anılarını şöyle anlatıyor:

-Bizim endişemiz, bu üç gençle ilgili kararın onanacağı merkezindeydi. Doysa As. Yargıtay'da, Başsavcılık tetkikindeydi. İnönü'yü ziyaretim bu safhada oldu. 1933-1946 yılları arasında T.B.M.M.'de özellikle son yıllarda Bütçe Komisyonu'nda memurken, başbakanlığı, cumhurbaşkanlığı dönemlerinde sayın İnönü'nün, bana karşı bir göz aşinalığı vardı. 1961 seçimlerinde C. Senatosuna Ankara Senatörü olarak girdikten sonra kendileriyle ilişkilerimiz oldu. Altı yıl süren senatörlüğüm sırasında konuşmalarına, T.İ.P adına yaptığım girişimlere daima ilgi duyar, Parlamento kulislerinde koluma girip benimle konuşarak dolaştığı olurdu. C. Senatosundan ayrıldığım zaman da -parlamentonun çalışkan üyelerinden birisiydi. Yeni bir ses getirdi. Onu seçtirmek için girişimde bulunalım, kendisiyle konuşup bana haber getiriniz.- diye eski CHP bakanlarından bir arkadaşımın bana mesaj yollamıştı. Bütün bu ilişkilerden cesaret alarak telefonla Mevhibe Hanımefendi aracılığıyla istediğimiz randevuyu kabul etti. Pembe Köşk'ün giriş katındaki küçük salonda 55 dakika süren bir konuşma yaptık. Daha doğrusu beni dinledi ve ara sıra bir iki cümleyle konuşmaya yön verdi. Ben bu konuşmaya

18 genç aleyhine çıkan idam kararından duyduğumuz endişeyi belirterek başladım.

-Telaşlanma Ağırnaslı, ben ortada bir idam furyası görmüyorum. Olsa olsa 3-5 kişi hakkında bir kesin hükme varılır. Onları da biz meclislerde hallederiz- demişti.

-Paşam, parlamentonun yapısı bu umudu besleyici nitelikte değil sanıyorum. İşin sosyopolitik, sosyo-ekonomik nedenlerini, bu olayları hazırlayan ortamı, dış ve iç etkenleri yeterince bilen kaç kişi olduğunu bilemiyorum, amma bizzat sizin partiniz de bile böyle müşfik ve hoşgörülü bir davranışa karşı çıkanlar olacağını sanıyorum,- dedim.

-Eveet...- dedikten sonra -o halde ne yapabiliriz?- diye ilave etti. O sıralarda gözlerindeki rahatsızlık nedeniyle, katarakt ameliyatı için Paris'e gidecekleri duyulmuştu. Bir olup bittiden endişeliydik.

-Siz, ilk Talat Aydemir olayında -kan dökülmeden silahı teslim ederseniz koğuşturma açtırmam, amma sizi emekliye sevkettiririm.- diye Talat Aydemir'e mesaj göndermiş ve bu sözünüzü parlamentoda da tekrarlamıştınız. Birincide koğuşturma açılmadı, bunu biliyoruz. Sizden başka kimsenin gücü yetmezdi koğuşturma açtırmamaya, dedim. Gülümsedi. -Bu gençlerin devleti devirecek, anayasayı yok edecek güçte olduklarını sanmıyorum. Konu herhalde Yargıtay'da titizlikle incelenecektir inancındayım.- gibi bir mesajınız yeterli olur, dedim. -Bu, adalete müdahale olmaz mı Ağırnaslı?- deyince de; -Paşam, sıkıyönetim komutanlarından bazıları, başta Faik Türün, bildiriler yayınladılar ve infazların çok yaklaştığı şu günlerde... diyerek adalate açıkca yön verme çabası gösterdiler. Biliyorsunuz infaz deyimi sadece idamlar için kullanılıyor. Sizin salt adaletin gerçekleşmesi istikametindeki uyarmanız, adalete olumlu yönde müdahale olur inancındayım, elbette bunun şeklini siz takdir buyurursunuz- cevabını verdim. Bunun üzerine de: -Amma ben Yargıtay'dan kimseyi tanımıyorum ki- dedi. -Paşam sizin bu genç insanları tanımanız olanaksız elbette. Amma memleketin İsmet

Paşası bir tanedir. Onu herkes tanır ve ondan gelecek telkinlere ve uyarılara dost düşman kulak kabartmak zorunluğunu duyar.- yanıtını verdim. Gülümsedi. Ben de durup bir şey söylemesini bekledim. -Sen konuşmana devam et Ağırnaslı seni dikkatle dinliyorum- demekle yetindi. Sonradan bazı girişimlerde bulunduğunu duyduk, amma karanlık güçler kamuoyunu öylesine yanıltarak hazırladılar ve olaylar öyle gelişti ki korkulan sonuç 6 Mayıs 1972 gecesi sabaha karşı gerçekleşti.

İnönü'yle görüşmemiz sırasında anayasayı ihlalin Türkiye'de üç kez söz konusu olduğunu; bunlardan birinin devleti yöneten çoğunluk partisi iktidarına, ikincisinin Silahlı Kuvvetler'in bir bölümüne ait olduğunu, bunlarda vasıtaların yeterli ve maksadı istihsale elverişli olduğunu, T.H.K.O. davasında durumun çok farklı bulunduğunu açıklamaya çalıştım. Siyasi cinayetlere, failleri bulunamadığına göre iktidarı suç ortağı, hatta asıl suçlu saymanın zorunlu olduğuna değindim. -Meşruluğunu yitiren bir iktidara karşı direnme hakkını kullananları sorumlu saymak güçtür. Gençliğin taptaze ve gür kanı durmadan gölleniyor paşam. Korkarım bu kan gölü bir gün onu döktürenlerle birlikte susanları da boğar.- deyince, İnönü'nün kaşları çatıldı. -Sütünü iç sütünü- diye sehpaye konan süt bardağını işaretledi. -Siz Türkiye'de özgürlükçü demokrasiye doğru ilk olumlu adımları atan insansınız- diyerek konuşmayı yumuşattım. Özgürlükçü demokrasi karşıt fikirlerin birbirine tahammülünü gerektirir. Devlet, kaba kuvvete karşı tarafsız bir uyanıklık gösterse, bazı düşüncelerin meclisten, hatta ülkeden kovulması için linç olayları düzenlemese ülkenin 12 Mart ortamına gelmesine gerek olmazdı...- filan gibi sözler söyledim. Hiçbir söz alamadan İnönü'nün yanından ayrıldım, amma yine de İnönü'nün bir şeyler yapacağı umudu bende uyanmıştı. Sonradan bazı girişimlerde bulundu da. Anayasa Mahkemesi'ne açtığı iptal davası, infazı 50 gün kadar geciktirmiş oldu, ama büyük yerler işgal etmiş bazı küçük kişilerin hıncı, işbirlikçi sermayesinin devrimci eğilimleri sindirme çabaları, acımasızca çökmüştü memleket ufkuna bir kez. İnönü'nün Deniz Gezmiş'i -Hukuk okuyormuş, kaçınıcı sınıfta?- -Çok akıllı çocukmuş diyorlar,

doğru mu?- -İngilizceyi iyi biliyormuş öyle mi?- gibi soruları zihnimizi karıştırdı. Arkadaşlarla yaptığımız değerlendirmelerde Hüseyin'le Yusuf'un ölüm cezalarının meclislerde ömür boyu hapse çevrileceğinden ve Deniz'in cezasının onanacağından kuşku duyar olmuştuk...-

Gün, günü kovaladı. Zaten mahkemelerde tıkanmış olan yasalar, mahkeme sonrası başvurmalarda da, kendini aynı nitelikleriyle sürdürdü. Denizler bir şarkı söyleme öncesi duyarlığıyla, hücrelerinde ödünün izini taşımadan beklediler. Gün günü kovaladı. Mayıs geldi dayandı. Artık avukatları son görüşmelerini yapıyorlardı. Niyazi Ağırnaslı son görüşmesini şöyle anlatıyor:

-Son ziyaretimiz infazdan birkaç gün önce Zeki Oruç Erel'le birlikte olmuştu. Hala bazı ümitlerin bulunduğundan, cumhurbaşkanının vetosundan bahsettiğimizi gören Deniz Gezmiş -Yok ağbey- demişti, -bizim asılma kararımızı çok önceden vermişlerdi zaten, bunu hep söyledik. Dileriz ki biz boş yere ölmüş olmayalım ve vatan satıcılarının oyunları anlaşılınsın yoksul halkımızca. Boşa ölmüş olursak işte o zaman yazık olur.-

Gözlerimi gizlemek zorunda kaldım ve sustuk. Kısa bir süre sonra,

-Bizi TAYLAN ÖZGÜR'ün yanına gömdürün ve infazlar sırasında mutlaka bulunun. Burjuvazinin paçavra gazeteleri, korktular, düştüler, bayıldılar gibi onurumuzu kırıcı yayın yapmaya çalışır. Duruma avukatlarımız tanık olmalılar,- dedi. Görüşme hücrelerine tek tek geliyorlardı. Hüseyin İnan'a -Hadi sen öbür hücreye geç de Yusuf'u göreyim- dedim bir ara. Durup bir şey söylemek istedi. Sonra dudağı hafifçe aralanmış olarak çıktı hücreden. Yusuf'un dudaklarında acı bir gülümseme vardı. Üçünde de korkudan hiç eser yoktu. Güçler dengesinde henüz uyanışı tamamlanmış halkın karşısında dış sömürüden pay alan sermayenin ağır bastığının, bu ağırlığa kurban edileceklerinin bilincindeydiler.-

Avukat Zeki Oruç Erel ise son görüşmesiyle ilgili anısını şöyle anlatıyor:

-Mamak Askeri Cezaevi'nde, çarşamba günleri sadece tutuklu yakınları görüş yapabilirler. Haftanın bu günü; yani çarşamba günü, avukatlar müvekkilleriyle görüştürülmezler.

3 MAYIS 1972 ÇARŞAMBA...

Bir gün önce, 2 Mayıs 1972'de senatodan idam kararları onaylanıp, çıktı.

11 gündür DENİZ, YUSUF, HÜSEYİN açlık grevini sürdürüyorlar. Greve başladıkları gün, greve gitmelerinin nedenlerini belirten yazılı metni; cezaevi yöneticileri, bütün çabalarımıza karşın bize vermedi. Mamak Askeri Cezaevi'nde kanunsuzluk, asıl; yasallık, istisna olduğundan bu konunun üzerinde fazla durmağa gerek yok sanıyorum. Bu durumda üçü de sözlü olarak, bize; açlık grevine gitmelerinin nedenini şöyle açıkladılar.

-Dışardaki gelişmelere bakılırsa, üçümüzün idamı kesin gibi görünüyor. Ayrı ayrı kapatıldığımız hücrelerimizde, Türkiye işçi sınıfı ve halkımız için yapabileceğimiz son eylem, ancak bu olabilir.-

3 MAYIS 1972 ÇARŞAMBA. Bu tarih; şüphesiz kişisel olarak benim için, özel bir anlam taşımaktadır. Zira; onları en son gördüğüm gün: 3 Mayıs 1972 Çarşamba günüdür.

2 Mayıs'ta senatodan idam kararları çıkınca; savunmayı üstlenen biz 11 avukat, bir mucize dışında, idamların önlenmesinden umudumuzu kesmiştik. Dava süresince üçünü de yakından tanıma fırsatını bulmuş olan bizler; onların ölüm karşısında en ufak bir tereddüt göstermeyeceklerini kesinlikle biliyorduk. Bu konuda, hiçbirimizin en ufak bir şüphesi yoktu. Ancak, 11 gündür açlık grevinde olduklarını da biliyorduk. 11 günden beri süren açlık grevinin, en sağlıklı kişiyi bile, -fizik- olarak nasıl halsiz düşürebileceği kolaylıkla

tahmin edilebilir. Bu nedenle, açlık grevine son vermelerini kendilerine önermeye karar verdik. İşte, bu öneriyi iletmek üzere 3 Mayıs 1972 Çarşamba günü Mamak Askeri Cezaevi'ne gittik.

Onları mutlaka asmaya kararlı olanlar da açlık greviden son derece tedirgindiler. Grev süresince, her gün, içlerinde profesörlerin de bulunduğu Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nden bir doktorlar heyeti cezaevine gelip muayene ediyor, 24 saatlik hücredeki yaşamları; her yarım saatte bir, cezaevi yönetimine, yazılı olarak saptanıyordu. Bu nedenle, görüş yasağına karşın bizi cezaevine aldılar.

Başta cezaevi müdürü olmak üzere 5-6 görevli, başımızda dikilmiş, Hüseyin, Yusuf ve Deniz'le yaptığımız konuşmayı dinliyorlar. Söze Halit Çelenk başladı:

-Biz, infazların durdurulması için, hala, ciddi çabalar sarfediyoruz. Ancak, bu çabalar sonuç vermezse infazlar gerçekleşebilir. İnfazlar gerçekleştiği takdirde, biz avukatlar; sizin infaz yerine sağlıklı ve rahat bir şekilde gidebilmeniz için, açlık grevine son vermenizi öneriyoruz. Şüphesiz, bu konuda karar sizindir.-

Öneriye cevap için bizden bir saat süre istediler. Ama, on dakika kadar sonra Deniz, gülererek geri geldi ve şöyle dedi:

-Önerinizi kabul ediyoruz. Sizlerden en az bir kişinin, infazlarda mutlaka bulunmasını istiyoruz. Ancak, faşizm; bizlerle ilgili halka yalan söyleyebilmek için, sizleri infaz mahallinde bulundurmaz. Eğer böyle bir durum olursa, bütün arkadaşlar kesinlikle emin olsunlar ki, bir devrimciye yakışır şekilde gideceğiz.-

Kendisine infazlarda iki avukatın bulunacağını, bu yönde bütün tedbirleri aldığımızı söylüyoruz. Benimle rahat, kendinden ve arkadaşlarından kesinlikle emin bir havada biraz daha görüştüğümüzden sonra; konuşmayı, gene Deniz bitirdi:

-ŞİMDİLİK HOŞÇAKALIN. İNFAZLARDA BULUŞURUZ!-

Evet Mayıs gün gün ilerliyordu. Ve sanki ölümü bekleyen onlar değildi. Öyle genç, öyle meraklı bekliyorlardı hücrelerinde. Son anlarına dek yaşamayla, yurtlarıyla, insanlarla ilgili şeyler düşüyordu akıllarına.

Deniz Yusuf ve Hüseyin'le son görüşmesine ilişkin anılarını Avukat Orhan İzzet Kök şöyle anlatıyor:

-Yapabilecek her şey yapılmış, sonuç belli olmuştu. İnfazlarla ilgili üç maddelik yasayı meclis onaylamış, cumhurbaşkanı imzalamıştı. Her an infazların yapılması bekleniyordu. Her üçü de hücrelerindeydiler. 6 Mayıs'tan bir-iki gün önce (tam hatırlayamıyorum) tutukeviden avukat istendiği haberi geldi. Gittim. Tek tek üçüyle de görüştim (bu onları son görüşümdü). İnfazlarla, dışarıdaki politik ortamla ilgili bazı şeyler sordular. Tam ayrılacağım sırada Hüseyin, Toprak ve Tarım Reformu Ön Tedbirler Yasa Tasarısı'ndan bir tane elde edip kendisine getirmeye çalışmamı rica etti. Tasarının köylüye ne getirip götürdüğünü öğrenmek istiyordu. (O sırada basında ve kamuoyunda söz konusu tasarı tartışılıyordu.)

Donup kalmıştım. Her an ölüme götürülmesini bekleyen bir insan, o zamana kadar hücresinde, adı reform olan bir toprak yasasını okumak istiyordu. Güç toparlandığımı, hemen şehre döndüğümü, bir yerlerden aldığım teksir ya da gazete küpürü benzeri bir tomar kağıdı geri götürüp içeriye yolladığımı hatırlıyorum.-

Orhan İzzet, Hüseyin'in istediği şeyleri getirmiş fakat kendisi görüşmemiş, elden içeriye yollamıştı. Küpürler içeride Hüseyin'e verilmişti. Hüseyin götürüleceği ana kadar -Toprak ve Tarım Ön Tedbirler Tasarısı-nı inceledi. Notlar düştü kenarına, satırların altını çizdi...

Ve Deniz de ve Yusuf da... Halkın hayatını düşünerek vardılar Altı Mayıs'a...

.....

ÜÇ DAĞA AĞIT

Açlığın

çıplaklığın acısı mı genişliyor

dalları

meyvaya çağırın rüzgar mı

...

Dalgın bir kuşun ötüşünden

sevdiğinin kalbine düşen aşık mı

yağmuru emen toprak mı derinleşiyor

...

Yas mı tutmalıyım onurlu ölüme

halkın gözlerini dolduran çizgilere

umudu mu çağırmalıyım

...

Ah, gidiyor işte gidiyor göz göre göre

sıcak titreyişi varlığını hayata adanmışların

gidiyor

öfkenin haykırıları

yasalarıyla gidiyor kahredişin

zulmün ve iğrençliğin buyruklarıyla gidiyor

toprağa düşen bakımsız yapraklar gibi değil

azarlanmış çocukların kederiyle değil

doğuşun ve sevmenin feryadıyla gidiyor

ölümü donatan arkadaşlarım

...

Ah, gidiyor işte gidiyor göz göre göre

durutarak gündüzleri geceleri

durutarak adanmışlığı, mertliği yüceliği

damıtıp sevdalarına

nefesi toprağa aşlamaya gidiyor arkadaşlarım

...

Bulutlar da hafif mi kar taneleri kadar

özgürlüğün borcu mu ödeniyor

...

Yaralar mı açılıyor yoksulluğa

ezilmişliğin isyanı mı sesleniyor

...

Ah, gidiyor işte gidiyor göz göre göre

birer rüzgar uğultusu bırakarak yanan ateşe

N. Behram Mayıs 1972

.....

6-MAYIS'IN İLK DAKİKALARINDA DENİZ, YUSUF VE HÜSEYİN'İN HÜCRELERİ AÇILDI... ZİNCİRE VURULDULAR...

1972 Mayıs'ının 5'inci günü Resmi Gazete'de bir kanun yayınlandı. -İnfaz-a ilişkindi. Kanun yayınlanmıştı fakat hükümlü vekillerinin 2.5.1972 ve 4.5.1972 tarihlerinde verdikleri iki ayrı -karar düzeltme- istemine henüz bir yanıt gelmemişti...

Kanunun yayınlandığı gün, hükümlü vekillerinden Ersen Şansal ve Mükerrerem Erdoğan, Mamak Cezaevi'ne geldi. Denizlerle görüşmek istediklerini bildirdiler. Beklemenin sonu gelmiyordu. Saat 17.00 olmuştu. Hala görüşmemişlerdi. Ayrılmak zorunda kaldılar.

Ve yavaş yavaş karanlık çöktü. İlerleyen dakikalar 6 Mayıs'a devirdi günü. Artık Mayıs'ın 6'sıydı...

Ankara'nın göğünde ılınmaya direnen bir gece yarısı. Ege'nin ve Akdeniz'in ılınmış rüzgarı uç vermiş Ankara'da. Ege'de dallar yırtılmış. Çiçeğe durmuş tomurcuklar. Akdeniz'de ilk turfandalar dirilmeye başlamış. İlnan hava, uzansın istiyor Anadolu'ya. Ankara'da düğümlenmiş. Durmuş. Burulmuş. Bu bahar gecesinde Ankara sisli. Suskun. Susturulmuş.

Yağmur yağıyor Sivas'ta. Yamaçlarda beyazlıklar başlıyor Doğu'ya doğru. Kar daha çekilmemiş. Çektikleri, çekilir cinsten değil Doğulunun. Binlerce can, kulağını Ankara'ya dikmiş. Karanlık altında bir haber bekliyor havadan.

Kar daha çekilmemiş. Ankara'ya vuruyor serinliği.

Ankara'da üç dal fidan; ellerinde bıçkılarla gelenlerin ayak seslerini dinliyor.

Yeni bir günün ilk dakikaları. Demir topuklar çınlatıyor betonu. Sokakların gözleri yumuk. Geceleri sokağa çıkması yasaklanmış Ankaralıların. Binlerce göz uyanık ev içlerinde, açık, bekliyor... aylardır yoldaki haberi, ölüm haberini... An an beklenen uykusuzluk gelip irkiltti körpecik bedenleri.

Mayıs'ın 6'sıydı. Şafak sökmeden, gerilemeden karanlık, gün yükselmeden, darağacına çıkacaktı Deniz, Hüseyin, Yusuf. Görevliler doldurmuştu her yanı. Sanki bir şeylerden bir şeyleri kaçırıyorlardı. Telaş içindeydiler.

Güvenlik kuvvetlerinde bütün izinler kaldırılmıştı. Beş kişi ölümle yüz yüze getirilmeyi bekliyordu. Üçünün durdurulacaktı yüreği. İkiisi avukattı; durdurup yüreklerini, darağacında üç kişiyi seyredeceklerdi.

Saat 00.30 olmuştu ki, Halit Çelenk ve Mükerrer Erdoğan'ın evleri önünde görevliler belirdi. Arabaları gelmişti, bindiler...

Yollar bomboştu. Semtlerinden ayrılıp Merkez Cezavi'ne doğru yöneldiler.

Ankara'da Mamak Askeri Cezaevi çok sayıda kuvvetle çevrilmişti. Tanklar ve çember çember güvenlik görevlisiyle, yüksek dereceden güvenlik görevlileri ve yüksek rütbeli subaylar, sağa sola gidip geliyorlardı. Telsizlerle sürekli olarak komut alınıp veriliyordu. Cezaevinin içi dışı projektörlerle aydınlatılmıştı.

Bir ara bir telsiz komutu bütün bekleyenleri harekete geçirdi. Görevliler Mamak Askeri Cezaevi içinde Deniz'in bulunduğu hücreliklere doğru yöneldiler. Kaldıkları hücrelerin birer birer kapıları açıldı. Gidecekleri haberi verildi.

Yusuf ve Hüseyin daha önce yazdıkları son mektuplarını koyunlarına koymuşlardı. Görevliler ilkin, hücresinde Deniz'i ayaklarından zincire vurdular. Ellerini arkadan bağlayıp

dışarı çıkardılar. Zincirler yürümesini engelliyordu. Bir görevli zincirleri kaldırarak yürümesine yardımcı oluyordu.

Dışarda her biri için ayrı bir zırhlı araba bekliyordu. Deniz hücrelerinden çıkarılmış, koridordan geçiyordu. Koğuşların kapılarının açıldığı koridora geldiğinde, haykırarak kapalı kapılar ardındaki arkadaşlarına veda etti. Ve görevliler arasında zırhlı arabaya doğru yürüdü.

Arabaya bindirip kapılarını kilitlediler.

Yusuf ve Hüseyin de aynı şekilde alındılar ve aynı yerde haykırıp, arkadaşlarına veda etmelerinden sonra, ayaklarından zincire vurulmuş, elleri arkadan bağlanmış bir durumda zırhlılara bindirildiler.

Yeni bir telsiz komutuyla zırhlılar harekete geçti. Mamak Askeri Cezaevi'nin karanlıkta buruk sessizliği, arabaların gürültüsü uzaklaşınca daha da yoğunlaştı. Ve göz göz kapalı gökyüzünün altında büküldü kaldı. Uzaklaşan sesler içerdekilerin kulaklarında ağır ağır donuklaşıp çınlamaya dönüştü.

Arabalar arka arkaya Merkez Cezaevi'ne yanaştılar. Bir süre koşuşmalar, konuşmalar ve hazırlıklardan sonra birer birer zırhlıların kapıları açıldı.

Deniz'i başgardiyen odasına getirdiler. Yusuf ilerde bir başka küçük odaya, Hüseyin avukatlarla mahkumların görüşme odasına getirildi.

Başgardiyen odası avluya bakıyordu. Zifiri geceyi, Ankara Merkez Cezaevi'nin ışıkları kendi gücünde çelmişti. Avludaki darağacına, alaca karanlık altında ışık vuruyordu. Deniz, yüzü pencereye dönük olarak oturtulmuştu. Görevliler omuzlarından tutuyordu. Ayakları hala zincire vurulmuş, elleri bir daha çözülmemek üzere arkadan bağlanmıştı.

Başgardiyen odasında aşağı yukarı, yirmi-otuz yüksek dereceden görevli vardı. Cezaevi görevlileri, merkez komutanları,

güvenlik görevlileri, Tefvik Türüng, İnfaz Savcısı
Sami Uğur ve diğerleri...

Deniz son mektubunu önceden hazırlamamıştı. Son mektubunu darağacının karşısında yazdıracaktı. Bir zabıt katibi ve daktilo getirttiler.

Sigara içeceğini söyledi. Bir görevli Deniz'in sigarasından bir tane ağzına koyup yaktı. Bir iki nefes çektikten sonra geri aldı. Deniz istedikçe veriyordu.

Darağacına bakarak son mektubunu yazdırmaya başladı:

Merkez Cezaevi

Baba

Mektup elinize geçmiş olduğu zaman aranızdan ayrılmış bulunuyorum. Ben ne hadar üzölmeyin dersem yine de üzöleceğınızı biliyorum. Fakat bu durumu metanetle karşılamamı istiyorum, insanlar doğar, büyür, yaşar, öölürler, önemli olan çok yaşamak değil, yaşadığı süre içinde fazla şeyler yapabilmektedir. Bu nedenle, ben erken gitmeyi normal karşılıyorum, ve kaldı ki, benden evvel giden arkadaşlarım hiçbir zaman ölüm karşısında tereddüt etmemişlerdir. Benim de düşmeyeceğimden şüphen olmasın, oğlun ölüm karşısında aciz ve çaresiz kalmış değildir, o bu yola bilerek girdi ve sonununun da bu olduğunu biliyordu, seninle düşüncelerimiz ayrı, ama beni anlayacağını tahmin ediyorum. Sadece senin değil, Türkiye'de yaşayan Kürt ve Türk halklarının da anlayacağına inanıyorum. Cenazem için avukatlarıma gerekli talimatı verdim. Ayrıca savcıya da bildireceğim. Ankara'da 1969'da ölen arkadaşım Taylan Özgür'ün yanına gömölme istiyorum. Onun için cenazemi İstanbul'a götürmeye kalkma, annemi teselli etmek sana düşüyor, kitaplarımı küçük kardeşime bırakıyorum, kendisine özellikle tembih et, onun bilim adamı olmasını istiyorum, bilimle uğraşsın ve unutmasın ki, bilimle uğraşmak da bir yerde insanlığa hizmettir, son anda yaptıklarım dan

en ufak bir pişmanlık duymadığımı belirtir, seni, annemi, ağabeyimi ve kardeşimi devrimciliğimin olanca ateşi ile kucaklarım.

Oğlun DENİZ GEZMİŞ

Deniz başgardiyian odasında son mektubunu yazdırmaktayken, dışarda üstleri başları didik didik, don, çorap, ayakkabı içine kadar arandıktan sonra avukatları Halit Çelenk ve Mükerrerem Erdoğan içeri alındılar.

İlkin infaz savcısı Sami Uğur'la karşılaştılar. Savcı onlara son -kararı düzeltme istemleri-nin red olduğunu sözlü olarak ilettiler. -Hukuki bütün formaliteler tamamlandı- dedi...

Avukatlar başgardiyian odasına getirildiler. Deniz onları görünce gülümsedi ve -Hoşgeldiniz- dedi. Metin bir görünüşü vardı. Saçı traşlıydı.

Bir ara infaz savcısı Sami Uğur, Deniz'e doğru eğilerek -Nasılsınız?- dedi. Deniz -Çok mutluyum ve rahatım- diye yanıtladı. Ve devamla mektubunun tamamlandığını söyledi...

Mektubu infaz savcısına verdiler. Avukatları, Deniz'e bir arzusu, diyeceği olup olmadığını sordu. Deniz onlara -Cezaevindeki bütün arkadaşlarımı benim tarafımdan öpün. Onlara ve dışardaki bütün devrimci arkadaşlara selam ve sevgilerimi söyleyin. Her ikiniz de idam sehpasına nasıl gittiğimize tanık olun ve bunu anlatın- dedi.

Avukatlar, Deniz'in yanından ayrılıp Yusuf'un olduğu odaya geldiler. Zincire vurulmuş ve bağlı bir durumda oturan Yusuf'un, avukatları görünce, yüzünü bir gülümseme kapladı ve onlara -hoşgeldiniz- dedi. Arkasından -Babam infazı biliyor mu?- diye sordu. Avukatlar -Biliyor- dediler. Yusuf -Ne durumda?- diye sürdürdü. Avukatlar -Metin ve soğukkanlı- diye yanıtladılar.

Avukatlarının bir diyeceği olup olmadığını sormaları üzerine

Yusuf, -Çok iyiyim!- dedi. Ve şu sözleri ekledi -Biz inanıyoruz ki, bu mücadele bizim ölmemizle son bulmayacak...-

Kısa bir suskunluktan sonra Yusuf avukatlarına -Son bir kez Deniz'i görmek istiyorum- dedi.

İnfaz savcısı Yusuf'un bu sözü üzerine -Buna ne lüzum var- diye araya girdi. Avukatlar -İdam hükümlülerinin son arzularının yerine getirilmesi bir gelenektir, bunda bir sakınca yoktur, her üçünün de birbiriyle görüştürülmeleri gerekir- diye diretiler.

Yusuf odasından alınarak Deniz'in yanına getirildi.

Sanki, günlerce süren ölüm orucundan, çıkan onlar değildi. Sanki, az sonra darağacında can verecek olan onlar değildi. Uzun bir hasretlikten sonra buluşan iki kardeş gibi kucaklaştılar. Öpüştüler. Dizleri ayaklarındaki zincirleri zorladı bir an. Omuzları arkalarından bağlı kollarını zorladı bir an. Sessiz bakışlarla veda ediyorlardı birbirlerine. İki de birbirlerine, yapacakları şeylerden emin bir duyguyla bakıyorlardı.

Ayları, yılları tutmuştu arkadaşlıkları, daha önce birçok kez birlikte ölüme gidip gelmişlerdi.

Şimdi bu son yolculuklarından bakışları, saniyelerle sınırlıydı. Bakıştılar... Bir ömür boyu kadar uzun bir bakış... Ama bir kelebeğin ömrü kadar bile değil...

Birlikte -Tamam- der gibi görevlilere baktılar. Yusuf döndü, görevlilerin arasında zincir şıkırtılarıyla odasına doğru yürüdü...

Bu sırada avukatlar Hüseyin'in olduğu odaya yönelmişlerdi.

.....

TUTANAKLAR (2)

Tuzlu suda yarası pişen ayak

ve pasıyla kelepçenin incelen bilek kemikleri

yıllarca taşınsa da

çıplak etin altında acısı donuklaştı

...

Ve ter

ve ipekten dökülen uyku

ve halka halka açılan bahar sabahları

kırılan kaburgaları

gökkuşağıyla sardı

...

Dostlarından gelen haberler

meraktan bir öpüş seli doldururken gövdene

gururla yükselen bakışını

toprağa düşürmek için

düşman boşuna çabaladı

...

Artık denizlerdeki dalgalar kadar azgın

çayırlar kadar ferahsın

Yüreğin aşkla örselenmiş bir kerre senin

N. Behram 1972

.....

TELAŞLANMIŞLAR, DENİZ'İN AYAĞIINDAKİ ZİNCİRİ AÇAMIYORLARDI... DENİZ GÜLÜMSÜYORDU.

Avukatlar Hüseyin'in olduğu odaya girerlerken bir albayla karşılaştılar. Albay -Dini telkin istemiyorlar- dedi. Bunu anlamlı bir sesle söylemişti. Müslüman olmadıklarını çağrıştırmak istiyordu.

Avukatlar -Bu sadece onların bileceği bir iş- dedi. Albay -Tabii siz de bilirsiniz,- diye aynı sezdirmeyi, bu kez avukatlara yöneltti.

Aylardan mayıstı. Günlerden Mayıs'ın 6'sı. -Hıdırellez-günü diye yazıyor takvimler, -Alaçam, Samsun, Geyikaşan Hıdırellez günü... Karacabey, Bursa Hıdırellez şenlikleri...- Halkın her yıl sevgili gibi karşıladığı bir gün. Dargınların barıştığı, çocukların, canlıların, doğanın şenlendiği, armağanlar alınıp verildiği bir gün.

Yerleşmiş İslam geleneğine göre Hıdır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan gün. İnanişe göre ölümsüzlüğe erişmiş bu iki peygamberin buluşmaları, kutlanarak anılır.

Avukatlar Hüseyin'in bulunduğu odaya girecekken duydukları bu sözle sinirlenmişlerdi. Hüseyin babasını düşünüyordu odada, Hıdır'dı babasının adı, Hıdır İnan.

Aylardan mayıstı. Günlerden Mayıs'ın 6'sı. İnanişe göre ölümsüz peygamber Hıdır baba baharın muştulayıcısıdır. Bastığı yerde güller açılır, bülbüller ötüşmeye başlar, baharın bereketi hissedilir... O gün şarkılar söyleme günüdür. Kızlar evliliğe niyet tutar. Hastaların iyileşme umudu dirilir, tazelenir. Canlıların canı yakılmaz. Karıncaların bile incinmesinden

sakınılır. İyilik günüdür Mayıs'ın 6'sı. Hıdırellez,
halkın günüdür...

Avukatlar albaydan geçip Hüseyin'in bulunduğu odaya
girdiler. Hüseyin de Deniz ve Yusuf'un durumundaydı. Birkaç
görevli omuzlarından tutmaktaydı.

Avukatlarını görünce büyük bir mutluluk ve derin bir gülümsemeyle
-Hoşgeldiniz- dedi. Avukatlar ona bir arzusu
olup olmadığını sordular. -Bir arzum yoktur. Sizlere çok teşekkür
ederim.- dedi.

Sonra Hüseyin avukatlarına -Babam Ankara'da mı?- diye
sordu. Avukatlar Ankara'da olduğunu söylediler. Hüseyin
-Nasıl?- diye sürdürdü sorusunu.

-İyi ve seninle iftihar ediyor- diye yanıtladı avukatları.

Bu arada avukatlar görevlilere Hüseyin'in de arkadaşlarıyla
vedalaştırılmasını hatırlattılar.

Hüseyin aynı sıcaklık ve canlılıkla Deniz ve Yusuf'la odalarında
bire birer kucaklaştı. Zincirleri ve bağları, üçünün
de bu vedalaşma anında gövdelerine alabildiğine ağırlık veriyordu.
Omuzları ve başlarının hareketiyle birbirlerine sokuluyorlardı.

Hüseyin önce başgardiyen odasında Deniz'le, sonra yandaki
diğer odada Yusuf'la, konuşacak çok şeyleri olan, ama
ayrılmak zorundaki insanların can sevinciyle bakıştı. Hiçbir
şey şakadan değildi. Fakat yaşayan gülümseyişlerinde, çocuksu,
şakacıl bir incelik vardı.

Bir birlikteliğin, yaşamadaki son karşılaşmaları da böyle-
ce bitti. Hüseyin görevliler arasında bekleme yeri olan, avukatlarla
mahkumların görüşme odasını getirilip sandalyesine oturtuldu.

Üçü de ilkin kendisinin asılmasını isteyen bir duygu taşıyordu.
Onları darağacına çıkmak değil, darağacına çıkacak
arkadaşlarını seslerden, kıpırtılardan dinlemek zorunluluğu

incitiyordu. Fakat bu son deneylerine de dik duruyorlardı.

Saat 01.00'i geçiyordu.

Bu ara avukatlar Deniz'in bulunduğu odaya döndüler.

Deniz ayakları zincirli, elleri arkadan bağlı bir durumda darağacına bakan pencereye karşı oturduğu yerden yazdırdığı son mektubunu tamamlamak üzereydi. Onun bitirmesini beklediler.

-... Son anda yaptıklarımın en ufak bir pişmanlık duymadığımı belirtir, seni, annemi, ağabeyimi ve kardeşimi devrimciliğimin olanca ateşiyle kucaklarım... Oğlun Deniz Gezmiş.-

Mektup tamamlanmıştı.

İnfaz savcısı Sami Uğur, Deniz'e sokulup, elindeki basılı kağıttan idam kararının özetini okuyup; bir diyeceği olup olmadığını sordu. Deniz, kararın kendisine ait olduğunu, bir diyeceği olmadığını belirtti.

Savcı görevlilere -zincirleri çözümlen- dedi. Bir görevli yarı telaşlı, yarı çekingen bir tavır içinde, elindeki anahtarla zincirlerin kilidini kurcalamaya başladı... Açamıyordu. Elindeki anahtar kilide uymuyordu. Bunun üzerine başgardiyen birkaç anahtar daha verdi. Kilidi yine açamadılar.

Bu durum odadakilerde yeni bir sabırsızlık havası estirmişti. Kendi kendine söylenenler vardı.

On beş dakika kadar beklenildi. Birisinin -Zincirleri çözmeye lüzum yok, zincirleriyle çıkarılınsın- dediği duyuldu. İnfaz savcısı Sami Uğur -Bunlar efendi çocuk, prangayı çözelim diye karşılık verdi ve -Kilidi kim kilitlediye acele bulun- komutunu verdi.

Adamı bulup getirdiler. Ve zincirler çözülebildi. Deniz zincirlerini çözen adama -Postallarımın bağını bile bağlamaya

vakit bırakmadan beni apar topar buraya getirdiler. Sehpada bu haliyle postallarım ayaklarımdan düşecekler. Onları bağla..- dedi. Görevli, Deniz'in postallarını bağladı.

Bu arada Deniz'e, beyaz bezden dar bir idam gömleği giydirdiler. Ayaklarına kadar uzandı...

Gitme vakti gelmişti.

Deniz avukatlarına dönerek veda etti. Çevresini acı bir gülümsemeye süzdü ve avludaki sehpa doğru metin adımlarla yürüdü.

İdam gömleğinin dar olması ve ellerinin bağlı olması nedeniyle sehpa destekle çıktı. Sehpada üç ayaklı bir tabure vardı. Deniz ona da çıkıp ilmiği boynuna kendisi geçirmeye çalıştı.

İlmiği boynuna geçirdiğinde, seyredenlerden bazıları, cellada başlarıyla tabureyi çek işareti veriliyordu. Deniz birden, şafağı daha sökmemiş bu bahar sabahının, serin sessizliğine doğru yankı veren bir sesle bağırmaya başladı:

-YAŞASIN TÜRKİYE HALKININ BAĞIMSIZLIĞI, YAŞASIN MARKSİZM-LENİNİZMİN YÜCE İDEOLOJİSİ, YAŞASIN TÜRK VE KÜRT HALKLARININ BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ, KAHROLSUN EMPERYALİZM!-

Çevredeki görevliler telaşlandılar. Deniz'in son sözcüğü bitmemişti ki, cellat aceleyle tabureyi altından çekti. Ciğerinden yükselen son sözcüğü taşıyan nefes, dudağına varamadan, gırtlığında tıkanı.

Taburenin çekilmesiyle Deniz boşluğa yığılmıştı. Fakat onun uzun boyunu cellat hesap edememişti: Deniz'in ayakları taburenin altındaki masaya çarptı. Hemen masayı da çektiler.

Saat 01.25'i gösteriyordu.

Gardiyan, imam ve sivil personel, gelenek gereği saygı duruşunu geçmişti. Avukatların yüzlerini derin bir hüzün doldürmüştü. Denizgili ölüme mahkum eden 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nin Başkanı Tuğgeneral Ali Elverdi, elleri arkasında; ağzında sigara Deniz'i seyrediyordu. Ankara savcısı Fazıl Alp, Tefvik Türüng, Sami Uğur, yüksek rütbeli birçok subay, gardiyanlar, sivil görevliler, imam, avukatlar doktor infazda hazır bulunmuştu. Özellikle imamın aşırı derecede duygulandığı görölüyordu. İnfaz savcısı Sami Uğur, kendince espriler yapıp yine kendi gülüyordu.

Deniz'in göğsüne, karar özetini içeren bir beyaz karton astılar. On dakika kadar sonra, görevli doktor gömleğini sıyırıp nabzına baktı. Deniz'in nabzı çarpıyordu. Beklediler...

On-on beş dakika sonra nabza tekrar bakıldı. Deniz'in nabzı durmamıştı. Bekliyorlardı. Deniz ipin ucunda bir dal gibi, alaca havada ağır ağır dönüyordu. Sadece başı ve postalları, uzun ince beyazlığın iki ucunda, iki gri noktaydı.

Gemerek'te yakalandığı gün kalbi ve beyni arasında dolaştırdığı ölüm duygusu, onu darağacında, boynunda bulmuştu.

Elli dakika öylece kaldı.

02.15'de ipi kestiler.

.....

KANAYAN ÜZÜMLER

Elleri bağlı, bilekleri

gözleri açık... kan yok gözkapaklarında

yalnız gevşeyen bir omurga, kırılan ayna parçaları

...

Yalnız gevşeyen bir omurganın

saçlara bulaşan ıslaklığı

cansız sarkışı bir gövdenin

...

Hayır, bağırarak için vakit erken

geceyi bölmeliyiz geceyi...

halkın çırpınışlar biriktiren karanlığını,

göl yapraklarında yağmur taneleri gibi

ölümü sabırla taşımamızda bağrımızda

...

Işık kırılıyor --nasıl olsa kırılacaktı--

okşarken güvendiğimiz hayat

karanlıklara alışarak başkaldırdı

bulut gibi taşınan pankartlarla

olgun meyvalardan fişkırarak suyla

acının ve akmayan gözyaşının sırrıyla

ah, bir ter gibi gitgide soğuyan kansız ölümler

kanayan üzümleri görüyorum

kanayan üzümleri

yaşadığımız bağ evlerinde

bağ evlerinde

N. Behram 1972

.....

YUSUF ODASINDAN ALINIRKEN -DENİZ-İN SESİNİ DUYDUM- DIYORDU...

Deniz darağacından indirilip götürülürken, Yusuf'u odasından çıkardılar. Başgardiyian odasına getirdiler. Gelirken -Deniz'in sesini duydum- diyordu. Deniz'in oturmuş olduğu sandalyeye bu kez Yusuf'u oturtular.

Ayaklarındaki zincirler çözüldü. Kendisine hüküm okundu. Bir diyeceği olup olmadığı soruldu. -Bir diyeceğim yok karar bana aittir- dedi.

Doktor çağırdılar. Yusuf -Hiçbir şeyim yok, sanki komada olsam asmayacak mısınız? dedi.

Bu arada Yusuf babasına yazdığı ile köyündeki akrabalarına ve köy halkına yazdığı son mektuplarını avukatlarının almasını istedi. Yusuf son mektuplarını dört gün önce cezaevindeki hücrelerinde yazmış, koynuna koymuştu.

Mektupları infaz savcısı aldı. Yusuf -Mektuplarını yerlerine verecek misiniz?- diye sordu. İnfaz savcısı -Elbette vereceğiz, bize güvenin yok mu?-, diye yanıtladı. Yusuf gülümseyerek, -Niye güvenim olsun?- diye karşılık verdi...

Yusuf'un babasına yazdığı son mektubu şöyleydi:

Salı

2.5.1972

Sevgili Babacığım...

Bu mektubu aldığın zaman ben ebediyen bu dünyadan göç etmiş olacağım. Ne kadar sarsılacağını tahmin ediyorum. Bir buçuk seneden beri benim yüzümden nasıl üzüntü içinde olduğunuz malum. Bu son olayı da metanetle karşılamanızı sadece dileyebiliyorum.

Babacığım, bu olayda da annemin ve Yücel'in senin tesellilerine ve desteklerine ihtiyaçları çok. Bunun için ne hadar metin olursan, hem senin sağlığın için, hem de onlar için o kadar iyi olur. Elbette ki, yıllarca emek verip yetiştirdiğin bir oğulun, birgünde öldürülmesi kolay göğüslenecek bir olay değildir. Fakat siz benim ne için, kimlere karşı mücadele verdiğimi biliyorsunuz. Ben bu açıdan rahat ve vicdan huzuru içinde gidiyorum. Sizlerin de bu bakımdan rahat ve huzur içinde olduğunuzu ve olacağınızı biliyorum.

Babacığım, annemin ve Yücel'in senin desteklerine muhtaç olduklarını yukarda söylemişim. Onları rahat ettirmek için bütün gücünü kullanacağından zaten eminim. Babacığım burada şunu ilave edeyim ki, Yücel'in hastalığından kendimi sorumlu hissediyorum. Yücel için her şeyinizi ortaya koyacağınız konusunda da kuşum yok. Ablamlar için söyleyeceğim, fazla üzülmeyin. Olayın sarsıntıları geçtikten sonra normal hayatlarını devam ettirsinler. Mehtap'a ne diyeyim... Benim için her zaman bol bol öpün.

Babacığım cezaevinde kalan arkadaşları arasına yoklarsan, hallerini, hatırlarını sorarsan çok memnun olurum. Her biri oğlun sayılır. Dışarda bizler için uğraşan dostlarımı ve dostlarını hiçbir zaman unutmayacağını biliyorum.

Mektubum burada biterken sizi, annemi, Yücel'i, ablamı, Aziz ağabeyi, Mehtap'ı hasretle kucaklarım babacığım... Sağlıcakla kalın.

HOŞÇAKALIN

T. Yusuf Aslan

Yusuf'un babasına yazdığı bu son mektubu yerine verilmişti, fakat köyüne ve akrabalarına yazdığı mektup yerine verilmedi.

Yusuf'un infaz savcısına -Niye güvenim olsun?- karşılığı daha sonra haklılık kazanmıştı.

Savcıyla bu konuşması sırasında Yusuf'un beyaz idam gömleğini getirdiler. Yusuf -Beyaz gömleği giymesem asamaz mısınız?- diye sordu. -Usül böyle- diye karşılık verdiler.

Bu ara Yusuf karşısında oturan ve çevresindekilerin kendisine -müdür bey- dediği birine (Birinci Şube Müdürü'ne) -Yine işkencelere devam ediyor musunuz?- diye sordu. Müdür birden irkilip, -Biz öyle bir şey yapmayız- diye yanıtladı. Yusuf gülümseyip başını hafifçe bükerek, -Peki elektrik işkencesi nasıl gidiyor?- dedi. Müdür yine -Bizde böyle bir şey yoktur- diye yanıtlayınca, Yusuf, müdüre -Sizin çocuğunuz var mı?- diye sordu. -Bir kızım var- diye karşılık verdi müdür. -Nerede okuyor?- diye sorusunu sürdürdü Yusuf; müdür de -Okula gitmiyor, daha küçük bir kız- dedi. Daha sonra müdür Yusuf'a ODTÜ'de hangi bölümde okuduğunu sordu. Yusuf -Fizik bölümü ikinci sınıfta idim- diye yanıtladı. Yusuf'un konuşmasındaki rahatlıktan onun idam edilecek biri olduğunu unutmıştu sanki müdür. -İkinci sınıfta idim- deyişi birden havayı etkiledi.

Daha sonra Yusuf'a avukatları -sigara içer misin?- diye sordular. -Son bir defa içeyim- diye yanıtladı.

O ara tuvalete gitmek istediğini söyledi. İnfaz savcısının izniyle tuvalete götürdüler. O tuvaletteyken savcı -Dikkat etsinler, orada pencere vardır- diye seslendi.

Yusuf tuvaletten döndüğünde, infaz savcısı -Yusuf'u bekletmeyelim- dedi. Beyaz gömleği giydirdiler.

Yusuf avukatlarıyla vedalaşıp, güler bir yüzle idam sehpasına doğru yürüdü. Masaya ve tabureye çıktı. İlmîği boynuna

geçirmişti ki gür bir sesle bağırarak şöyle söyledi:

-BEN HALKIMIN BAĞIMSIZLIĞI VE MUTLULUĞU İÇİN ŞEREFİMLE BİR DEFA ÖLÜYORUM. SİZLER, BİZİ ASANLAR ŞEREFSİZLİĞİNİZLE HER GÜN ÖLECEKSİNİZ. BİZ HALKIMIZIN HİZMETİNDEYİZ. SİZLER AMERİKA'NIN HİZMETİNDESİNİZ.. YAŞASIN DEVRİMCİLER KAHROLSUN FAŞİZM..!-

Yusuf bağırırken seyredenler arasından biri aceleci bir sesle -Sehpaya vur, sehpayaya vur, sehpayaya vur- diyordu. Celladın hareketleri çabuklaştı. Yusuf ayağıyla tabureye vurmaya çalışırken cellat onu altından çekti, sonra masayı da aldı. Yusuf'un da son sözcüğü ağzında kalmıştı. Boşluğa çakılmasıyla birlikte dişleri kenetlenmiş, adeta son sözcüğü ısırarak söylemişti...

Saat 02.25'i gösteriyordu.. Aynı kişiler onu da aynı şekilde seyrettiler... Ağır ağır dönüyordu ipin ucunda. Sonra bir külçe halinde durdu. Sadece esintiyle idam gömleğinin uçları uçuşuyordu...

02.50'de ipi kestiler...

Az sonra Hüseyin, Merkez Cezaevi'ndeki avukatlarla mahkumların görüşme odasından alınıp, başgardiyana odasına getirildi. Deniz ve Yusuf'un daha önce oturtulduğu sandalyeye oturtulup, ayaklarındaki zincirler çözüldü.

O sırada avukatları, Hüseyin'e sigara vermek istediler. Hüseyin içmeyeceğini söyleyip teşekkür etti.

Bir ara infaz savcısı Hüseyin'e, -Sarız'ın içinden misiniz, köyünden misin?- diye sordu. Hüseyin -Sarız'ın içindenim, siz Kayseri'nin neresindensiniz?- dedi. İnfaz Savcısı -Kayseri'nin içindenim- diye karşılık verdi.

Ve savcı bu konuşmadan sonra, hakkındaki idam kararını Hüseyin'e okuyup, sordu: Hüseyin -Karar bana aittir, bir

diyeceğim yoktur- dedi. Bu ara Hüseyin daha önce hücrelerinde babasına yazdığı kısa mektubunu alıp, babasına vermelerini söyledi... bu son mektubunda Hüseyin şunları yazmıştı:

-Babama, Anneme, Kardeşlerime ve yakın arkadaşlarıma,

Söyleyecek fazla söz bulamıyorum.

Bir insanın sonunda karşılaşacağı tabii sonuç bildiğiniz sebeplerden dolayı erken karşıma çıktı.

Üzüntü ve acınızı tahmin ediyorum.

İleride durumu çok daha yakından anlayacağınız inancındayım.

Metin olunuz.

Üzüntü ve acılarınızı unutmaya çalışınız.

Bütün varlığımla hepinize kucak dolusu selamlar, sevgiler!..

Yazılacak çok şey var, fakat hem mümkün değil, hem de sırası değil...

Candan selamlar...

Hüseyin İnan

Hüseyin son mektubunda da yaşadığı sürece ağır olan, az konuşan kişiliğini sürdürmüş, kısa bir mektup bırakmıştı.

İnfaz savcısının mektubu almasından sonra Hüseyin, avukatlarına dönerek -ayağımda bu beyaz lastik papuclar var, ayakkabılarımı giymeme fırsat vermediler, çullanırcasına, adeta havalandırarak apar topar getirdiler, babama söyleyin, bu lastikleri gördüğü zaman, ayakkabısı yokmuş diye üzülmeyin. Hücrede kalan ayakkabılarım, Askeri Cezaevi'ne hediye olsun- dedi..

O sırada infaz savcısının -Hüseyin'i bekletmeyelim- dediği duyuldu. Hüseyin'e beyaz idam gömleği giydirildi.

Hüseyin avukatlarına veda etti ve çevresine dönerek -Bu mücadele bizimle bitecek mi?- dedi..

Daha sonra beyaz gömleği içinde sehpaye doğru dik ve metin adımlarla yürüdü. Sehpaya çıktı, tabureye çıkmadı. Son sözlerini tabureye çıkmadan, ilmiği boynuna takmadan bağıracaktı.. Aceleci sesin sahibine adeta, sessizce oyun bozanlık etmişti...

Hüseyin saat sabahın 03.00'ünde, şafağın sökmeğe sabırsızlandığı bir sırada, son karanlığında gecenin, sehpanın üstünde bağırarak karanlığa karşı şunları söyledi:

-BEN ŞAHSİ HİÇBİR ÇIKAR GÖZETMEDEN, HALKIMIN MUTLULUĞU VE BAĞIMSIZLIĞI İÇİN SAVAŞTIM. BU BAYRAĞI BU ANA KADAR, ŞEREFLE TAŞIDIM. BUNDAN SONRA BU BAYRAĞI TÜRKİYE HALKINA EMANET EDİYORUM. YAŞASIN İŞÇİLER, KÖYLÜLER VE YAŞASIN DEVRİMCİLER, KAHROLSUN FAŞİZM...!-

Bu son sözlerinden sonra Hüseyin, boynunu ilmiğe geçirdi ve ayağının altındaki tabureyi bir iki tekmeyele devirip, kendi infazını yaptı.

İnce dal bedeni boşluğa düştü... İleri geri sallanıp döndü...
Deniz ve Yusuf'la bir kez daha buluştu...

.....

ÖLÜM NERDEN VE NASIL GELİRSE...

Hava nasıl da puslu

bulutlar yumak yumak yığılmış ağaçlara

incecik boynundan süzülen ter

karışırken böğründen fıskıran kana

öyle derin öyle berrak ki

üstelik: çayır kuşlarının gözleri kadar

...

Pusudan gövdene alçakça sokulmuşlar

dehşet aç kurtlar gibi ellerinde --sinsi ve kirli--

...

Oysa

onların göremediği bir şey var

kanınla yıkadığın toprağa

kalbinden rüzgara usulca ilişerek

savrulan isyan filizleri

N. Behram 1972

.....

**YAN YANA YAŞAMIŞ, YAN YANA ÖLMÜŞLERDİ, AMA
YAN YANA GÖMÜLMELERİ ENGELLENDİ**

5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan saniyelerde Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in babaları, sokakları kulaklarında acı çınlamalarla dinlediler. Ankara'da -sokağa çıkma yasağı- vardı. 3-4-5 Mayıs günleri Hüseyin'in babası Hıdır İnan, Deniz'in babası Cemil Gezmiş ve Yusuf'un babası Beşir Aslan, bir gözleri kör edilecekmişcesine, son çırpınlarıyla bakıyorlardı. Baktıkları her nokta kararmış, infazlar artık kesinleşmişti... Üçü de birbirinden

daha az konuşmaya çalışıyordu. Çocuklarının hayat kardeşliği, üç babayı Ankara'da omuz omuza getirmişti. Üçü de halktan insanlardı...

5 Mayıs akşamı, sabah buluşmak üzere vedalaşıp ayrıldılar. O sabah oğulları asılacak üç baba, Ankara'nın karanlık sokaklarına doğru, üç ayrı yöne uzaklaştı. Hıdır İnan bir yakınlarının evinde, Cemil Gezmiş bir otelde kalıyordu. Beşir Aslan'ın evi Ankara'daydı. Sabah otelde buluşacaklardı.

Çocuklarının bu son gecelerinde, çıkmanın yasak olduğu Ankara sokakları, evvelki günler gibi, ıssız ve gürültüsüz değildi. Gece ilerledikçe şehirlilerin sesleri evlere sinmiş, Ankara'da bir başka gürültü çınlamaya başlamıştı.

Zaman zaman hızla bir resmi araba geçiyor; zaman zaman uzaktan uğultular geliyordu...

Üçü de, bir ara boşanacak gibi oluyor, sonra oğullarıyla yaptıkları son görüşmelerini düşünüp, metin olmaya çalışıyorlardı. Üçü de bir ara bozulacak gibi oluyor, oğullarının yargılandıkları günleri düşünüyor, netleşiyorlardı. Üçü de bir ara kahredecek gibi oluyor, geçmiş günlerin anılarıyla kahırlarını dindiriyorlardı.

Ölüm ve ayrılık duygusu, bu niteliğiyle, kendi tesellisini de getiriyordu. Yapılacak tek şey onların ölmediğini düşünmekti. Üç baba da bunu yaptılar...

6 Mayıs sabahı gök sancılanırken, saat 04.00 sıralarında görevliler Deniz'in babasını almaya geldiler. Onların gelişleri, o ana kadar, Deniz'in babasının yüreğindeki soyut titreyişleri; soyut titreyişler halindeki düşleri bir anda donuklaştırdı. Ondan sağ olarak aldıklarını, ona cansız olarak vereceklerdi... O ana kadar onun saymadıkları şey, artık onundu. Aralarında dışarı çıktı ve arabalarına bindi...

Bir süre sonra Deniz'in babasının kaldığı otele Hüseyin'in babası geldi. Otele girdi ve orada, yarı uykulu beklemekte

olan otelciye Cemil Gezmiş'i sordu. Otelci az önce götürüldüğünü söyledi. Biraz ileri çıkmıştı ki, otelin önüne bir polis arabası yanaştı. Çabuk çabuk içeri girip otelciye bir şeyler söylediler. Otelci onlara Hıdır İnan'ı işaret etti. Hıdır İnan'la karşılıklı söylenecek hiçbir şeyleri yoktu. Hıdır İnan da onların yanına sokuldu ve otelden uzaklaştılar...

Araba bir süre Ankara'nın dışına doğru yol aldı. Mezarlıklar Müdürlüğü'ne geldiler. Hıdır İnan, orada Cemil Gezmiş, Beşir Aslan ve Deniz'in abisi Bora dışında tanıdık kimse göremedi. Fakat oda oldukça kalabalıktı. Sonra Karşıyaka Mezarlığı'na geldiler.

Hıdır İnan oğlunu görmek istediğini söyledi. -Müdür Bey-in izniyle, yanına 3-5 polis verilerek oğlunun olduğu bölüme gönderildi.

Deniz, Yusuf ve Hüseyin yıkanılmak üzere yan yana uzatılmışlardı. Üzerleri örtülüydü, fakat Deniz uzun boyuyla belliydi.

Hıdır İnan sırayla üçünün de yüzünü açtı ve birer birer alınlarından öptü. Çelik gibi sertleşen alınları altındaki çizgiler, ince bir gülümseme halinde şakaklarından yanaklarına doğru uzanıyordu. Yaşayan insan kokuları, daha gövdelerinden uzaklaşmamıştı. Yine de Hıdır İnan'ın dudakları, alınlarında ince bir iz bırakmıştı. Bu onları son gören göz, onlara son yaklaşan dudak ve insani soluk oldu.

Hıdır İnan yıllar sonra oğlunu ancak bu şekilde, bu kadar yakından ve içten öpebilmişti. Polisler onu seyrediyordu. Hala oğlu ile kendisi arasında duruyorlardı. Anlaşıyordu ki, bu üç insan ancak yeraltında bakışlardan uzak kalabilecekti.

Oysa zaman gösterdi ki, toprak altında da rahat bırakılmadılar. Gelen ziyaretçileri alınıp götürülüyor, adeta ziyaretleri suç sayılıyordu...

Hıdır İnan ilkin Deniz'i, sonra Yusuf'u ve sonra oğlu Hüseyin'i alınlarından öpmüş; onlara doğru bakarak -vatan ve bağımsız Türkiye sağ olsun- demiş ve örtülerini bir daha açılmamak

üzere yüzlerine örtmüştü...

Artık saat ilerlemiş, vakit aydınlığa varmıştı. Cemil Gezmiş bir an önce ölülerin gömülmesini isteyen görevlilerle tartışıyordu. Oğlunu İstanbul'a götürmek istiyordu. Onun son mektubu daha kendisine verilmemişti. Deniz'in nereye gömülmek istediğini bilmiyordu.

Görevlilerden söylenenler vardı. Yüksek dereceden bir görevli -Hadi yahu, sabahı uykusuz ettik- demişti.

Deniz'in babası, sabahın da uykusuz olduğunu ona hatırlatmış, görevli susmuştu...

Yusuf'un babası Cemil Gezmiş'e -gel bu çocukları ayırmayalım, birlikte yaşayıp birlikte öldüler, onları birlikte gömelim- diyordu.

Çıkıp mezarlığı gezdiler. Sonunda Cemil Gezmiş fazla ısrar etmedi. Ve Yenimahalle Belediyesi'nden mezar yeri almaya gittiler.

Görevlilerle uzun uzun tartışıyorlardı. Üçünün de babası, oğullarının yan yana gömülmesini istiyordu. Mezarlıklar Müdürü ise -aynı mezarlıkta olsun, fakat ayrı ayrı bölgelerde yer vereceğiz- diyordu. Onların -çocuklarımızı ayırmayacağız- ısrarı karşısında, Mezarlıklar Müdürü -emir böyle- demek zorunda kalmıştı.

Sonunda Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in, aralarında başka mezarlar olması kaydıyla, aynı sırada gömülmelerine izin verildi. Birlikte yaşayan, birlikte ölen Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in, birlikte gömülmesi de, -emir böyle- olduğu için engellenmişti.

Mezar yerleri alındıktan sonra, Cemil Gezmiş imam getirilmesini istedi...

Çocuklarının kendilerine -tören yapılmamak üzere teslim- edildiği hatırlatılarak, bir an önce gömülme işleminin

yapılmasını söylediler...

Cemil Gezmiş -imamın gelmesinin tören olmadığını; elbette davul-zurna getirmeyeceklerini; zaten kendilerinden başka, ölülerinin orada kimseceği olmadığını; kendilerinden korkmamalarını- hatırlattı.

Bir görevli Cemil Gezmiş'e -Onlar asılma öncesinde imam istemediler- demişti. Cemil Gezmiş ise bu görevliyi -Neden istesinler, günahları mı vardı ki?- diye yanıtladı.

Sonra çocuklarını gömme işlemine hazırlandılar. Mezarlık polis ve görevlilerle doluydu. Oldukça kalabalıktılar. İlerde gruplar halinde duruyorlardı.

Cemil Gezmiş, Beşir Aslan, Hıdır İnan ve Deniz'in abisi ölülerinin önünde namaz kılmaya hazırlanıyorlardı. Bir ara Cemil Gezmiş arkasındaki polis kalabalığına dönerek -içinizde abdesti olan yok mu?- diye anlamlı bir sesle sordu. Tek kıpırtı gelmedi o yandan. Cemil Gezmiş'in sözü beklenmedik bir konuk gibi çalmıştı kapılarını. Zaten baştan beri sürekli olarak, beklenmedik bir şey oluverecekmiş tedirginliğiyle seyrediyorlardı...

Deniz'i babası ve abisi kucaklayıp, kollarıyla mezarına yerleştirdiler. Ve sırayla Yusuf'u... Hüseyin'i...

İlerde, değişik köşelerde Mahir yatıyordu... Saffet... Niyazi... Hüdai...

Artık mezarlıktan ayrılma vakti gelmiş, onlarla birlikte oradan, kalabalık da uzaklaşmıştı. Mezarlığı arkada bırakacak tepeyi dönerlerken, geriye dönüp baktılar. Uzaktı; çocuklarının mezarları görülmüyordu. Fakat bazı memurların görevleri orada sürmekteydi...

Ankara'ya dönüp, çocuklarının son emanetlerini toplayacaklardı. İnfaz savcısı kendileriyle görüşecekti.

Gidip, asılma sonrası üzerlerindeki eşyaların doldurulduğu torbaları aldılar.

İnfaz Savcısı Hıdır İnan'la görüşmüş, ona -Başın sağ olsun, bu kadar infazda bulundum, bunca mert adam görmedim- demişti. Bu arada Hüseyin'in üstünden çıkan 21 lira 95 kuruşu babasına veriyordu. Ayrıca Hüseyin'in ölmeden kendisine bir mektup bıraktığını söyleyip onu da verdi. Hıdır İnan -Savcı Bey, demişti, Hüseyin'in bu güne gelmesi onun mertliği sonucudur, mert yaşadı, mert öldü... Bu vereceğiniz parayı almazdım ama, onu ölene kadar saklayacağım için alıyorum...-

Savcı daha sonra Yusuf'un babasına, oğlunun asılma öncesinde, kolundan çıkarılan Rigi marka saati ve 17 lira 50 kuruşu verdi. Ayrıca Yusuf'un ölmeden yazdığı iki mektuptan, köyüne ve akrabalarına olanını alıkoyup, babasına hitaben yazdığını Beşir Aslan'a verdi.

Beşir Aslan öbür mektubun da verilmesi için çok ısrar etmiş, fakat mektup verilmemişti.

İdamlar sırasında tutulan -Ölüm İnfaz Zabıt Vakası-nda -... Yusuf Aslan tarafından, daha önce babasına ve bütün akrabalarına hitaben yazdığı iki adet mektup, savcı yardımcısı Sami Uğur'a verildi ve bunların babasına her ikisinin de teslimi istendi...- diye resmi kayıta geçmiş olmasına rağmen, -bütün akrabalarına- hitaben yazdığı mektup hala yerine verilmemiştir.

Ölüm öncesi, bir insanın yazdığı veda mektubunun, hangi kanun maddesince yasaklandığı belli değildir. Bugün mahkemelerde mektupların suç delili bile sayılmadığı açıkken, Yusuf son mektubuyla da suçlanmış, takibata uğramıştı. Ölümünün hemen ertesinde yeni bir yargılanmadan geçiriliyordu...

Savcının mektubu -kesin olarak- veremeyeceğini bildirmesi üzerine, Beşir Aslan ısrarından vazgeçti. Yalnız bir kere okutup dinledi...

Yusuf bu son mektubunda köyüne ve akrabalarına veda

ederken, emperyalizme karşı sürdürülen mücadeleyi halkın durumunu, sömürüyü anlatıyor, gelecek günlere olan umudunu belirtiyor, faşizmi lanetliyordu...

Çırpınarak sabaha varmış bir gecenin karanlığı, aydınlıkla çelinirken, Ankara'da sokağa çıkma yasağı da sonuçlanmıştı... İnfaz haberi, ilk bültenlerle Ankara'da, bir uçtan bir uca Anadolu'ya yayıldı...

O gün 6 Mayıs'tı, Halkın -Hıdırellez- günü. Toprağa tohum atılırdı Hıdırellez'de... Halk inancında toprağın bereket vakti diye bilindiği bir gündü...

.....

Ah, ardı ardına kenetlenen ölüm

ah, hıncı sabırla bezeyen sır

yazmadaki sırması ağlayışın tırnaklara oturan kan

...

Ey yangınlarda patlamaya hazırlanan merak

ey içimi ekşi sularla çalkalayan baş dönmesi

ıssız ıpıssız boşluğu aysız gecenin

ölümle yaşamak arasındaki şerit

naneler, kekikler, ebegümeçleri

ve şifalı bulutu kaynar kükürt deresinin

çekiyor altımdan nemli döşeğimi

...

Ah, yürekleri toprağa saptanan arkadaşlarım

ah, oğlakların, tayların, buzağların

acı otlarla kararan damakları

(akşamları barut kokusuyla dönsem de odama)

sancısı: Çaresiz seyrettiğim lmn

Ah, bir kere daha kederliyim

ah, çılgın bir aşkın kollarında incelen bıçak

seni öperek bilemeliyim

N. Behram

.....

YUSUF AŐLAN SON MEKTUBUNU SENATONUN İDAMLARI ONAYLADIğI GÜN YAZMIŞTI...

6 Mayıs'ı Ankara büyük bir sessizlik içinde geçirdi. Ana caddelerde, sokak aralarında, okul önlerinde, duraklarda hüzünlü insanlar kadar, güvenlik önlemleri de göze çarpıyordu. İkişer er sivil-resmi güvenlik görevlileri dolaşıyor, görevleri gereği, incelen bakışları izliyorlardı.

Ölüm hangi nitelikte olursa olsun, yine de kendi ağırlığıyla gelir. Ve o gün Ankara'daki ölüm, ağlamayı dahi yasaklayan cinstendi. Haberi ilk veren spiker, huzurundan edildi. Mezarlığa ilk giden genç tutuklandı. Sokakta ilk bağıran bir kadın, alınıp götürüldü.

Ve binlerce insan yeraltı yatağında akan bir dere gibi, içinde yaşadı duygularını.

Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in anaları: Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in

babaları, kardeşleri de o sabah, duyguları içlerine bastırılmış olarak yaşadı.

Sabahın ilk saatiyle birlikte evlerini görevliler çevirmişti. O gün dahi, dostlarıyla aralarına kara gölgeler devrildi.

Üç gencin babaları bütün gün çırpındı durdu Ankara'da. Deniz, Yusuf ve Hüseyin'i ölümün karşısında olduğu günlerde savunan avukatlar, ölümlerinden sonra babalarına, son görevlerini yapmanın acı telaşındaydılar.

Avukat Zeki Oruç Erel, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in, darağacında öldürüldükleri günle ilgili anılarını şöyle anlatıyor:

-5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece, evde sabaha kadar uyumadan bekliyorum. Sokağa çıkma yasağı devam ediyor. Sabah saat 05.00'te telefon çalıyor; telefonda, yakından tanıdığım, Yusuf'un babası Beşir Aslan:

'Zeki bey, biz mezarlıktan telefon ediyoruz..'

Telefonu, Deniz'in babası Cemil Gezmiş alıyor:

'Zeki bey, bizim buradaki işler için herhangi bir yardıma ihtiyacımız yoktur. Buradaki işleri biz kendimiz görebiliriz ve esasen görmekteyiz. Ancak; çocuklar ölmeden önce bize birer mektup bırakmışlar. Öğrendiğimize göre, mektuplar infaz savcısında imiş. Sizi aramızın nedeni; mesai saatinde buluşup, mektuplarımızı almak içindir. Bir yer ve saat kararlaştırıp, mektuplarımızı alalım.'

Yer ve saat kararlaştırıp telefonu kapıyoruz.

Artık, onların aramızdan ayrıldığını öğrenmiş bulunuyorum. Hem de babalarından!..

Evden çıkıp, doğruca, infazlarda bulunacağını bildiğim, arkadaşım Av. Mükerrer Erdoğan'ın evine gidiyorum. Evde 5-10 kişi daha var. Haliyle, acı haberden hepsi allak-bullak

olmuş. Mükerrerem ise; iki saat öncenin etkisiyle donmuş kalmış, yüzümüze anlamsız bakıyor. O'na olanları, hemen şimdi, aynen anlatılmasını; Deniz'in, Yusuf'un, Hüseyin'in, ölüm karşısında takındıkları tavrı tesbit etmek istediğimizi söylüyoruz. İnfazları tekrar yaşayarak, aynen anlatıyor. Ve sözlerini şöyle bağlıyor:

'Size şerefimle temin ederim ki; çocuklar 2 saat önce idam olmadılar. Hiç tartışılmayacak biçimde, bu bir devrimci eylemdi.'

6 Mayıs 1972 sabah saat 9.00'da Ankara Adliye Binası'ndayız. Deniz, Hüseyin ve Yusuf'un mektuplarını almak için, babalarıyla birlikte, İnfaz Savcısı Sami Uğur'un odasına çıkıp, geliş nedenimizi söylüyoruz. Sami Uğur'un, mektupları vermemek için, o gün takındığı tavrını hala unutamam. Çocuklarını daha birkaç saat önce kaybetmiş olan babalara; istemeseler bile mektupları vermekte kanunen zorunlu iken, gerçeği söylemiyor.

-Ben mektupları sıkıyönetime verdim (!)-

Hepimizde son derece gergin bir hava, Ankara Savcısı Fazıl Alp'e gidiyoruz. Mektupları, ne pahasına olursa olsun, almadan buradan ayrılmayacağımızı, bu yüzden çıkabilecek olayların sorumluluğunun bize ait olmayacağını, kesinlikle, belirtiyoruz. Fazıl Alp durumun farkında; infaz savcısını çağırıp gerekli talimatı veriyor, biraz önce kendisinde mektupların bulunmadığını söyleyen Sami Uğur'dan, mektupları alıyoruz...-

Yusuf iki mektup bırakmıştı; biri babasına, diğeri akrabalarına. Akrabalarına yazdığı mektubu vermediler. Ancak, verilmeyen bu mektup infazlarda bulunan avukatlar ve babası tarafından okundu. Bu metin; okuyanlarca, hemen o gün; yani 6 Mayıs 1972 günü, yazılı olarak saptandı. Av. Zeki Oruç Erel'den edindiğimiz bu metinde Yusuf şöyle diyor:

2 Mayıs 1972

Mamak-Askeri Cezaevi

Bütün Akrabalara,

Bu mektubumu okuduğunuz zaman, artık aranızda olmayacağım. Mektubumu, senatonun idamlarımızı onayladığını öğrendiğim anda yazıyorum. Şundan emin olmalısınız ki; bu güne kadar davama olan inancım sarsılmamıştır. Sehpaya gidene kadar da en ufak bir sarsılma olmayacaktır.

Ben, halkımın kurtuluşu, Türkiye'nin tam bağımsızlığı için savaştım. Sizler beni tanıyorsunuz. Bir yıldan beri, bu bir avuç sömürücüler, vatan satıcıları, işbirlikçiler; ellerindeki bütün imkanlarla, bizi dışardan yardım gören, beyinleri yıkanmış, vatan haini, dışardan emir alan, bölücü, anarşist diye tanıtmaya ve halkımızdan bizi koparmaya çalıştılar. Bu bir avuç azınlığa göre vatanseverlik; vatan satmak, yabancılarla işbirliği yapmak, NATO'yu, Amerika'yı savunmak, 6'ıncı Filo'yu ağırlamak, milyonlarca köylünün geçimi olan haşhaş ekimini elinden almak, işçinin grev hakkını engellemek. Amerika'ya ve emperyalizme hizmet etmektir.

Biz bunlara karşı çıktık. Bunun için; biz vatan haini, onlar vatansever oldular.

Bizi, bu mücadelemizden dolayı, güya adil mahkemelerinde yargılayan ve yine adil kurumların eli ile asacak olanlar bilmelidirler ki; biz halkımızın kurtuluşu ve Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesi uğruna, şerefimizle bir defa öleceğiz. Bizi asanlar ve astıranlar ise; her gün bin defa öleceklerdir.

Son sözüm: Yaşasın işçiler, köylüler! Yaşasın Devrimciler! Yaşasın halkımın kurtuluşu ve bağımsızlığı için savaşanlar! Yaşasın tam demokratik Türkiye'nin kurulmasından yana olanlar!

Kahrolsun emperyalizm! Kahrolsun Sunay, Erim, Tağmaç, faşist koalisyonu.

T. Yusuf Aslan

.....

YALNIZ DEĞİLLER...

Saydam ve ıslak ölüm

eğer boyunlarına geçirilen ilmikten

gökten bir fırtınayı koparır gibi

koparacaksa ciğerlerini

nefesimi onlara vereceğim

kalbimdeki yaşayan tıptırtıyı

gözlerimi onlara vereceğim

oyarak kirpiklerimle dünyada

acıya ve öfkeye dair bütün görüntüleri

...

Urgan

demir yollarında

fabrikalarda

gün boyunca çığlığın dinmediği

şehrin uzak semtlerine doluşan işçilerin,

pamuk seline yaprak yaprak dökülen

tütünde

zeytinde

findıkta

çam denizinde ormanların

ve verimsiz düzlüklerinde kurak toprağın

açlığın çan çekişini

tırnakla

terle

susturmaya çalışan yoksul köylerin

gözlerinde parlamaya başlayan

umut için düğümlendi

...

Saydam ve ıslak ölüm

eğer boyunlarına geçirilen düğümden

dökecekse körlerin alfabesini

yumruğumu onlara vereceğim

yaşayan yumruğumu

ağzımı onlara vereceğim

yeryüzünün bütün mert ölüleri için

toplayarak kanlı kelimeleri

N. Behram 1971

.....

SİNAN'LA HÜSEYİN'İN ARKADAŞLIĞI KAVGA İÇİNDE BAŞLADI, SON ANA KADAR AYNI DUYGUYU TAŞIDILAR...

Mustafa Yalçiner mahkemedeki sorgusunda -Üç yiğit vatansever arkadaşım, gözlerim önünde, yaralı yaralı kurşunlanırken...- diyordu.

Sözünü ettiği arkadaşları Sinan Cemgil, Kadir Manga ve Alpaslan Özdoğan'dı. Yalçiner aynı olayda yaralı olarak ele geçirilmişti... Yedi kişiydiler. Denizgil yakalanalı iki ayı geçmişti... Onları kurtarabilmenin girişimindeydiler.

Karaha Geçidi yöresindeki, Amerikan Radar Üssü'nü basacaklardı. İhbar sonucu, İnekli Köyü yakınlarında çevrildiler...

Deniz'in Gemerek'te, Yusuf'un Şarkışla'da yakalanışları, Akçadağ Nurhak Dağları'ndaki karargahlarında onları beklemekte olan Sinangili derinden etkilemişti...

Bir süre neler yapabileceklerini düşündüler. Yirmiden fazla arkadaşılar. O sıra Hüseyin, Ankara'dan ayrılmıştı. Sinangil'le irtibat kurmaya çalışıyordu.

Sinan'ın bulunduğu bölge Hüseyin'e yabancı değildi. Bölgeyi birlikte gezip, tanımışlardı. Fakat gerek yeni koşullar, gerek iki önemli arkadaşlarının yakalanmış oluşu ve çevredeki sıkı önlemler, bağlantılarını güçleştirmişti.

Daha sonra Hüseyin'in de, Pınarbaşı'nda yakalanışı, Sinangil'i önemli bir unsurdan daha yoksun bırakıyordu.

Sinan'la Hüseyin'in arkadaşlıkları, Sinan'ın Hüseyin'i kavga içinde görmesiyle başlamıştı. Hüseyin 3-4 polisin arasında, düşüp kalkıp boğuşuyordu... Onun gözüpekliği ve dövüşkenliği Sinan'ı bir anda etkilemişti.

Ortalık yatıştığında, tanıştılar. Hüseyin yeni bir öğrenciydi. ODTÜ'ye gelmişti. Sinan onu arkadaşlarıyla tanıştırdı. Hüseyin kısa zamanda ODTÜ'de adından en çok söz ettiren biri olmuştu.

Bir gerilim içinde başlayan arkadaşlıkları, sonuna kadar böyle sürdü. Şimdi Hüseyin içerdeydi ve Sinan onu kurtarmak için dövüşüyordu.

Ankara ve Nurhaklar arasındaki bu kopukluk İstanbul'da da kendini gösterdi. Denizgil'in yakalanışı, İstanbul'da da aynı etkiyi bırakmıştı...

Ömer Ayna, sonradan sınırdan öldürülen Avni Gökoğlu ve bir arkadaşıyla birlikte Kadıköy'de vapura bineceklerken, gazetecilerin -Deniz Gezmiş yakalandı- diye bağırmasıyla, birden duraklamış ve hemen aldığı gazeteden haberi yutarcasına okumuştur. Cihanlar'la buluşup konuşmuştu. Onlar arasında da arkadaşlarının kurtarılması sorunu ön plana geçmişti.

Bağlantı sağlamak üzere Alpaslan Özdoğan İstanbul'a gelmiş, Ömer ve Cihan'la buluşmuştu. Kendilerinin Nurhaklar'da Amerikan Radar Üssü'nü basacaklarını, Cihanlar'ın da İstanbul'da eş eylem koymaları gereğini söylemişti.

Cihanlar İstanbul'da kararlaştırılan tarihlerde bir konsolosluk basmaya, ya da konsolos kaçırmaya çalışacaktı. Alpaslan İstanbul'dan, Nurhaklar'a dönüp, Sinangile durumu iletmişti...

31 Mayıs 1971'de karargahlarından, Sinan'ın yönetiminde, gün doğmadan yedi kişi İnekli Köyü'ne doğru yola çıktılar. Ve radar üssüne yakın bir yerde dinlenme sırasında, saat 05.30'a gelirken yapılan bir ihbar sonucu çevrildiler. Aynı günkü olaydan sağ çıkanların deyişiyle, Sinanlar -vurma kasti gütmeksizin- ateşe, ateşle cevap verdiler. Çatışma sonunda üç arkadaşları öldürüldü.

Sinan, Kadir ve Alpaslan'ın öldürüldüğünü, karargahtakiler radyodan öğrendiler. Bir süre düşünüp, gruplar halinde çeşitli yönlere çekilmeye karar verdiler.

En yakın arkadaşlarından üçünün öldürülüşü, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'i alabildiğine üzmüştü. Bu üzüntü giderek yerini öfkeye bıraktı.

Deniz sorgusunda öfke ve üzüntüyle harmanlanan bir duyguyla şöyle diyordu:

-Biz Amerikalılara acımış serbest bırakmıştık. Sinan da aramızdaydı, sonradan dağıldık. Sinan Cemgil Nurhak Dağları'nda yaralandı. Silah kullanamaz haldeyken kasti olarak öldürüldü. Alpaslan ve Kadir de aynı şekilde öldürüldü... Biz Şarkışla'da teşhis edildik, ancak burada isteseydik bizi teşhis edenleri silah kullanamaz hale getirirdik, fakat bunu asla yapmadık, bu yola başvurmadık. Arkamızı döndüğümüz sırada, bu yola başvurmadığımız kimseler tarafından ateş açıldı... -

Akçadağ'dan bir muhtar, Deniz'in babasına, Sinan'la ilgili bir anısını anlatmıştı. Muhtar, Sinan'a -gelin sizi Suriye'ye geçireyim, kurtulun- demişti. Bu söz Sinan'ı sinirlendirmiş -Arkadaşlarımız, ölümü eli kolu bağlı beklerken, bizim elimiz kolumuz açık, kurtulmaya çalıştığımızı mı sanıyorsun?- demişti.

Sinan'la başlayan ölüm haberleri yeni isimlerle sürüp gitti. İçerde, hücrelerinde Deniz, Yusuf ve Hüseyin'i bir an olsun bırakmadı. Ölüm haberleri durmadan tekrarladı kendini.

İstanbul'da, Unkapanı Ziraat Bankası soygununda Ömer yakalanmış, giderek Cihanlar ele geçmişti.

Yakalanmalarından, -emniyette geçen günler-inden sonra, Maltepe Askeri Cezaevi'nde toplanmaya başladılar.

Düşünceleri tasarıları orada da aynı ağırlığıyla kendini sürdürdü. Yalnız bu kez, bir fark vardı. Kurtulmak ve kurtarmak

gerekiyordu. Bu bir an olsun akıllarından çıkmadı.

Sürekli olarak kaçma planları kuruyorlar, düşen hareketlerinin serpilmesi için kurtulmak ve Denizler'i kurtarmak gerektiğini vurguluyorlardı.

Önceleri inşaatlarda çalışmış olan Ömer, sürekli olarak duvarları, yeri inceliyor, bir şeyler düşünmeye çalışıyordu. Bu günlerde tünel fikri atıldı. İlk ikna olan Cihan'dı. Ömer toprağın tünel için elverişli olduğunu söylüyordu. Uzun zaman planlarını yaptılar.

Sonunda tüneli kazmaya karar verdiler. İdareden tuvaletlerin temizliği için, tuzruhu getirmek istediklerini bildirdiler. Büyük bir heyecan ve gizlilik içinde kazıma başlama gününü beklediler. Bir süre, tuzruhu biriktirdikten sonra, betonun delinme günü gelip çattı.

Aralarından bir kısmının, büyük koğuştta eğlence düzenleyip herkesi bir yere toplayıp, gürültüyü sağladığı bir sırada, tünelin kazılacağı büyük odada, tuzruhu betona döküldü. Beton çökelek gibi olmuş, gevşemişti.

Diğer koğuştakiler gürültüden ötürü keser darbelerini duymadılar. Ömer betonu delmiş, toprağı çıkarmaya başlamıştı bile. Artık tek sorunları kalmıştı; gizlilik içinde, yorulmaksızın çalışmak.

Sabahlara kadar, soğuk, ıslak tünel içinde sırayla çalıştılar. Tünel kazımını bilenlerin sayısını, bir süre sonra, güvendikleri kişilere göre arttırdılar.

Daha sonra Mahir'de aynı cezaevine geldi. Ortak savunma hazırlığı için getirmişlerdi. Uzun aylardır hücredeydi. Açlık greviden yeni çıkmıştı. Fakat şaşılacak bir biçimde, kısa zamanda toparlandı ve kendine geldi.

Tünel ilerledikçe kaçabileceklerine inançları da çoğaldı, somutlandı. Bir kısmı daracık tünele girip çalışıyor, bir kısmı

onların çamurlanan giysilerini yıkıyor, ertesi güne hazırlıyordu. Tünelden çıkan suyu ve toprağı tuvaletlere taşıyorlardı. Toprakları yığabilmek için, tuvaletlerden birini kapatmışlardı.

Tünel için kablolarla ışık, tencerelerle toprak taşıma sistemi kurmuşlardı.

Diğer tutukluların dikkatlerini dağıtabilmek için, soba başında türküler söylüyor, eğlenceler tertipliyorlardı. Özellikle Cihan Laz türkeleri söyleyip oynuyor, bu şekilde hem içindeki sevinci yaşıyor, hem soba başında görev yapıyordu.

Tünel tamamlandığında, beşer kişilik üç grubun çıkmasına karar verilmişti. İlk çıkış denemesinde, dış duvar dibine geç gelmişler, askerlerin devriyesi başlamıştı. Saat 06.00 olmuştu. Tam bu saatte geliyordu devriyeler.

Cuma günü bu başarısızlık, çıkacak gruplardan birini eksiltmişti. Cumartesi günü de, son anda çıkılamamış, geri dönmüştü.

Artık tek grubun çıkması gerekiyordu.

Pazar günü Cihan, Ömer, Ulaş, Mahir, Ziya arkadaşlarıyla vedalaşıp, içlerinde giysileri olan naylon torbalarıyla, birer birer tünele girdiler.

Koğuştakiler soluklarını keserek beklediler. Dakikalar ölüm anı ağırlığıyla yürüyordu. Hepsinin kulağı tetikteydi. Tetiğin çalışabileceğinde... Ve çok zor gelen, kısa bir zaman sonra, ilk rahat soluklar alındı. Bir saat geçmişti ki, geride kalanlar ikişer ikişer tuvaletlere, odalara gidip diğer tutuklulara belli etmeden sevinç gideriyorlardı.

Yeni bir umut belirmişti... Kapıları tutup, içerde direniş başlattılar. Ankara'daki cezaevlerinde direniş vardı. Direnişlerinin, onlarla dayanışma anlamında olduğunu söylediler. Gerçek amaçları mahkumların sayım saatini geciktirmektir...

Ölüm haberlerinin, kurtuluş haberleriyle birlikte geldiği günlerdi. Kaçış büyük manşetlerle bir anda bütün yurdu kapladı.

Haber, Ankara Mamak Cezaevi'ne geldiğinde, açlık grevi ve direniş vardı. Koğuşlar ilk haberi radyodan aldılar ve herkes bir anda bağırmaya başladı. Hemen herkes birbirine -Susun, kim kaçmış adlarını duyalım- diyor ve bir ağızdan edilen bu söz, yoğun bir gürültü yapıyordu.

Mamak'ta bir anda güvenlik önlemleri alınmıştı. Koğuşlar açlık grevini bıraktı. Direnişi kaldırıp şenliğe başladılar.

Deniz bir anda uçarlaşmış; Yusuf sabırsızlığını bu kez sevinç adına yaşıyor; Hüseyin; -Şimdi dışarda bir varlık sayılabiliriz artık- diyordu.

Kaçış günlerinde, üçü de, ilk görüşmelerine ışıldayan gözlerle çıkmıştı...

.....

YAŞAMAK ADINA

Doldurdu gırtlığını kalbinden esen rüzgar

Dağıldı sessizce yaralarına

Kalbin ki susarak neler söyledi

En güzel şiirler bile uzaktı ona

...

Şimdi uykusunda kıpırdayan çocuklar

Rüzgarlarıyla uçuşan kar gibidir

Ve dalgın gözlerin şefkatle aralanıp

Kelebekler döküyor onların titreyen kanatlarına

Uzanıp gidiyorsun belli belirsiz

Bir tutam kan sıcak nefesiyle dostların

Kakül gibi kıvrılıyor alnında

Süngülenmiş bahar kadar dokunaklısın

Süngülenmiş bahar kadar incelen hayal

Tanımsız duygularla katıldı sana

Gülümsedin papatyadan örülmüş bayırlar gibi

Kuşlar doldu koynuna gülümserken

Hasretin derinleştiği anda

Kapıştılar kabaran bağrındaki dehşeti

...

İşte derelerin kıyısında sevişen serçelerin

Arılar topluyor sevinçlerini

Oynarken gölgesinden ürküyor sincap

Sabahın boşluğuna serpildi kırlangıçlar

...

İşte yayla serin boylu boyunca

Kan sıcak

Ses yankı veriyor mağara önünde

...

Yıldız dökmek isteyene zorlu dağlar var

N. Behram 1971

.....

KURTULUŞ HABERLERİNİN, ÖLÜM HABERLERİYLE BİRLİKTE
GELDİĞİ GÜNLERDİ; ULAŞ DÜŞTÜ İSTANBUL'DA...

Ve günler geçti... Ulaş düştü İstanbul'da... Cihanlar, Mahirler
gün be gün tetik üstünde bekledi; tetik ardında uykusuz
geçirdiler geceleri... Koray düştü Ankara'da... Ardından
Kızıldere... Hüdayi, Saffet, Mahir, Cihan... düştüler...

Günlerin ölüm ve kurtuluş haberleriyle geldiği dönem
ağırlaştı. Yaşamak bütün ağırlığıyla sindi Deniz'in, Yusuf'un,
Hüseyin'in içine...

Kızıldere'de kan aktığını, radyodan dinlediler. Ertesi gün
saatlerce gazetelere diktiler gözlerini.

Uzaktan bakan görevlilerin, kendilerini görüp sevinebileceklerini
düşenerek, acılarına da gösterişsizlik verdiler. Dayanmak
gerektiğini söylediler. Ve ilk onlar oldu, üzüntüsü
aşırılaşan arkadaşlarını onaranlar.

Kızıldere olayından sonraki ilk görüşme gününde, görüşçüleri
onları, uzaktaki bir şeyleri düşünürken buldular. Düşünceliydiler,
fakat dikliği yine de elden bırakmıyorlardı.

Bu ilk görüşmesinde -Ana, ana- demişti Deniz, ziyarete
gelen anasına; -sanki sürek avına çıkmışlar, ne canlar düştü
bak, ne yiğit canları... duydun mu, gördün mü olanları...- ve
babasına -Ölenlerimize yakışan bir biçimde olmalıyız- demiş,
hiçbir af girişiminde bulunmamasını rica etmişti.

Aynı gün Hüseyin görüşme yerinde babasına; -Bu bir yakalama değil, katliamdır- diyordu.

O günler avukatlarına da hiçbir af girişiminde bulunmamalarını, tekrar tekrar rica etmişler -af istemiyoruz- diye bir dilekçe vereceklerini söylemişlerdi.

Bu acının da altından kalktılar. Yine, kendilerine moral vermek için görüşe gelenlere moral veren onlardı.

Son günlerine kadar büyük bir ısrarla kitap istiyorlardı. En yeni haberleri, yayınları merak ediyorlardı.

Özellikle romanlara meraklı olan Deniz en son babasından Tolstoy'un -Savaş ve Barış-ını istemişti.

Yakınlarının onlarla son görüşmeleri, açlık grevlerinin 12'inci gününe rastladı.

12 gündür ölüm orucuna yatmışlardı. Ve ölüm oruçlarının nedenlerini açıklamışlardı. Bu onların ölümleri dışında son eylemleri oldu...

Dışarda, idamların bir an önce infazı için yoğun bir çalışma vardı. Bir an önce meclisten geçsin ve sonuçlansın diye uğraşılıyordu. Tam bu sırada, 18 Nisan 1972'de, Deniz, Yusuf ve Hüseyin hücrelerinde ölüm orucuna başladıklarını açıkladılar. Ölüm orucuna başlama nedenlerinden elde edebildiklerimiz şunlardır:

-1) Son getirilen zamlar ve hayat pahalılığı ile fakir emekçi halkımızın zaten son derece güç olan hayat şartlarını, çıkarıcıların menfaati uğruna daha da dayanılmaz hale getirmiştir.

2) Halka dönük olan 1961 Anayasası, elbise değiştirir gibi değiştirilmiş, bununla da yetinmeyerek halkımıza anayasamızca tanınan hakları tamamen ortadan kaldırmak için, yeni anayasa değişikliğine gidilmek istenmektedir.

3) Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde, MİT ajanlarına mahkemelerin temsilcileri görüntüsü verilmek istenmiş ve -ANARŞİST- deyimi ile devrimcilerin katline gidilmiş ve aynı nedenle siyasi cinayetler işlenmiştir.

4) Bizim bugün hücrelerinde kaldığımız Mamak Askeri Cezaevi'nde bulunan diğer tutuklu arkadaşlarımızdan bir veya birkaçı her gün -Mahkemeye götürüyoruz- denilerek MİT'in işkence odalarına götürülüp çağ ve insanlık dışı işkenceye tabi tutularak, yapılan işkencenin bütün belirtileri üstlerinde olarak geri getirilmektedir.

5) Bütün bu yasadışı, çağdışı ve insanlık dışı uygulamaların halkımız ve ilerici aydınlar tarafından bilinmemesi ve duyulmaması için basına sansür konulmuş, basın ancak sıkıyönetiminin izin verdiği haberleri verebilecek duruma getirilmiştir.

Bütün bu nedenlerle 18.4.1972 tarihinden itibaren -ÖLÜM ORUCU-na başladık. Bu davranışımızın kötülükleri sona erdirmeyeceğini biliyoruz. Ancak, halkımıza ve onun haklarına cezaevi hücrelerine sahip çıkıp onu savunacak tek hareketimiz -ÖLÜM ORUCU-nu sürdürmek olacaktır.-

Ölüm orucunda kararlı oluşları, yöneticileri de telaşlandırmıştı. İnfazda bir aksilik çıkmasından korkuyorlardı. Yakınlarına, onları vazgeçirmeleri için çok ısrar ettiler. İçerde koşullardaki arkadaşlarından onlara -açlık grevini bırakma çağrısı- yapmalarını istediler.

Bu isteği, içerdeki arkadaşları, Denizgil'le son bir görüşme fırsatı saydılar. Görevlilere Deniz, Yusuf ve Hüseyin'i ikna edebileceklerini söylediler.

Görevlilerin kabul etmesi sonucu, aralarından üç kişi seçerek, yanlarına yolladılar. Böylece arkadaşları son kez Denizler'le bir araya geldi ve onlara haber getirdi, haber götürdü, konuştu, vedalaştılar...

Ölüm oruçlarının 12'inci günü, aynı zamanda görüşme günüydü.

Deniz'e babası ve kardeşi Hamdi gelmişti. Yusuf ve Hüseyin'in babaları da oğullarının ziyaretçisiydi...

Deniz görüşme yerine, dal gibi geldi. Yorgun fakat neşeliydi. Babası kemerinin beş delik geride olduğunu söylüyordu. Ölümünden bir hafta önceydi, bu son görüşmeleri. Ölümünden hiç konuşmamış ve hatta canlı, esprili anılar anlatmıştı.

Yusuf görüşme yerine geldiğinde çok soğukkanlıydı. Açlık grevi onu hiç etkilememişti. Babasına, dayanıklı olduğunu, kendisi için üzülmemesi gerektiğini söylüyordu.

Beşir Aslan -Sen söyle oğlum, seni dinleyeyim, çıkmayan canda ümit vardır. Ama yine de hazırlıklı ol- demişti. Yusuf'sa -Biz zaten hazırlıklıyız, tahminimizde yanılmıyoruz- diye yanıtlamıştı. Babasından herhangi bir af girişiminde bulunmamasını rica etmiş, -sizin ümitlendiğiniz insanlar bize karşıdır, biz sadece kendimize ve arkadaşlarımıza, bizimle olanlara güveniriz- demişti.

Hüseyin aynı gün görüşme yerine oldukça bitkin gelmişti. Rahatsızlığı iyice ilerlemişti. Uzun süredir midesinden rahatsızdı. Fakat Hüseyin bu rahatsızlığını hiçbir zaman sorun etmemişti.

Öteden beri arkadaşları, midesi rahatsız olduğu için ona süt verilmesini istemiş, Hüseyin bir ayrıcalığı olmasın diye bunu kabullenmemişti.

Ölüm orucunun boşluğu midesini iyiden iyiye yaralamıştı. Babası görüşme yerine -karnı sırtına yapışmış bir durumda gelen- oğluna -oğlum, ölüme git, ama böyle değil- demişti.

Hüseyin'se babasına: -Sağlığı değilse de, moralinin ve neşesinin yerinde olduğunu, üzülmemesini- söylemiş, ölüm oruçlarının sebeplerini anlatmıştı.

Hıdır İnan oğluna -senin ölümüne üzülmeyeceğiz; hırsız değilsin, katil değilsin; ama sevmeyenlerimizin gözleri üzerimizde,

dik git...- demişti. Hüseyin'in babasına son sözü -Dik gideceğime de güvenin hiçbir zaman sarsılmasın- olmuştu.

Yakınlarından sonra, onlarla görüşmeye avukatları geldi.
-Ölüm orucuyla ilgili haberlere sansür konduğunu- söylediler.
Orucu bırakmalarını istediler.

18 Nisan'da başlattıkları açlık grevini, infazlardan bir hafta önce bıraktılar...

.....

MBG BAŞKANI FAHRİ ÖZDİLEK İNFAZLARA TARAFTAR DEĞİL, FAKAT UMUTSUZDU...

Avukatların, infazların durdurulması için bütün yasal girişimleri sonuçsuz kalmaktaydı. Özellikle gerici parlamenterler ve gerici basın bir an önce infazların yapılması için her türlü yola başvurmaktaydı. İnfazlar halinde büyük bir -adli hatanın- artık onarılamaz biçimde işleneceğine değin görüşlere, kesin bir sansür uygulanıyordu. Aynı günlerde aydınlar, ilerici, yurtsever, demokrat unsurlar arasında idamların durdurulması için açılan imza kampanyasına, binlerce kişi katılmıştı. Tepkilerin yoğunlaşmasından korkan gericiler büyük bir telaş içindeydi.

Denizler'in avukatları böyle bir ortamda, kararın üstünde etkili olabileceğini düşündükleri kişilerle, son bir kez daha konuşmayı deniyorlardı. Bu kişilerden birisi de Milli Birlik Grubu Başkanı Fahri Özdilek'ti.

Fahri Özdilek'le, Deniz ve arkadaşlarının avukatlarından olan Niyazi Ağırnaslı görüşmüştü.

Ağırnaslı bu görüşmeye ilişkin anılarını şöyle anlatıyor:

-Hüseyin İnan, Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan'ın asılacaklarına, hala bir türlü inanmak istemiyorduk. Kızıldere'de Ömer Ayna, Cihan Alptekin, Mahir Çayan ve arkadaşlarının

toplularak katledilmiş olmalarına üniversitelerin, liselerin kapıları önünde geleceğin güvencesi olan gençlerin, fabrika duvarları dibinde devrimci işçilerin kurşunlanmasına; katillerinin bulunmamasına, baş katilin bilinmesine rağmen, inanmak istemiyorduk.

Yavrularını yiyen dişi kediler gibi gençliğin kanını içerek fosilleşip köhnemiş gövdelerine zindelik kazandırabileceklerini, yabancı efendileriyle, onların işbirlikçisi sermaye çevrelerine yaranacaklarını umanların, kahpece çabalarına rağmen, inanmak istemiyorduk.

Çünkü, idamlar toplum adına, adalet adına yapılacaktı. Ne toplumun ne de özellikle adaletin yasalara uymayan bu cinayetleri, içine sindirebileceğine kesinlikle inanmıyorduk.

Bu nedenlerle ben, sayın Fahri Özdilek'i de evinde ziyaret ettim. Değerli dostum beni karşıladı, ziyaretimin sebebini bile bile.

-Paşam, dedim. Siz Sunay'la sınıf arkadaşısınız. Bunu sizden öğrenmiştim. Ölüm cezalarına ilişkin yasayı VETO etmesine onu uyarmanız için ricaya geldim. Sizden, hayatımda ilk ve belki de son kez bir dilekte bulunuyorum. Bu, yanlış ve siyasi bir karar oldu. İşe duygular ve sınıfsal çıkarlara hizmet amacı da karıştı. Çok yakında, bu adli skandal hukukçular arasında, daha sonra da kamuoyunda tartışılmaya başlanacaktır, amma neye yarar ki çok gecikilmiş olur. Bu konuda göstereceğiniz çabayı özellikle genç kuşaklar unutmayacaktır.-

-Milli Birlik Grubu'nun ve benim bu konudaki eğilimimi biliyorsun. Bu gençleri bu tür eylemlere iten asıl sebepleri de biliyoruz. Amma böyle bir müdahalenin yararlı olacağı inancında değilim. Hem de bu gençlerin generaller için -babaları belirsiz-, dedikleri duyulmuş. Bu nasıl söylenir?- dedi.

-Paşam bu, karanlık maksatların tam bir uydurmasıdır. Herkesin bir babası olur. Kendi iradeleri dışında fizyolojik bir olaydan dolayı insanlar suçlanamazlar. Bu idrak ve görüş içinde olan gençlerin böyle bir suçlamada ve kınamada bulunmalarına

kesinlikle olanak yoktur, dedim ve ekledim:

Paşam hatırlarsınız: Cumhurbaşkanı seçiminde yan yana oturuyorduk. Siz oyunuzu yazmış ve katlamıştınız. Boş oy pusulasının benim önümde durduğunu görünce bana -niçin yazmıyorsun?- diye sordunuz. Ben de -elim bir türlü varmıyor. Güvenemiyorum bu zata- demiştim.

-Sunay benim sınıf arkadaşımıdır. Ben kefil oluyorum, yaz. Zaten başka alternatif de yok.- dediniz.

Önümüzdeki sırada oturan iki Milli Birlik Gurubu üyesine -Paşamın kefaletine güvenerek oyumu veriyorum, vebali kendilerinin- dedim ve oyumu yazdım. (Hatta kürsüden inerken Bölükbaşı elimden tutup -Oy verdin mi?- diye sordu ve -Biz vermiyoruz- diye de ekledi.

Bu kısmı Paşa'ya söylemedim. Sayın Bölükbaşı'yla ikimiz arasında geçti.)

Özdilek Paşa, -evet hatırlıyorum-. Ben verdiğim oydan dolayı çok pişmanım, amma şimdi iş size düşüyor. Bu üç genç insanın hayatı söz konusu olunca ve üstelik suçlarla takdir edilen ceza arasında yasal ve vicdani açıdan denge de kurulamayınca, bu müdahaleyi sizden isteme hakkı doğuyor. Bir kısım insanlar 27 Mayıs'ın intikamını da alma çabasındalar. 27 Mayıs 1960'da bu gençler ortaokul öğrencisiydiler paşam. Cumhurbaşkanı parti liderlerine de etki yaparak kanunu VETO edebilir ve idamlar ömür boyu hapse çevrilirse bu, sizin hizmetlerinize hiç unutulamayacak bir yenisini eklemiş olur, dedim.

-Bir deneyelim Niyazi. Fazla ümitli değilim ya.- dediler.

İlişkilerinden ve Milli Birlik Grubu'nun topluca çabasından da olumlu bir sonuç alınamadı, amma biz bu çabaları Ahmet Yıldız'ın C. Senatosu'ndaki grup adına yaptığı konuşmayı, Sami Küçük'ün bir günde üç kez; enfarktöslü kalbi ile merdivenlerimizi tırmanıp bize haber ulaştırdığını, babaları

teselli ettiğini, Sayın Haydar Tunçkanat'ın açıklamalarını, Suphi Karaman dostumun yürekten gayretlerini unutamayız.

Üç, fidan gibi gencin asılmasının dördüncü yılında, -Ben bu mahkeme başkanlığını komünizmin kökünü kazımak için üzerime aldım- diyebilen sözde tarafsız bir mahkemenin başkanını, büyük bir iştahla Millet Meclisi'nde ve C. Senatosu'nda -daha çok idam bekliyorduk- diyerek sınıflarına yaranma gayretine düşenleri ve bu arada Nahit Saçlıoğlu, Remzi Şirin, Kemal Paşa gibi davranışları, kararları ve muhalefet şerhleriyle adaletin itibarını korumaya çalışan hakimleri ayrı ayrı anıyoruz. Zaman, kimlerin ölümsüzleştiğini, kimlerin daha nefes alırken, havyar yiyip viski yudumlarırken, ölü bulunduğunu elbette çok yakında saptayacaktır.-

Deniz'in babasıyla konuşmam sırasında, bir ara bir doktordan söz etmişti. Ankara'ya Denizgil'in mezarlarına gideceğini, Yusuf'un babasını, Niyazi Ağırnaslı'yı göreceğimi söylemiştim. Cemil Gezmiş bir an durmuş ve -Mezarlara gittiğinde Deniz'in doktorunun mezarına da uğrasın- demişti.. Kendisine, -Deniz'in doktorunun kim olduğunu- sorduğumda -Niyazi beyin iyi arkadaşıydı, o anlatır- diye yanıtlamıştı.

Sadece ODTÜ'deki bir olayda Deniz'in başından yaralandığını; o zaman kendisini bu doktorun tedavi ettiğini söylemişti.

Deniz babasına, bu doktora olan saygısını sık sık belirtirdi.

Ankara'da Niyazi Ağırnaslı'ya -Deniz'in çok sevdiği bir doktor varmış- dediğimde, bir süre hiç konuşmadan durdu. Denizlerin görüntüleriyle dalgalanan gözlerine, belli ki, yeni bir görüntü daha düşmüştü. Yine aynı duygulu sesiyle, ağır ağır şunları anlattı:

-Dr. Paruğ Erdilek, devrimci bir operatör arkadaşım. Çocuklar 6 Mayıs 1972 günü asıldılar. Hemen her gün muayenehanesine uğurdum Paruğ Erdilek'in.

-Bu yaşta fidan gibi çocuklar, böylesine acımasızca asıldı

da ölü toprağı saçılmış gibi susuluyor- diyordu ve hiç içine sindiremiyordu idamları.

Birçok yaralı gencin kurşunlarını çıkarmış, yaralarını sarmış; devrimci gençlere daima bir baba şefkati göstermişti.

Kızı Neşe, benim kızımınla beraber gözaltına alınmıştı. Kızını ziyarete geldikçe bizi de mutlaka görmeye çalışırdı.

Trafik kazasındaki kırıktan kalma bir iltihaplanma ile sağ bacağım vakit vakit şişer, morarır, ağrılar beni yürüyemez hale getirirdi. Hemen Paruğ'a uğrardım. Ufuneti yarıp akıtır. Yaraya fitil koyar, pansuman yapıp beni yolcu ederdi. Devamlı koşturmak zorundaydık. Hafta sürmez bacağım bir başka yerden yine iltihaplanırdı. Duruşma safahatını benden, günü gününe sorar izlerdi. Burjuvazinin sağırlığına hırçınlanır, küfredirdi.

Çocukların idamından 5 gün sonra sokak ortasında düşüp öldü. Onlara çok yakın bir yere gömüldü. Eşi Sevinç hanım Denizler'in mezarının örneğini yiğit kocasına da yaptırdı.-

.....

BAHARDI (İİ)

Onlar, onlar kurtulabilseydi eğer

--üstelik can verildi bunun için

parçalanıp düşüldü,

sözleşildi, koşuldu, çırpınıldı...

ne mahpusluk, ne ayrılık incitir içi

dayanılmaz olurdu

ne susuşlar, ne keder bölebilirdi derinliği

...

döküldü, en kıvırcık tüyleri süt kuzularının
çarpa çarpa yemişlere döküldü daluçlarından
bir kuş yuvası,
döküldü, kahramanca söylenen türkülerden
oluk oluk kan

...

onlar, onlar kurtulabilseydi eğer
olur olmaz başlayan her konuşmada
kaynak ateşinden sıçrayan demir lavları
sabahı yutkunuşla tıkmazdı boyunlara

...

yolundular daha çok başlarındayken yolun
en körpe, en diri filizleri ezildi gülümseyişin,
sınanır, yol aranır
avuç avuç taşınırken halka aydınlık
çelmelendi sekişi
koparıldı bağırlardan bir demet ışık

...

döküldü, yüzlerce yeşillik sanki,
sedef gagasından yanar gibi döküldü
ötüşleri sakanın,
döküldü yükselen omuzların ürpertisi
yayıldı sabrın küreklerine

...

onlar, onlar kurtulabilseydi eğer

--hayata

uzak yaşayanlar

bunu bilmezler--

varlıkları gözlerden dudaklardan sezilecekti.

...

(Hangisine alışılır acının söyleyebilirim şimdi.

hangisi korunda ısıtır depreştirir insanı;

hangi sevinç başıboştur --artık biliyorum--

hangisinin o yıldırım kökleri acılardan beslenir)

N. Behram 1972

.....

HÜSEYİN FİLİSTİN DÖNÜŞÜNDE AĞIR İŞKENCELERDEN
GEÇMİŞ,
FAKAT TEK SÖZCÜK KONUŞMAMIŞTI...

Hüseyin'in babası, oğlunun küçükken kuşları çok sevdiğini söylüyor. Onun ev üstüne çaktığı sandıkta, iki güvercinini büyük bir titizlikle beslediğini, uçurduğunu, kendine alıştırdığını anlatıyor.

Hüseyin'in babasının küçük bir dükkanı vardı. Fakat Hüseyin, dükkana, çok az uğruyordu. Bu işe, hiç mi hiç bağlılığı yoktu. Çoğunlukla kırlarda gezer, bir şeyler düşünür; kendi kendine bulduğu şeyleri incelerdi.

Okul sınavlarında çalışkan bir öğrenciydi. Babası, hiç olmazsa ders sonlarında dükkana gelmesini istiyor, Hüseyin'se -Ben tüccar olmak istemiyorum- diyordu.

İki oğlan, dört kız kardeşi vardı.

Lise sıralarına geldiğinde, babası -artık büyüdüğünü, kardeşleri gibi kendisine yardım etmesini, dükkana sahip çıkmasını- istemişti. Hüseyin'se çocukluğundaki tepkisini, bu kez düşünceyle birleştirmiş; yine babasına -Ben bu düzenin adamı olamam beşe aldığınızı ona satıyorsunuz, bu bana uygun değil- demişti.

Sonraki yıllar Hüseyin, Sarız'dan ayrılmış, Ankara'ya ODTÜ'ye gelmişti.

Hüseyin'in lise sıralarında kültür ve sanat çalışmalarına yatkınlığı ve sevgisi vardı. Özellikle tiyatroya karşı büyük bir eğilimi vardı. Devrimci bir oyun yazarı olmak istiyordu. Kendince senaryolar tasarlıyor ve yazmayı deniyordu. ODTÜ'ye girdiği 1966 yılıyla birlikte, militan enerjisi hareket içinde kendini günışığına çıkardı. Ve artık bütün devrimci eylemlerde aktif olarak yerini aldı. Bir dakikasını bile boş geçirmeyişi, sürekli okuyuşu, bütün eylemlerde ön safta oluşu ona arkadaşları arasında saygın bir yer kazandırmıştı.

Babası İstanbul'a mal almaya giderken, ona uğrar, görüşürdü. Ankara'ya geldikten sonra, artık memleketine uğramaz olmuştu. Bir seferinde babası onu, okulunda bulmuş,

-oğlum, demişti, bayramlar, kurbanlar geçiyor; anan, ablaların zlyyor, niye evine gelmiyorsun?-

Huseyin babasına uzun uzun bir şeyler anlatmış, sonunda -eve gelemem- demişti. -çünkü kendimi adadığım bir dava var, ilerde en ağır cezanın verileceğini biliyorum, gelmememin sebebi budur. Beni şimdiden unutmaya çalışın, kendinizi hazırlamış olursunuz.-

Bir gün babası Sarız'da radyodan, Antep yolu üzerinde Filistin'den dönenlerin yakalandığını dinlemiş; isimler arasında -Huseyin İnan- da geçmişti.

Hıdır İnan hemen Antep'e gidip, savcıyı bulmuştu. Savcının -Yakalananlar Diyarbakır'a gönderildiler- demesi zerine, Hıdır İnan Diyarbakır'a geçmişti...

Vilayete gidip, oğlunu görmek istediğin bildirdi. Vali -Oğluna tek fiske vurulmadığını, sağlığının yerinde olduğunu- bildirmiş, fakat görüşmenin imkansız olduğunu söylemişti.

Hıdır İnan çok ısrar edince, kendisini Emniyet Müdürü'ne yolladılar. Oradaki yetkililer de, Hıdır İnan'a, Huseyin'in sağlığının iyi olduğunu, fakat grşemeyeceklerini söylediler. Mahkemeyi beklemesini istediler.

-Oğlumu hiç olmazsa karşıdan göreyim- diye çok ısrar etmiş, ısrarları sonuçsuz kalınca ertesı sabah 04.30'da gelip beklemeye başlamıştı.

O gün mahkemeye çıkacaklarını duymuştu.

Beklemenin sonu yoktu.

Taksicilerden biriyle konuşurken yakalananların 04.00'te cezaevinden alındıklarını öğrendi. Cezaevi ve adliye birbirine yakındı. Ve bir avukat buldu. Avukat içeri girip, bir süre sonra çıktığında -çocukların ayakta duramadıklarını- söyledi.

Hıdır İnan saat 12.00'ye dek orada bekledi. Bu sırada her birinin kolunda iki polis; çocuklar sürülerek dışarı çıkarılıyordu. İlk 8-9 kişi çıkmıştı ki, iki polis arasında, kapıda Hüseyin görüldü. Babasıyla göz göze gelince öne atılmak istemiş, -Babam gelmiş- diye bağırmıştı. Polisler bırakmadılar. Hıdır İnan'sa -oğlum zorlanma, peşinden gelirim, sen git- demişti.

Sonra cezaevinde Hüseyin'le görüşebildi. Hüseyin -çok dövüldüklerini, kendisinde ve arkadaşlarında hayır bırakılmadığını- söylüyordu. Aynı olayda, Sinan'la birlikte Nurhaklar'da öldürülen Kadir Manga da vardı.

Hüseyin babasına, Vali Ali Rıza Yaradan'ın kendisine -gel bu işten vazgeç, ne istersen veririz, bize yardımcı ol...- diye, ajanlık önerdiğini anlatıyor -Vali'ye gerekli yanıtı onun sözlerini halka açıklayarak vereceğim- diyordu.

Nitekim Hüseyin bunu açıklamış, Vali Ali Rıza Yaradan da alelacele basında tekzip etmişti.

Diyarbakır'da yattığı günler, babası ona görüşmeci gidiyordu. Bir seferinde, ona aldığı iç çamaşırlarını getirmiş ve -Burada fanila, çamaşır çok pahalı- demişti. Hüseyin o zaman babasına -Şimdi anladın mı çocukluktan beri senin dükkanına neden gelmediğimi; bizim mücadelemiz bunlarla işte; sen de aynı işi yapıyorsun, beşe alıp ona veriyorsunuz, fakir fukarayı sömürüyorsunuz- demişti...

Hüseyin Diyarbakır'dan çıktıktan sonra yine uzun süre kaybolmuştu.

Hüseyin'in son tutuklanışında, artık baba oğul karşılıklı olarak, bunun bir ölüm tutuklanışı olduğunu biliyorlardı.

Bir görüşme öncesinde, bir görevli, cezaevi kapısında görüşmecilere -Bizim sözümüzü dinlemiyorlar, onları ikna edin, bir af dilekçesi versinler; yaptıklarımızın yanlışlığını anladık, pişmanız desinler, o zaman idamdan kurtulabilirler...- demişti.

Hıdır İnan bunları söyleyen görevliye, -Onlar böyle bir nedamet içine girerlerse, biz veli olarak hakkımızı helal etmeyiz- diye karşılık vermişti. Bunun üzerine aynı görevli -Siz veliler, canavarca, çocuklarınızın sehpada sallanmasında razı oluyorsunuz da, birer dilekçeyle reisicumhurdan af dilemeye razı olmuyorsunuz...- diye söylenmişti.

Hıdır İnan af dileme önerisine karşı çıkarken af da dilense, onların yine asılacaklarını düşünmüştü. Fakat af dilenirse; ellerinde onları küçük düşürücü kozları olacaktı...

Görüşmeye girdiğinde, dışarıda olanları Hüseyin'e anlatmış, Hüseyin babasını büyük bir mutluluk ve gülümseyişle dinlemişti, -Bize de geldiler, boşverin, üstünde durmayın- demiş, babasına en ufak bir af girişiminde bulunmaması dileğini tekrarlamıştı.

Hüseyin'in bu sözüne rağmen, Yargıtay'da 18 idam hükmünün bozulması yanında, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'inki kesinleşmişti ki; birer baba olarak Hıdır İnan ve Beşir Aslan dayanamayıp, 12 Mart öncesi sağlık bakanlarından, Kayseri AP Milletvekili Vedat Ali Özkan'a gitmişlerdi.

Onun da Kayserili olduğunu düşünüp, -belki bir bilgi alabiliriz- diye hesaplamışlardı. Meclis salonunda kendisini görmüşler -Biz Yusuf ve Hüseyin'in babalarıyız, çocukların idamları Yargıtay'da onaylandı; sizin partinizin ne gibi bir fikri var- demişlerdi.

Vedat Ali Özkan onlara -Biz 18'inin de Yargıtay'dan geçmesini bekliyorduk, artık bu üçü kesindir- diye karşılık vermişti.

Vedat Ali Özkan'ın bu sözü üzerine, Yusuf ve Hüseyin'in babaları -Eğer memleket düzelecekse, idam edilsinler, vatan sağ olsun- deyip ayrılmışlardı.

Yine bir seferinde, Hüseyin'den habersiz olarak babası, Memduh Tağmaç'ın karısına bir bayan yollamış, çocuklarının

durumu hakkında bilgi almak istemişti... Tağmaç'ın karısı kendisiyle görüşmeye gelen bayana -3 kişi değil, 3 milyon gitmeli ki bu memleket kurtulsun- demişti...

Deniz'in Gemerek'te yakalanışı sırasında çocukluğunun gözleri önünden bir şerit gibi geçmesi boşuna değildi. Şarkışla onun aynı zamanda çocukluğunun izlerini taşıyan bir ilçeydi. Çocukluk günleri Sarkışla'nın sokaklarında geçmişti. Üç kardeşin ortancasıydı. Babası Cemil Gezmiş orada öğretmendi...

Duygulu, haşarı, sıcak kanlı, gözünü budaktan esirgemeyen, ince, naif bir çocuktur. Daha o yaşlarında, yediği her lokmada, bir lokma yiyeceği olmayanları düşünür, tıkanırdı.

5-6 yaşlarındaydı ki, ilçenin en yoksullarından birçok arkadaş edinmiş, onlarla her şeyini paylaşıyordu... En ufak bir mal tutkusu yoktu.

Babası mahallenin esnafına, aydan aya ödeme yapar, anası ve kardeşleri ay boyunca, erzağı veresiye alırlardı.

Deniz'in anası, büyük oğlu Bora'yı her gün fırına ekmek almaya gönderirdi. Deniz ve Bora birbirlerine çok benziyordu.

Bir keresinde fırıncı, Denizgil'in eve her gün, birkaç ekmek aldığına dikkat etmiş, durumu merak edip, bunca ekmeği ne yaptıklarını babasına sormuştu.

Sonradan anlaşılmıştı ki, Deniz kendisine çok benzeyen abisi yerine, fırına gidiyor ve ekmekleri alıyordu. İzlediklerinde, Deniz'in aldığı ekmekleri, yoksul arkadaşlarına dağıttığını görmüşlerdi.

Yine bir gün evlerine gelen bir komşu kadın, -Deniz'in çöplükte, millete maaş dağıttığını- söylemişti. Hemen evden çıkan anası baktı ki, Deniz bir taşın üstünde çevresindekilere para dağıtıyor. Ayaklarına da anneannesinin ayakkabılarını giymişti. Sonradan anlaşıldı ki; üç aydan üç aya emeklilik maaşı alan anneannesinin parasını almış ve onun ayakkabılarını

giyerek, mahallenin yoksullarına maaş dağıtmaya gitmişti.

Deniz annesinin geldiğini görünce ürkmüş, fakat yaptığı işin yanlış olduğunu söyleyenlere hiçbir zaman inanmamıştı...

Yaşının biraz daha büyük olduğu ilkokul sıralarında, yaşitlerinin çok üstünde bir bilgilenme ve zeka taşıyordu.

Kendince CHP'li olmuş, kitaplarına altı ok çiziyordu. Aynı dönemlerde, okul sıralarında çektiği bir resminde ellerinin 6 parmağını havaya kaldırarak poz vermiş, hocasını telaşlandırmıştı. O yıllar bir başka baskı yıllarıydı...

Annesi Deniz'in bir gün evden kaçtığını ve Sivas'a gelen İnönü'yü görmek için, İnönü'nün kaldığı eve gittiğini anlatıyor.

Daha Sivas'ta ortaöğreniminde olduğu günlerde, düşünceleri ve devrimci görüşleri, konuşmaları nedeniyle baskılara uğradı. Bu baskılar Deniz'in liseden ayrılmasıyla sonuçlandı. Sivas'tan İstanbul'a gelip Haydarpaşa Lisesi'ne kaydoldu. Deniz bu ilk gençlik günlerinde devrimci bir militan olmaya başlamıştı artık. Çocukluğundan beri içinde sürüklediği düşünceleri olgunlaşmaya başlamıştı.

Lise son sınıftaydı ki, İstanbul'daki devrimci hareketler içinde yerini alıyordu. Aynı günlerde Haydarpaşa Lisesi'nde de üzerindeki baskılar yoğunlaşmaya başladı. Kıbrıs'ın, ancak emperyalizmin güdümünden sıyrılmasıyla kurtulabileceğini ve bağımsız bir devlet olabileceğini savunan bir kompozisyon yazması üstündeki baskıları daha da yoğunlaştırdı ve Deniz, Haydarpaşa Lisesi'nden de uzaklaştırılmış oldu.

O günlerden sonra bütün ilerici devrimci hareketlerde en önde yürüdü.

Bir ara arkadaşlarıyla Filistin'e gitti ve Ortadoğu'daki Arap halklarının mücadelesini yakından izledi ve katıldı.

Özellikle ailesini hiç üzmemeye çalışır, onlara karşı sevgisinde aşırı bir özen gösterir, anasına büyük saygı duyardı.

O yıllarda yoğunlaşmaya başlayan öğrenci hareketleriyle birlikte sık sık tutuklanmaya başladı. Ve sondan önceki tutuklanışında, askere götürülecekken, görevliler elinden kurtulup Ankara'ya geldi... ODTÜ'de kalmaya başladı. Ve bir daha bırakmamak üzere silah kuşandı.

Sonuna kadar da öyle gitti...

.....

YUSUF'UN KARARLILIĞI VE CESARETİ POLİSİ ŞAŞKINA ÇEVİRMIŞTI...

Yusuf'un çocukluğu köylerde geçti. Kişiliğinin en belirgin yanları olan korkusuzluk ve dayanıklılık, daha 3-4 yaşlarında kendini göstermişti. Herkesi hasta eden havalarda, sapasağlam sokağa fırlardı. Sözüünü geçiremediği yerde dövüşür ve çok ender ağlardı.

Günlük yaşamında, kendi halinde ve son derece uysaldı. Yeni tanıdığı insanları büyük bir dikkatle inceler ve ilk sezgileri, çoğunlukla onu yanıltmazdı. Sevdiği insanlara karşı saygılı, efendi; kızdıklarına karşı hırçın ve huysuzdu.

Damarına basılmadıkça sinirlenmez, sonuna kadar hoşgörüyü elden bırakmazdı. En belirgin özelliklerinden birisi de kendinden küçükleri koruyuşuydu.

Yozgat'ın Çekrek kazası, Kuşsaray köyünde yaşadıkları sıralarda, bir gün babasını, anasını ve kardeşlerini büyük bir tehlikeden kurtarmıştı.

5-6 yaşlarındaydı. Anası, babası, kardeşiyle birlikte değirmene gidiyorlardı. O yörenin en iri ve azgın köpeklerinden biri yolları üstünde yatmaktaydı. Köpeğin önünden büyük bir tedirginlikle geçmişlerdi ki, hayvan birden saldırdı. Çocuklarını

kurtarma duygusuyla Beşir Aslan öne fırlamış ve köpekle karşı karşıya gelmişti. Köpek babanın üzerine atılmış ve koluna çenesini kenetlemişti. Köpeğin boğazına sarılmaya çalışan Beşir Aslan, bir yandan da çoluk çocuğuna uzaklaşmaları için bağıyordu.

Yusuf kaçmamıştı. Köpeğin babasına saldırmasıyla birlikte, o da köpeğe yönelmiş ve yaşının bütün gücüyle bir yandan bağıyor, bir yandan elindeki değnekle köpeğe vuruyordu.

Yusuf'un gözüpekliği, garip bir şekilde köpeği ürkütmüştü...

Çocukluktan çıktığı günlerde abisiyle birlikte kahveye giderler ve gören herkes Yusuf'un daha büyük olduğunu sanardı. Ağırbaşlılığı çevrede böyle bir izlenim bırakıyordu. Olur olmaz herkesle arkadaşlık kurmuyor, hiçbir zaman ciddiyeti elden bırakmıyordu.

Yusuf liseyi bitirince ODTÜ'ye girdi. Çalışkan ve başarılı bir öğrenci olmasına karşın, düşüncelerinde gerici, tutucu ideolojinin koşullanmaları vardı. Fakat Yusuf, içten yürekten bir yurtseverdi. Özündeki bu yapı onun tutucu ideolojinin koşullanmalarından kısa zamanda sıyrılmasını sağladı. Devrimci öğrencilerin haklılığını kısa zamanda kavradı ve onların saflarına katıldı.

Daha ODTÜ 1'inci sınıfta olduğu günlerde tutuklanmıştı. Bu onun ilk tutuklanmasıydı.

Kıbrıs sorunu için Türkiye'ye gelmiş, görüşmelerde bulunan Amerikan temsilcisi, devrimci öğrencilerce protesto ediliyordu. Alan birbirine girmiş, polis öğrencileri dağıtmaya çalışıyordu. Yusuf daha yeni bir öğrenciydi. Harekete aktif olarak katılmamıştı.

Hava birden gerginleşmiş ve alanda çatışma başlamıştı. Yusuf bir öğrenciyi polislerin dövdüğünü görmüş, dayanamayıp öne fırlamıştı. Ve bir anda kendini öğrenciler arasında dövüşte bulmuştu. Damarına basılmıştı artık.

Toplum polisleri Yusuf'u yakalayıp götürdüler...

Bu olay onun içindeki yurtsever özün, devrimci bilinçle perçinleşmesini sağladı. Kısa zamanda birçok temel kitabı, özümleyerek, yutarcasına okudu. ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü'ne üye oldu. Ve artık Türkiye'nin neresinde bir eylem varsa, Yusuf da oradaydı. Hareket içinde belirginleşmiş, önde yürüyen bir militan olmuştu.

Onun polis karşısında, işkenceler karşısındaki tavrı ve dayanıklılığı, inancının ve cesaretinin bir kanıtıydı. Yılmak, yorulmak, sızlanmak bilmeyen bir yapısı vardı. Dayanıklılığı, cesareti ve kararlılığı işkencecileri şaşkına çeviriyordu.

Ortadoğu'da, Arap halklarının siyonizme ve emperyalizme karşı yürüttükleri mücadeleyi, sıcaklığı içinde değerlendirmek ve katılmak için gittiği Filistin'den dönüşünde yakalandığı zaman, Yusuf'a günler geceler boyunca korkunç işkenceler yapılmış, üstünde Filistin gerilla giysileri olmasına karşın suçlamayı kabullenmemiş; ne istenilen ifadelerin altını imzalamış ne de arkadaşlarının adını vermişti.

Devrimci saflara katılımından son gününe dek bu özelliği zedelenmedi.

Aktif bir militan olarak dövüştüğü günlerde, ailesi onu çok ender görüyordu. Bir gün bir mektup almıştı ondan babası, Yusuf mektubunda şöyle diyordu:

Sevgili Anneciğim,

Babacığım, Kardeşlerim

Sizlerden ayrılmış 3 ay kadar bir zaman geçti. Bu zaman zarfında sizleri ne kadar sevdiğimi anladım. Üç ay hep sizi düşündüm. Sizleri ve evimizi çok özledim. Ama ne yapayım ki şartlar beni sizden ayırmaya zorluyor. Polis Ankara'dayken beni takip ediyordu.

Herhangi bir kazaya kurban gitmemek için Ankara'dan ayrıldım.

Şimdi bu mektubu aldığınız zaman Ben Almanya'da olmuş olacağım. Orada bir arkadaşım vasıtasıyla güzel bir iş buldum. Orada bir müddet kalmayı düşünüyorum. Sizleri çok üzdüğümü bunun için benden nefret ettiğinizi biliyorum. Fakat siz benden nefret etmeniz, ben sizi sevmekte devam edeceğim. Kötü bir iş yapmadığımı, doğru yolda olduğumu gelecekte anlayacaksınız.

O zaman şimdi utandığınız benden gurur duyacaksınız. Almanya'da size adres veremiyorum. Bunun çeşitli sakıncaları var. Fakat devamlı kart atacağım. Sizlerin sıhhati hakkında devamlı bilgi alıyorum. Benim için hiç merak etmeyin, üzülmeyin. Sıhhatliyim, mektubuma son verirken buluşma dileğiyle hepinizi hasretle kucaklarım.

Sizleri Çok Seven

YUSUF ASLAN

Beşir Aslan mektubu alınca oldukça telaşlandı. Hemen oğlunun arkadaşlarına gitti. Onlara ısrarla Yusuf'u sordu, bulmalarını, görüşmek istediğini söyledi.

Arkadaşları bir süre sonra Beşir Aslan'a -Bulamadık- dediler.

Beşir Aslan uzun süre Almanya'dan mektup bekledi. Fakat yine de içine kurt düşmüş, oğlunun Ankara'da olabileceğini düşünmekteydi.

Bir gün. ODTÜ'ye gitti ve Yusuf'u aramaya başladı. Sonunda Yusuf'u buldu. Görüşüp, konuştular.

Yusuf ona -Bir aksilik çıktığını, pasaport alamadığını- söyleyip, üzülmemesi için babasını avutmuştu.

Beşir Aslan oğlunun kendini ölümüne bir şeye adanmış olduğunu somut olarak hissetmiş ve Yusuf'un geri dönmeyen kişiliğini bildiği için, acıyla burkulmuştu.

Olaylar hızla birbirini izledi!. Aynı günlerde Beşir Aslan Yozgat'ta radyodan bir banka soygunu haberi dinlemiş, haberde soyguna katılanlardan birinin -Hadi Yusuf kaçalım- dediği bildirilmişti. Soygunda bir istasyon şefi öldürülmüştü.

Beşir Aslan son derece telaşlanmış, üzülmüş ve hemen oğlunu aramaya gelmişti. Onu bulamadı. Fakat ODTÜ'de Hüseyin'le karşılaştı. Hüseyin'in oğlunun can arkadaşı olduğunu biliyordu.

Beşir Aslan, Hüseyin'e, oğlunun nerde olduğunu sormuş Hüseyin'se ona -Amca ben de senin gibiyim, nerde olduğunu bilmiyorum- demişti.

Beşir Aslan, Hüseyin'le oğlunun yakınlığından dayanak bulup ısrar ediyordu. Artık onun ağzından söz alamayacağını anlayınca -Hüseyin oğlum, bu nedir, Yusuf adam mı öldürdü?- diye sormuştu. Bu söz Hüseyin'i bir anda değiştirmiş, gözlerini ateşlendirmişti. Sert bir tonla -Amca, demişti, biz istasyon şefi vurmuyoruz. Böyle bir şeyi aklından çıkar. Günahsız hiçbir kimseyi vurmayağımıza andımız var. Biz halk düşmanlarına karşı dövüşüyoruz. Yusuf'u tanımıyor gibi konuşma.-

.....

YUSUF'UN YARASINA VURULDUKTAN ON BİR SAAT SONRA BAKILDI...

Hüseyin'in sözleri Beşir Aslan'ı bir anda yatıştırmış ve üzüntüsünü çözmüştü. Artık öğrenmek istediğini öğrenmişti. Önemli olan buydu. İçi rahatlamıştı. Son olarak Hüseyin'e -Saklanacaksa saklayayım, yardıma ihtiyacı varsa edeyim...- demişti. Hüseyin, Yusuf'un bir ihtiyacı olduğunu sanmadığını, sağlığının yerinde olduğunu söyleyip, boşuna üzülmemesini istemişti.

O gün evine dönen BeŒir Aslan, gazetede İlhan Selçuk'un bir yazısını okumuŒ, ii daha da rahatlamıŒtı. İlhan Selçuk yazısında, bu soygunların adi suçlar olmadığını, siyasi nitelikte olduklarını söylüyordu. Oğlunun adi suçlu, hırsız, katil olmadığı inancı canlılık kazanmıŒ ve onu ferahlatmıŒtı.

Hüseyin'le grŒtđnde Mart'ın 3'yd. İki gün sonra ODTÜ'de büyük bir atıŒma ıkmıŒtı.

O günden sonra olaylar Ankara'da zincirlemesine geniŒledi.

Ve ayın 16'sında radyodan oğlunun Sivas'ta yakalandığı haberini aldı. Radyo, Yusuf Aslan'ın vurularak ele geçirildiğini bildirmiŒti.

BeŒir Aslan hemen Sivas'a hareket etmiŒ ve oğlunun yattığı yere gitmiŒti. Yusuf ağır yaralı ve hasta olarak yatıyordu. Yaralanıp dŒtđ yerde buzlar üstünde saatlerce bekletilmiŒti. Daha sonra da soyundurulmuŒ, saatlerce soğukta bırakılmıŒtı.

Babasını görünce -İyiyim, zlmeyin- dedi. Yatağında zincire vurulmuŒ bir durumda yatıyordu. Ağır ağır konuŒuyor, vurulduktan on bir saat sonra yarasına bakılmaya baŒlandıđını anlatıyordu. Kısa zamanda iyileŒeceđine söz veriyor, adeta sancısının üstüne yürüyordu. Son olarak babasına Deniz'i sormuŒ, kendisine sık sık Deniz'den haber getirilmesini istemiŒti.

Yusuf, Hüseyin ve Deniz, Ankara Mamak Cezaevi'nde hücelere konulmuŒlardı. Hücrelerinde de birbirleriyle konuŒmanın yollarını bulmuŒlardı. Hücrelerinin duvarlarından tuğla çıkarıp delik amıŒlardı. Hücrelerinin tepesindeki delikten bağırarak birbirlerine haber iletiyorlardı.

Bir küçücük hücreye binlere merakı sıđdırmıŒlardı. Habire okuyorlar, dünyadan haber soruyorlardı.

Son günlerine kadar arkadaŒları onları kurtarmaya çabaladı.

3 Mayıs'ta bir uçak kaçırılmış, 4 Mayıs'ta Eken'i kaçırma girişiminde bulunulmuştu. Birincisinin sonucu bugün hala karanlıktadır. Türk hükümetiyle, Bulgar hükümetinin görüşleri ne nitelikteydi...? Bulgar hükümetiyle yapılan görüşmelerin resmi belgeleri açıklanmadıkça da bu sorun karanlıkta kalacaktır.

Eken'i kaçırma girişimi, ardında Niyazi'nin hayatını bıraktı. Kimi ölümler vardır, gövdesinde kurşunlarla gömülür. Niyazi de böyle girdi toprağa.

Son günlerine kadar ölüm haberleri dinledi Denizler. 6 Mayıs'ta bu duyguyu yenmeye gittiler.

Gitme öncesinde Hüseyin, arkadaşlarına haber iletmiş ve ölümlerinden sonra kesin olarak, herhangi bir boykot, açlık grevi, isyan yapmamalarını; sonucu olgunlukla karşılamalarını istemişti.

Mamak'ta arkadaşları Hüseyinler'in bu son vasiyetine uydular ve gerek 5 Mayıs gecesini, gerek 6 Mayıs gününü çöküntü ve hırçınlık izi taşımadan geçirdiler. En ufak taşkınlıkta bulunmadılar.

Görevliler o gün cezaevinde isyan olabileceği düşüncesiyle olağanüstü önlemler almışlardı. Onların içerde hırçınlaşacağını sanıyorlardı. Ve sık sık, gelip koğuşlara bakıyorlar, mahkumların her günkü olağanlıkları içinde oluşları ve metanetleri karşısında şaşkına dönüyorlardı. Bu görüntü, isyandan daha etkili olmuştu. Önlemini alamayacakları, hesap edemeyecekleri bir sonuçla karşı karşıya bırakmıştı görevlileri. Hüseyin'in vasiyeti, yeni bir eylem gibi yaşanmıştı Mamak'ta.

Saat 01.00'den sonra, saatlerce cızırdayan bir radyo, kaçaklık günlerimizde saklandığımız odanın, o gece tek uğultusuydu.

Uğuldemiş, çınlamış; günle birlikte bir ses, üstümüze doğru yuvarlanmaya başlamıştı. Saatlerce süren çınlama boyunca Denizler'in can vermekte olduğunu bilmekteydik. O ses, o düşünceyle birlikte paslı bir şeyleri, sivriltilip bilemekteydi.

Zaman zaman koynumdan -Hayatımız Üstüne Şiirler-in müsvettelerini çıkarıp odadaki arkadaşlarıma okumak istiyor, sonra yine koynuma koyuyordum.

İlk haberler, koparıp götürdü Deniz'i, Yusuf'u, Hüseyin'i...
Dışarı çıktık..

Dışarda aynı gün, aynı dünya, aynı insanlar. Ve ilk kez o gün anladım, bir odanın, bir evin, bir sokağın, bir şehrin bir insana düşmanca bir acı verebileceğini...

Ağır akan bir kalabalık içinde Taksim'e doğru yürümüş ve bir ara gürüldeyen motorsiklet sesleriyle irkilmiş, sarsalanmıştım. Bir anda, çevremin polislerle dolu olduğunu görmüş, kaçmaya davranma öncesi bir şaşkınlıkla bir polise -Bir şey mi var?- diye sormuştum.

Polis büyük bir kaygısızlık ve rahatlıkla (aklımda kaldığı kadarıyla) -Karayolları emniyet günü-, -Uluslararası bir bayram- gibisinden bir şeyler söylemişti.

Sonra yoldan motorsikletleri üstünde gösteri yapan trafik polisleri geçtiler...

İçerdeki arkadaşlarda olanaksızlıkların sağladığı metanet, dışarda yerini, bir şey yapamamış olmanın suçluluk ve hırçınlık duygusuna bırakıyordu.

Ve İbrahim parçalanıp düştü Aksaray'da. Dik, dayanıklı gövdesi, bir külçe halinde asfalta yayıldı.

Elindeki bombalar, sesini beklenmedik bir anda boşaltmış, en yakınındaki insanın, İbrahim'in kulaklarını tıkamıştı.

İlk gürültü bir dumanla birlikte yükselip dalga dalga uzaklaşırken, İbrahim elini beline atmış, silahına davranmak istemişti. Kolu gitmiyordu. Omzundan aşağı doğru sallanıyordu. Öbür koluna dayanıp dikilmek istedi, omzundan aşağısı onu dinlemiyordu sırtını kaldıramıyordu yerden.

Karnına bir şeyler batıyordu. Eğilip, ısırıp çekmek istedi.
Çekmek istediği, dişlerine değen şey, ayağının etinden fırlamış
kemiğiymiş... Ve dağıldı... uyuşturdu beyni... kendinden geçti...

İbrahim ayıldığında, artık iki kolu ve bir bacağı gövdesinde
yoktu. Üç organı eksilmişti gövdesinden. Çevresinde yığınla
polis bekliyordu. Daraağacında öldürülen üç arkadaşını
düşündü... Polislere bir dumanın arkasındaymışlar gibi
bakıp, olanca gücünü toplayarak, kesik kesik -Kafam gövdemde,
bu bana yeter- dedi... ve yine bayıldı...

.....

BAHARDI (İ)

Oyarken yuvasını yarlara kartal

çelik tırnaklarıyla kopardığı kayalar

ışık, kanat ve hırslanışı

toplayıp kıvılcımlarına

nasıl çağılıyla inerse dipsiz uçurumlara

sular arasına gizlediği rüzgarı balabanlar

kalkarken nasıl bırakırsa sazlara

yüzün öyleydi baharda

...

halkların

dünyayı kaplayan yakarışları

ve mahpuslar

ve ölümlerini bekleyen arkadaşlar

çınlayıp duruyordu kulaklarında

...

...bahardı

yana yakıla duyulan

ilk ötüşleriydi kuşların...

avaz avaz bağırılan sözler gibi

kınsız adımlarınla

yürüyorken sen

(asfaltı zorlayıp duruyorken mayıs toprağı)

vurdumduymaz, ölgün, aldatılmış

kahrolmuş insanların

doldurduğu caddelerden

yükselen uğultular

avuçta eritilen bir parça buzun

nasılsa içe saldığı sızı

adımların altına öylece serpiliyordu

...

...bahardı

kıpırdayıp duruyordu şakağında

incecik dumanlar altında hava...

...

kalbini esintiler arasından vurarak yeryüzüne

yürüyordun seslene seslene azaltarak yükünü

...

...bahardı

yakıyor, yarıyordu horozun gırtlığını

sabahın sisi...

...

yürüyordun... ki bir anda

dirseklerin, dizkapakların

ayak bileğinden mavimsi bir damar

ve ürperiş, çırpınış, yaş...

saçıldı şehre boydan boya

...

...bahardı...

sisle birlikte kalkıyordu havaya

topraktan bir ten sıcaklığı

N. Behram 1972

.....

-ASMA-YI BİR EĞLENCE KONUSU YAPMIŞLARDI,
HÜCREDE BİR İŞÇİYİ GÜNLERCE SEHPAYA ÇIKARDILAR...

972 sıkıyönetim dönemiyle birlikte, çok sayıda insan tutuklanmış ve bunlar gruplara ayrılarak, çeşitli davaların sanıkları sayılmışlardı.

-83'ler Davası- -Dev-Genç Davası- -THKO Davası- ... gibi.
Ve bu dava sanıklarının çoğu -idam istemi-yle yargılanıyorlardı.

Bir anda yüzlerce sanığın idam istemiyle yargılanışına tanık olunmuştu.

İdam istemiyle yargılamaların; yargılayanlar, yargılananlar ve güvenlik kuvvetleri üzerinde ayrı ayrı yansımaları vardı.

Haklarında ağır suçlamalarla arama kararları verilen sanıkları yakalayan görevliler; ya da yakalanmış bir sanığın hücrede başında bekleyen nöbetçiler, o insanlara -kesin olarak- idam edilecek gözüyle bakıyorlardı. Ve bu çoğu zaman, gizli sorgulama yerlerinde açık açık söyleniyor, idamdan kurtulmaları için hainlik yapmaları öneriliyordu.

Çok sayıda insanın idamla yargılanması, sanıklar üstünde idamın sıradan bir ceza olduğu duygusu bırakıyordu. O koşullar o duyguyu doğurmuştu. Ve zaten birçok insan -ölü olarak ele geçirilerek- bu cezaya mahkum olmuştu bile.

Yavaş yavaş davalar sonuçlanmış bazı mahkeme yargıçları kalemlerini kırmaya başlamıştı.

Bilindiği gibi, ilerleyen zaman içinde mahkemelerin verdiği -idam- hükümleri, üst mahkemelerde bozulmuş fakat bunlardan birinin; Ankara 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nin 18 idam hükmünden 3'ü, Deniz, Yusuf ve Hüseyin haklarında verilen hükümler onaylanmıştı.

Bir de, o dönemde bazı davalar vardı ki, sanıkları düzmece olarak bir araya getirilmiş; olaylarla hiçbir ilgisi olmayan bu insanlar çok ağır suçlamalarla yargılanmaya başlanmıştı. Onlara maddi işkencelerin yanısıra, çok ağır manevi işkenceler de uygulanmaktaydı.

Özellikle böyle davaların sanıklarına -idam edileceklerinin- psikolojisi bir karartı gibi çökmüştü.

Devrimci bir geçmişi olan tutuklularda -idam- istemi fazla bir etki yapmıyordu; hatta Denizgil gibi ölümün karşısında ödünsüz bir duyguyla dikilmekteydiler. Fakat o dönemde öldürülme olasılığının çökerttiği saf, masum insanlara da tanık olundu.

Sanıklarının tamamı düzmece bir biçimde bir araya getirilmiş olan -Sabotajlar Davası- bunun tipik bir örneğiydi. Birbirleriyle ilgisiz birçok kişi (özellikle işçiler) toplanmış ve ağır işkenceler altında -yangınlar çıkarmış olmayı- -gemi batırmış olmayı- kabul etmişlerdi.

-Sabotaj Davası- için toplanan suçsuz insanlar, işkence günlerinden sonra Harbiye Hücrelikleri'ne kilitletiler.

Üç adım boyunda, iki adım eninde; tepesinde tel örgülü, el içi kadar bir deliği olan mezarlardı bu hücreler.

Her hücrenin duvarında -kendi kendinle de olsa konuşmanın, şarkı söylemenin, gazete okumanın, radyo dinlemenin, yazı yazmanın, gündüzleri uyumanın, ziyaretçiyle görüşmenin... yasak- olduğuna ilişkin bir komut asılıydı. Serbest olan tek şey soluk almaktı. Oksijeni azalmış bir akvaryumdaki balıklar gibi o da...

Hücrelerin tepesinde sabaha dek devriyeler gezmekteydi. Ve hücrelikler yerin altında bir mahzen içindeydi.

-Sabotaj Davası- sanıkları, cezaevine gitmeleri öncesinde aylarca bu hücrelerde bekletildiler.

Aynı günlerde, Denizgil'in idamı sonucundaki protesto bombalanmalarıyla ilgili olduğum iddiasıyla tutuklu bulunduğum cezaevinde, bir hadise sonunda hücre cezası almış ve üç arkadaş Harbiye Hücreslikleri'ne getirilmiştik.

Yine aynı günlerde Denizler için şiir yazdığım gerekçesi ile sıkıyönetimde yargılanmaktaydım.

Göz göz hücrelerin dışında, devriyeler ve nöbetçi görevliler vardı. Bütün gün aralarında çeşitli eğlenceler düzenlenmekte idiler...

Gelen seslerden, çoğunlukla kağıt oynadıkları, fıkra anlatıp şakalaştıkları anlaşılıyordu. Ve onların aralarındaki konuşmalardan, sık sık -hücrelerdeki sanıkların idam edilecekleri- sözü hücredekilerin kulaklarına ulaşmaktaydı.

Aylardır hücrede olan ve nöbetçi dışında insan yüzü göremeyen sanıklardan bazılarının üstünde derin bir etki bırakmıştı bu durum.

Görevlilerin eğlence konularından en korkuncu, -idamcılık oyunuydu-.

Hazırlanan senaryo gereği bir nöbetçi yüksek sesle, sözgelimi -komutanım 45 nolu esirin idam kararı geldi- diyor ve o hücre açılıp tutuklu dışarı çıkarılıyordu.

Daha sonra sanığa beyaz gömlek giydiriliyor, son sözü, son ihtiyacı soruluyordu...

Denizler'in asılmış olduğu bir dönemdi. Yani Türkiye'de üç insan darağacında can vermişti. Ve artık asılma konusu bir eğlence haline getirilmişti...

Son sözleri sorulan bu masum insan, daha sonra, hazırlanan ilmiğin karşısına getiriliyor. İlmik boynuna geçiriliyordu. Ve yine senaryo gereği bir nöbetçi -infazın yeni bir emirle ertelendiği- haberini getiriyordu.

Sonunda bu acı eğlencenin kahramanı olan işçi; bir gece yarısı korkunç bir hıçkırıkla büyük bir moral çöküntüsüne yuvarlandı.

Onun hücrelerinde ağlamakta olduğu bir gün hücrelerden çıkarılmış, Selimiye'ye -Üç Dağa Ağıt- şiirimin yargılanmasına getirilmiştim. Denizlerin öldürülüşleri karşısındaki duygularımın hesabı istenmişti.

O günler, kendi karanlığı içinde geçti gitti.

Geçen sadece günlerdi. Ölümse sadece biçim değiştirdi...

.....

DÖVÜŞE DÖVÜŞE YÜRÜNECEK

Kardeşler!

Sancıyan bir sessizlik bırakıyor geride

birer birer gidenlerimiz: kanlı, hırçın, çıkarsız..

Ve artık, yetmiyor dilde ışıması,

kavranışı sığmıyor koyna;

saplanışlar istiyor elde hançer,

o zifir karanlığın

göğsüne göğsüne saplanışlar.

...

Kardeşler!

Kolları-pazuları

kırıla-ısırıla

damla damla emilen işçiler için;

aşsız-ışksız,

suyu-samanı yağmalanmış,

bezgin, dayanaksız köylüler için

çağrışan kardeşlerim!

Gece yaralarına kadar grevlerden

haber bekleyenler!

Candaşlarım!

...

Ucu-bucağı göze gelmek ufkuna

nefes nefese varılan bu kavganın

aslı-astarı sadece haklılıktır;

vursa da, usul usul yayılsa da kızılıığı

beyaz örtülere kurşun yaralarının,

balkıyan o sesi dinleyin bağırlarından

eller üstünde gidenlerimizin;

coşkun ve isyankardır

ve direşken ve dövüşkendir onların

halkın kardeşi olan yürekleri.

...

Kardeşler!

Unutmayın! Yolumuz puslu-pusuludur.

Düşmanı sevindirir tökezleyen her adım.

Zorlu bir dönemeçte

düşmanca kaçışanlar da unutulmasın.

Yüreği duralatan bir zehir varsa eğer

o zehri tezelden kusmalı bu kalabalık;

duralamak hayatın yaralarıdır.

...

Bakın! Zırhlarla çevirmiş,

tel örgüler ve taş duvarlarla halkın çevresini;

doğrulsun istemiyorlar bin yıldır ezilenler.

Kardeşler! Hızın, özverinin, hareketin kardeşleri!

Sırdaşlarım!

Bilgi ve dövüşkenlik

bilgi ve dövüşkenlik bizi bekliyor.

Nabzına kulak verin çeliğin,

yağmurun, kayalığın, denizin nabzına kulak verin;

görün, nasıl nefes alıyor sevinç,

sabır nasıl da çarpıntılı.

...

İşte! Alınları çocukların. Barınaklarımız bizim.

İşte! Yas kundağı analar. Sessizce donatıyorlar bizi.

İşte! Gençecik anısı ölenlerin. En canlı yığınaklar bize.

İşte! Ezilenler. Bayraklarımız.

...

Kardeşler! Halkın kardeşleri!

Yoldaşlarım!

Başlayınca bu yolun onurlu yolculuğu

ancak yaşamakla varılan duyguda konaklanır

ve ancak yürüyerek söylenir şarkılarımız,

çünkü adım adım derinleşti ezgisi,

bilekte, dizbağında, dudakta ateşlendi.

Ve koşa-kucaklaya

ve sara-sarmalaya

ve yumruklaya-yumruklaya

haklı ve mazlum olanın uyuşuk omurunu

uyarmak için kuvvetli ve zalime karşı

nice sarp yerden geçildi buraya kadar.

Ve buradan, daha da dikleşerek,

dinmeden-dinlenmeden,

dişe-diş

dövüşe dövüşe yürünecek...

N. Behram

.....

BİR ANDA DENİZLERİN, YUSUFLARIN, HÜSEYİNLERİN
MEZARLARI İNSANLA
KAYNAŞTI, SIRALAR HALİNDE, BİNLER, ON BİNLER -SAYGI
DURUŞU- NDA
BULUNUYORDU...

Şimdi hücreliklerdeki mahkemenin, senarist yargıcıları,
astıkları işçinin beraat etmesi karşısında ne düşünmüşlerdir,
bilmiyorum.

Fakat, üç sanığı darağacında can vermiş olan Ankara 1
No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanı Tuğgeneral Ali Elverdi,
emekli olduktan sonra AP'ye girmiş ve Büyük Millet Meclisi'nde
yeni görevine başlamıştır.

Onun sıkıyönetimindeki günleri ve sıkıyönetim günlerinin
sonuçlarını kendine propaganda olarak kullanımına tanık
olduk.

Denizgil'in asılışlarının 4'üncü yılında Yeni Asya Gazetesi, Ali
Elverdi'nin sıkıyönetim günlerindeki mücadelesinin büyük
pantolarla reklamına başladı: -Bir ihtilali önleyen ve anarşistleri
yargılayan Ali Elverdi Paşa konuştu- diye duyurusu yapılan
-Bu vatana kastedenler- isimli bir yazı dizisi yayınladı.

Sağcı Yeni Asya Gazetesi, sıkıyönetim döneminin bu paşasının yazı dizisi için -Ali Elverdi'nin 28 Ocak 1976 günkü AP ortak grubunda anarşik hadiselerle ilgili genel görüşmede yaptığı konuşma ve basına açık olarak çeşitli yerlerde verdiği konferanslardan- derlenmiş olduğunu söylüyor ve paşanın hayatındaki en büyük reklam konusunu tekrarlıyor: -Bilindiği gibi Ali Elverdi; Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan isimli anarşistlerin hakkında idam cezası vermiştir...-

Ali Elverdi bugün tarafsızlık üzerine yemin ettiği günlerdeki görevinin sonuçlarını belli bir tarafın hizmetinde kullanıyor.

Bir de savunma makamı vardı o dönem mahkemelerinde. Gerçi -Savunma makamı sesini kamuoyuna ne kadar duyurabilirdi?- Bunun tartışmasını yapmak bile komiktir. Oysa çok sayıda avukat, davada savunma görevi almışlar ve gerek sanıklarla görüşmelerinde gerekse resmi kurumlarla ilişkilerinde tarihi bir çaba göstermişler, birçok olay yaşamışlardı... Her biri gerçekten büyük bir namusluluk örneği sergilemişlerdi.

Değerli hukukçu Niyazi Ağırnaslı, hayatının en zorlu günlerini bu dava süresince yaşadı.

Onunla savunduğu insanların ölüm hükmü giyip, darağacında boğularak öldürülüşlerinin 4'üncü yılında yine acı bir günde buluştuk, üç yeni ölümün acısıyla harmanlanan yüreğinde, üç acı daha alevlendirdik...

Görüşmeye gittiğim gün, Ankara'da Hakan, Burhan ve Esari isimli üç devrimci genç faşistlerce kurşunlanmış, öldürülmüşlerdi.

Deniz, Yusuf ve Hüseyin için geldiğim Ankara'da, Niyazi Ağırnaslı ile aramıza bıçkılanmış üç yeni fidan düşmüştü. Acılar birbiriyle buluşuyordu.

Uzun süre, Niyazi Ağırnaslı ile konuşup konuşmamayı düşündüm. Onun çok duygulu ve incelmış kişiliğinin, Ankara'daki

son olayla örselenmiş olabileceğini, Denizleri hatırlatmanın onu daha da üzeceğini düşündüm durdum.

Sonunda yine Denizlerin avukatlarından olan Orhan İzzet Kök'ten, Niyazi Ağırnaslı'ya birlikte gitmemizi istedim.

Aynı şey o gece Yusuf Aslan'ın baba ocağında da yaşandı. Sevgili anası -Yusuf-unu anlatırken televizyon o gün Ankara'da faşistlerin öldürdüğü üç devrimci gence ilişkin haberi veriyordu. Onlardan, Yusuf'ların mezarına gitmemizi isteyecektim. İsteyemedim bunu.

Ve bir gün sonra, Ankara'yı bir ucundan bir ucuna çalkalayan bir kalabalığın arasında, Karşıyaka Mezarlığı'na doğru yürüdüm. Onbinlerce insan yeni bir canı daha toprağa vermeye gidiyordu.

Yine bahar çiçeklerinin dalları zorladığı bir aydı; yine Ankara'da ve yine üç ölüyle...

Saatlerce süren bir yürüyüşten sonra, mezarlığa dönen yokuşun başına geldiğimde, beynimde birden Cemil Gezmiş'in anlattıkları ışıldadı. Onların 6 Mayıs sabahındaki günlerini hatırladım.

Sonra Karşıyaka Mezarlığı kapısından mezarlığa doğru akan kalabalık, bir anda öbek öbek mezarlar başında toplandı. Bir anda Denizlerin, Hüseyinlerin, Yusuf'ların, Mahirlerin, Hüdailerin... mezarları insanla kaynaştı. Sıralar halinde binler on binler saygı duruşunda bulunuyordu...

Hangi mezarın başına vardımca tanıdık bir isim vuruyordu gözüme, mezar taşında... Mahir. Saffet.. Hüdei... Ve ilerde üç insan grubu... Deniz, Yusuf, Hüseyin'in başındaydı...

Sırayla geçtiler mezarların önünden. Hakan, Burhan ve Esari'nin resimleri ve onlara gelen çelenklerin çiçekleri kondu Deniz'in, Yusufun, Hüseyin'in, Mahir'in, Saffet'in, Hüdei'nin üstündeki toprağa...

Ve sonra, faşistlerin alçakça öldürdüğü Hakan'ın genç körpe canı da toprağa; toprağın sıcaklığına; toprağın sıcaklığında boy veren fidanlara emanet edildi...

Erdemleri rehberimiz;

Anıları yolumuza ışık olsun...

.....

1'İNCİ THKO DAVASI VE SONUÇLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

(Davaya ilişkin görüşler 1962 Anayasası'na göre yorumlanmıştır.)

(Bu yazılar Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının davasına ilişkin olarak Nihat Behram'ın sorularına, hukuk ve bilim adamlarının verdiği yanıtları içermektedir.)

.....

FAŞİST UYGULAMALARI, TARİH KİMSENİN GÖZÜNÜN YAŞINA BAKMADAN DEĞERLENDİRECEKTİR...

Avukat Niyazi AĞIRNASLI

Üç genç insan asıldı. Yüzlercesi de 6-7 yıl içinde kurşunlanıp öldürüldü. Bu faşist uygulamaları tarih kimsenin gözünün yaşına bakmadan değerlendirecektir kuşkusuz ve o zaman da gerçek suçlular tek tek günışığında sergilenecek ve ölmüş olanlar bile tarihin yargısından kurtulamayacaktır. Yürürlükteki yasalara göre bu üç genç insan, suç işlemişlerdi amma bu suçlarına verilebilecek cezanın İDAM olmaması gerekirdi inancındayım. Türkiye'deki Ağırceza Mahkemeleri'nin hiçbirinden bu gençler için idam hükmü çıkmaz, ya da en azından böyle bir karar Yargıtay'dan geçmezdi. Bunun içindir ki 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'ne ilk yaptığımız itiraz göreve ilişkin oldu. -Anayasa uyarınca sanık müvekkillerimizin

tabii hakimler önüne çıkarılması gerekir. Kuruluşu tabii olmayan, tayinle görev yapan kimselerin tarafsız adaletine inanıp güvenmek mümkün değildir. İdarenin kontrolü, denetimi altındaki bir kurulsunuz. İktidar istediği anda sizlerden istemediğini başka göreve atayabilir, hatta mahkemeyi ilga edebilir. Ta ki istediği biçimde kararları verecek kurulları meydana getirmiş olsun. Bu nedenlerle görevsizlik kararı vererek davaları tabii hakimlere sevkediniz, özeti içindeki itirazları duruşmalara başlamadan yaptık ve bu mahkemelerin kuruluşlarındaki anayasaya aykırılığı da geniş açıklamalarla belirterek konuyu Anayasa Mahkemesi'ne götürme girişiminde bulduk. Bu isteklerimiz, doyurucu ve ciddi gerekçelere dayanmaksızın reddedildi. Bundan sonra savunma avukatları tabii hakimler karşısındaymış gibi delillerin toplanmasında, savunmalarımızın özellikle hukuksal açıdan noksansız olmasına çalıştık.

HÜSEYİN İNAN'la arkadaşları T.C.K.'nın 146'ıncı maddesine uyan suçlardan mahkemeye sevk edildiler ve bu maddenin değişik fıkralarından hüküm giydiler. 146'ıncı madde: -Türkiye Cumhuriyeti, Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun tamamını veya bir kısmını tağyir, tebdil ve ilgiya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisi'ni iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler...- der. Burada iki suç söz konusudur. Bunlardan birincisi anayasayı bütünüyle veya kısmen tağyir, tebdil ve ilga suçudur. Çeşitli vesilelerle anayasaya saygı yürüyüşleri düzenleyen devrimci gençlerin anayasayı tağyir, tebdil ve ilgayı kasedtiklerini kabule imkan yoktur ve anayasanın 1971'den sonraki tağyir ve tebdilinin sorumluluğuna da gençlerin katılmadığı bilinmektedir. Anayasanın icabi ve selbi olmak üzere birincisi D.P. iktidarı, ikincisi ise TALAT AYDEMİR ve arkadaşları tarafından ihlaline cebren teşebbüs edildiği uygulamada saptanmıştır. Kuvvetler ayrılığı sistemi içinde yer alan üç güç kaynağından birinin veya her üçünün, yani YASAMA, YARGI, YÜRÜTME organlarının vazife göremez hale getirilmesi, ya da buna cebren teşebbüs olunmasıyla suçun manevi unsuruna vücut verilmiş olur. YÜRÜTME gücünün yargı bağımsızlığını, özellik ve öncelikle siyasi amaçlarla, yok etmesi, yahut denetim altına

alması, anayasanın iktidar partisi tarafından ihlalidir. D.P. örneğinde bu ve aynı zamanda parlamento çoğunluğunun azınlığa egemen olması gerçekleşmiş ve birçok anayasa suçu işlenmiştir. Parlemononun kararı olmaksızın Kore'ye asker gönderilmesi, A.B.D. ile yapılan ikili anlaşmalar, Basını, fikir özgürlüklerini tam baskı altına almayı amaçlayan TAHKİKAT KOMİSYONU kurularak Yargı gücünün işlerine müdahale edilmesi... gibi. Talat Aydemir örneğinde ise ordu birlikleri, parlamento ve icra kuvvetine karşı harekete geçirilmiş ve anayasanın ihlaline, hem de tam derecede teşebbüs olunmuştur. Esas hakkındaki mütalaada, 18 devrimci gencin eylemlerinin anayasayı ihlal kasdını taşıdığı iddia edilmiş ve fakat hangi eylemin bu kasda vücut verici nitelik taşıdığından bahsedilmemiştir. Şu halde kasdın niteliğini belirlemede sanık gençlerin beyanları ve savunuları ile tek tek eylemleri değerlendirilmek gerekirdi ve bu değerlendirmede objektif olunmalıydı. 1 No'lu THKO davasında sanık 18 genç, eylemlerini saklayıp gizleme gereği duymaksızın ve amaçlarını da belirleyerek açıklamışlardır. Hatta ABD Büyükelçiliği'nin köşesindeki kulübede nöbet tutan polislerin kurşunlanmasının, aleyhlerine tek delil olmadığı halde bu fiili de kendilerinin işlediğini ifade edecek kadar açık yürekli davranmışlardır. Deniz Gezmiş ve arkadaşları ABD'nin Türkiye'yi ve sömürdüğü, yarı bağımlı hale getirdiği, bu nedenle ABD emperyalizmine karşı savaşmak gerektiği inancındaydılar ve ne kadar zorlanırsa zorlansın bu hedefe varmak için koydukları eylemlerde anayasayı ihlal kasdının aranması olanaksızdı.

1 No'lu Sıkıyönetim As. Mahkemesi'nin idam kararından hemen sonra ceza hukuk otoritesi bir profesör dostumla görüştüm. Kararı -KORKUNÇ- olarak vasıflandırdı. Büyük bir adli hata işlendiğini, bağımsız ve güvencelere sahip tabii hakimlerin böyle bir hükme varmaları olanaksızdı, dedi. Dava konusu suçlarda gerek maddi ve gerekse manevi unsurların noksan olduğunu, iddia edilen suçu işlemeğe elverişli vasıtaların ve maddi gücün varlığını iddiaya bile olanak olmadığını, bizim teknik savunmamız paralelinde anlattı. Bağımsızlıkları iddia edilmese bile, mahkemeyi, bu safhada şimdilik

Askeri Yargıtay'ı uyarmak için bilimsel bir makale yazmasını önerdim. Hatırlarlar sanırım. Bana bu hususta da söz vermişti amma sonraları böyle bir seri makaleye fırsat bulamadı. YASAMA, YÜRÜTME ve YARGI kuvvetlerinin varlığını gerektiren devlet hakimiyetinin, topları, tankları, jetleri ve yüz binlerce eğitim görmüş askeri ve komutanlarıyla birlikte 18 gencin tabancaları ve belki de 3-4 tüfeğiyle, hem de Nurhak Dağları'ndan yok edilebileceği kabul edilerek adalet tarihimiz için pek de öğünülemeyecek olan İDAM KARARI verilmiş oldu. Askeri Yargıtay'da Kemal Paşa'yla sayın Nahit Saçlıoğlu'nun 3 gencin idam kararlarına ilişkin MUHALEFET ŞERHLERİ öğünülecek değerinde bilimsel ve tam anlamıyla tarafsız ve cesur bir belgedir. Türlü baskılara, tehdit mektuplarına göğüs gererek sadece vicdanlarını hareket halinde bulunduran bu değerli hukuk adamlarını burada saygıyla anmak isterim.

İdam kararı aleyhine, infazların yapılmış olmasına rağmen, bir İADEİ MUHAKEME yolunu soruyorsunuz. İadei muhakeminin yasal koşullarının mevcut olup olmadığı araştırılabilir ve herhalde bu büyük hatanın kamuoyunda öncelikle ıslahı gereğine inanıyorum. T.H.K.O. davasının teknik savunmasında en çok emeği geçen Avukat arkadaşım Zeki Oruç Erel'in bu konuya ilişkin görüşlerinin kamuoyuna yansımada yarar görürüm.

.....

**SİYASAL YARGILAMALARDA HÜKÜM VERENLER ÇOĞU KEZ
HEM DAVACI HEM DE YARGIÇ DURUMUNDADIRLAR**

Orhan APAYDIN

6 Mayıs 1972 günü şafağında, yaşamlarının ilkbaharında üç genç adam, 25 yaşlarında Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan, 23 yaşında Hüseyin İnan, Ankara Kapalı Cezaevi'nin avlusunda darağacına çıkarıldılar ve boyunlarına geçirilen iplerle boğularak idam edildiler. Siyasal tarihimizde olduğu kadar adalet yaşamımızda da önemini koruyan ve etkilerini

sürdüren bu olay, Nihat Behram'ın şiirsel üslubuyla belgesel bir anlatıma kavuşmuştur. Olayın hukuksal irdelenmesi de bizden istenmektedir.

Üç genç adamın boyunlarına ipi geçiren cellat, yargı organı içinde yer alan bir mahkeminin, yasama organı içinde yer alan bir mahkeminin, yasama organınca onaylanan kararını yerine getirmiştir. Biçimsel açıdan cellatın boğarak öldürme eylemi hukuka uygundur. Sokrat'ın baldıran zehiriyle öldürülmesi de hukuka uygundu. Her şafak, Şah'ın kurşuna dizdirdiği İranlı devrimcilerin, geçen yıl İspanya'da Franco'nun öldürttüğü gençlerin biçimsel bakımdan hukuka uygun mahkeme kararlarıyla yaşamlarına son verilmiştir. Vietnamlı yurtsever Nuguyen Van Troi de, vatan haini bir iktidarın kurdurduğu mahkeminin kararıyla ölüme mahkum edilmişti.

Demek istediğimiz şu:

Siyasal yargılamalarda verilen kararların biçimsel hukuka uygunluğu, kamu vicdanını tatmin etmeye yetmemektedir. Halkın ve tarihin hükmü çoğu kez mahkeme kararlarını geçersiz kılmakta mahkum edilenlerin değil, mahkum edenlerin suçlanmasına yol açmaktadır.

Deniz Gezmiş ve iki arkadaşının idam edilmelerinde de aynı kural geçerlidir. Suçlu görülenlerin eylemleriyle, verilen ceza arasında oranın değerlendirilmesi subjektif görüşlerle ve salt biçimsel hukuk açısından yapılamaz. Yargılanmanın biçimlere ve yargılamayı etkileyen koşullar elbette hükmün değerlendirilmesinde etkili olacaktır. Ama bunlar olağanüstü nitelikte olmasaydı bile, tarihin akışı içinde, verilen hükümler gene de haksız ve adaletsiz kalabilir, -suçlu- görülenler -kahraman- mertebesine çıkabilirdi.

Siyasal yargılamalarda hüküm verenler çoğu kez hem davacı hem de yargıç durumundadırlar. Gerçekten yargıçların da siyasal, toplumsal ve ekonomik düzeni yaratan ve süregelmesini savunan görüşleri benimsemeleri mümkündür. Kendi ideolojik anlayışlarının karşısına çıkanların yargılanmasında

(şartlandırılmış) kafalarının etkisinde kalmamaları olanaksızdır. Başka bir deyimle yargıçlar çoğunlukla siyasal davalarda tarafsız kalamazlar. Kendileri de sanıkların eylemlerinden şikayetçi ve davacıdırlar. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının davasında mahkeme başkanlığı görevini yapan yargıcın, politika hayatına atıldıktan sonra söylediği sözler ve belirlediği siyasal davranış bunun açık bir kanıtını oluşturmaktadır.

Olağanüstü bir ortamın, olağanüstü sayılabilecek bir mahkemesi tarafından, olağandışı yasal yollardan yorumlarla verdiği idam kararlarının, yargılamanın iadesi yoluyla düzeltilmesi yolu, Deniz Gezmiş ve arkadaşları için söz konusu edilemez. Gerçekten, biçimsel hukuk kuralları ve prosedürü, bu davanın halkın ve tarihin kabul edebileceği bir sonuca ulaşmasına olanak veremez. Biçimsel ve yürürlükte olduğu sürece, devletin zorlama gücü ile geçerli yasalar, tarihsel gelişme içinde, bu geçerliliklerini esasen yitirirler. Toplumsal altyapının değişikliğine paralel olarak belirlenen hukuk ilkeleri, kendisine ters yasaları, sonuçlarıyla beraber, ortadan kaldırmaktadır. Bu gelişme, yargılamanın iadesine gerek kalmadan, özde haksız yargıları da silmekte, suçlu görülenleri kahraman, hükmü verenleri ise suçlu ilan etmektedir. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının davası da hukukun bu değişmez dialektiğine bağlıdır. Verilen kararlar doğru mu, yanlış mı, bunun kesinlikle saptanması, tarihsel gelişme içinde aydınlığa kavuşacaktır. Yargılamayı iade ettirecek ve en doğru hükmü verecek tek hukuksal güç ve yol, tarihsel gelişme içinde aranmalıdır.

Bugün için olayın değerlendirilmesi ise darağacında can veren üç genç adamın geride bıraktıkları üzerinde yapılabilir.

Bunlar nelerdir? Bu sorunun ilk yanıtını Nihat Behram veriyor:

-Son ana kadar onuru koruyanlar yaşayacak

Söylenecek son söz kahramanca olmalıdır-

Onlar, suç sayılan eylemlerinin neden ve amaçlarını, ölüm cezası tehdidi altında ve cezaevindeki hücrelerinde yazdıkları savunmalarıyla açıklamışlardır. Bu savunmada, Türk toplumunun tarihsel gelişimi, bilimsel ölçülerle irdelenmiş ve ülkenin bugünkü sorunları kendilerine göre saptadıkları çözümlerle ortaya konmuştur. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının savunmaları, olayın bizce, bugün için değerlendirilmesi gerekli en önemli belgesini oluşturmaktadır.

Onların geride bıraktıkları arasında bir de şu vardır:

Yürekli olabilmek ve her şeyi siyasal savunmaya tabi kılmak, miting söylevleri vermek ya da yargıçlara hakaret etmek değildir. Onlar, iddianameye karşı düzenledikleri ayrıntılı savunma ile; tarihin kendileri hakkındaki hükmünün dayanağını vermeyi başarmışlardır.

.....

ASIL YARGILAMA; 6 MAYIS 1972 ŞAFAK VAKTİ HALKIN VİCDANINDA YENİDEN BAŞLAMIS VE DEVAM ETMEKTEDİR

Av. Zeki ORUÇ EREL

-Hiç kimse, tabii hakiminden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi tabii hakiminden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.-

(Anayasanın, 12 Mart döneminde geçirdiği gerici nitelikteki değişiklikten önceki, 32'inci maddesi.)

Anayasanın 32'inci maddesini yukarıya almamızın nedeni; Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının davasına nasıl bir merciin baktığını, davayı gören Sıkıyönetim Mahkemesi'nin -tabii hakim- ilkesine uygun bir merci olup olmadığını, -tabii hakim- şartının niçin bir -anayasal kural- olarak düzenlendiğini, bu davada bu kurala neden uyulmadığını, davanın ceza adaletini gerçekleştirmek amacına yönelik bir dava olarak

mı görüldüğünü, yoksa; bir politikaya hukuki kılıf geçirmek ve -hukuk-u bu politikanın aracı olarak kullanmak için mi yürütüldüğünü, kısada olsa, incelemek içindir.

-Tabii hakim- kavramı; herkesin kanun önünde eşitliği ilkesinden kaynaklanır ve -kişi güvenliğinin baş şartı-nı teşkil eder. Suç ve suçlu belli olduktan sonra, sırf o suçun, niteliğini tayin ve suçluları yargılamak için kurulmuş olan mahkemeler; tabii mahkeme, bu mercilerde görev alan kişilerde tabii hakim, değildir. Bu gibi mercilere -olağanüstü merciler-denir. İşte, anayasanın; -Hakların Korunmasıyla İlgili Hükümler-i içinde yer alan 32'inci maddesi; suç ve suçlu belli olduktan sonra, o suçun suçlularını yargılamak için kurulacak olağanüstü mercileri kesinlikle yasaklamıştır.

Bu yasaklamaya rağmen, esasen Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmesi gereken Deniz ve arkadaşlarının davası, başkan ve üyeleri yürütme organınca atanan ve her an görevden alınabilen Sıkıyönetim Mahkemesi'nde görülmüştür.

Bilindiği gibi, Denizlerin eylemleri; sıkıyönetimin ilanından 2-4 ay önce meydana gelmiş, haklarında Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nca soruşturmaya geçilmiş, dava güvenlik nedeniyle Kayseri'ye nakledilmişti. Cumhuriyet savcıları, fiilleri karşılıyan T.C.K.'nın değişik maddelerinin ihlali nedeniyle; banka soymak, adam kaçırmak vb. sebeplerden ceza soruşturmasını yürütmeye başlamışlar ve söz konusu maddelerin ihlali nedeniyle tutuklama taleplerinde bulunmuşlardı. Kısaca; T.C.K.'nın 146'ncı maddesi soruşturmanın başında kesinlikle düşünülmemişti. Şüphesiz, bu maddenin varlığından Cumhuriyet Savcıları da haberdar idiler. Ancak; kanuni unsurlarının yokluğu nedeniyle, 146'ncı maddenin olaya uygulanması ceza hukuku açısından o kadar imkansızdı ki; başta bu maddenin hiç düşünülmemiş olması, haliyle, anlaşılabilir bir şeydir.

Deniz, Yusuf, Hüseyin ve arkadaşlarının T.C.K.'nın 146'ıncı maddesi ile yargılanmalarının, bizce, ancak bir tek nedeni vardı; o da, bu maddenin sabit cezalı olması ve ölüm cezası

hükmünü taşımasıydı. Zira, kendilerine onlarca yıl hapis cezası verilebilir, fakat başka hiçbir maddenin uygulanmasıyla idam cezası istihsal edilemezdi.

Belirtmek gerekir ki, Deniz, Yusuf, Hüseyin ve arkadaşları bu durumu hemen anlamışlardı. Duruşmanın daha ilk gününde, bu konuda Hüseyin şöyle diyordu:

-İddianameyi okuduğum zaman cezanın suça değil, suçun cezaya uydurulmaya çalışıldığını gördüm. Cezamızı biraz önce bahsettiğim pazarlık tayin edecektir. Böyle bir pazarlığın bize reva göreceği cezayı bağımsız yargı organlarında uygulamak zor olduğu için Sıkıyönetim Mahkemeleri'ne çıkartıyoruz. Haklı olarak belirtiyorum; iddia makamını muhatap olarak almıyorum ve mahkemeyi bağımsız yargı organı kabul etmiyorum.-

Ayrıca; davanın politik niteliğine rağmen, anayasa ve ceza hukuku ilkelerinin de, hükümde önemli etkisi olabileceği yolundaki avukatlarının görüşlerine, bence, hiçbir zaman katılmamışlar; davanın, mutlaka ve sadece politik etkenlerle sonuçlanacağına olan inançları hiç değişmemişti. Olaylar, onları haklı çıkardı.

Şüphesiz, sadece zevk maddesine bakarak, davadan politik sonuçlar elde edilmek istendiği sonucunu çıkarmıyoruz. Fakat, gerek yargılama süresince takınılan tavır, gerekse yargılama dışında; anayasa ve yasaların kişiye güvence sağlayan hükümlerinin ayaklar altına alınmasıyla uygulanan bir dizi faşizan tedbir ve sonuç; hukuk'un ve hukukun üstünlüğü ilkesinin değil; Deniz'in, Yusuf'un, Hüseyin'in şahsında halkın üzerinde baskı, korku ve terör yaratmak amacına dayalı, gerici egemen sınıfların politikasının, davaya damgasını vurduğunu bize göstermektedir.

O dönem yaşanalı daha çok olmadı, hemen hepimiz hatırlamaktayız.

Kamuoyunu tek taraflı oluşturmak için radyo ve televizyon faşist ideolojinin emrine verilmiş, onlarca sayfa tutan iddianameler radyodan günlerce okutulmuş, buna karşılık yargılananların

sorgu ve savunmalarından tek kelimeyle söz edilmemiştir.

Gazeteler kapatılma tehdidi altında tutulmuş, tarafsız görev yapmaları engellenmiştir.

Duruşmaları izleyip, basın, radyo ve televizyona haber kaynaklığı yapan Anadolu Ajansı muhabiri; bazı sıkıyönetim savcılarıyla görüşüp, ancak onların onayını aldıktan ve onların istediği biçime soktuktan sonra, duruşmalar hakkında bilgi vermiştir.

Duruşmaların açıklığına rağmen, duruşma salonuna sadece sınırlı sayıda sanıkların yakınları, üstelik her gün yerine getirilmesi ne kadar zor, adeta eziyet teşkil eden usullerle, alınmıştır.

Kararların meclislerde görüşülmesinde, egemen sınıf partilerinin onları bir an önce asmak için gösterdikleri iştahlı tavır, toprak ağası yaşlı bir senatörün konuşmasında dile gelen; -bunları yargılamaya bile gerek yok, hepsini kurşuna diziverelim, olsun bitsin- yolundaki hukuk ve adalet anlayışı ve mahkeme başkanının bugünkü demeçleri; davaya neyin damgasını vurduğunu herhalde ortaya koymaktadır.

Bütün bunlar, hepimizin gözü önünde olan ve resmen belgelenen gerçeklerdir. Üç genci sehpa göndermek için, kapalı kapılar ardında olup bitenler de, şüphesiz namuslu insanlarca ortaya konulacak ve bir gün mutlaka öğrenilecektir.

İnfazlardan günümüze 4 yıl geçmesine rağmen, ilk defa; -DENİZ GEZMİŞ DAVASINA YENİDEN BAKILABİLİR Mİ?- sorusunun ortaya atılmasının; -hukuk-, -adalet-, -vicdan- ve -çağdaş insan- gibi bazı mefhumlara yürekten inananlar karşısında da, bu sözcükleri kişisel çıkar ve yaşamlarının birer aracı olarak görenler karşısında da; namuslu olmanın gereğinin yerine getirildiğine olan kesin inancımızla birlikte;

Bizce, asıl yargılama; onları asanların, davanın ve sonuçlarının

bittiğini, kapandığını sandığı anda; 6 Mayıs 1972 şafak vakti, halkın vicdanında yeniden başlamıştır.

Gerçekler günışığına çıktıkça, dava hakkında son ve kesin hükmü, en yüce yargıç; halkımız verecektir.

.....

VERİLEN ÖLÜM CEZASI UYGULAYICILARA ONUR
VERMEYECEK BİR BİÇİMDE
ADALET TARİHİNE GEÇECEK ACILI BİR ÖRNEK OLACAKTIR...

Hasan Basri AKGİRAY

CHP İstanbul Milletvekili

Aslında, hakimlik gerçekten zor ve zor olduğu kadar da kutsal bir uğraştır. Anadolu'da, halen geçerliliğini koruyan -Hakim, peygamber postunda oturan kişidir- sözü, bu niteliği en güzel biçimde anlatan bir halk deyişidir.

Ne var ki, adalet tarihi, özellikle olağanüstü hallerde oluşturulan mahkemelerin, bu kutsal uğraşmayı gölgeleyen, kişisel ya da, politik çıkarlarının tutsağı olarak zulme varan adaletsiz kararlarla doludur. 1789 Fransız Devrimi'nin, insan kasabı ve giyotinci olarak nitelenen ve ünlü bir hukukçunun deyimi ile, -marangoz hatası yüzünden kürsüde bulunan- ve sonunda tutsağı olduğu giyotinde başı koparılan savcı Fouquier-Tinville'i bu konuda tipik bir örnek olarak gösterebiliriz.

İnsanlık adına övünmek gerekir ki, her toplumda ve her dönemde zulme, adaletsizliğe karşı savaş veren yürekli ve erdemli düşünürler, hukukçular olmuştur. Örneğin, 18'inci yüzyıl sonlarına doğru, Montesquieu, Rousseau ve Beccaria gibi ünlü düşünür ve cezacılar seslerini yükseltmişler ve bu yürekli çabaları sonunda, yasa koyucular, suç ile ceza arasındaki dengeyi sağlayıcı yasalar yapmak zorunda kalmışlardır. Daha anlaşılır bir deyişle, suç ve ceza arasındaki oran, ta 18'inci yüzyılda sağlanmış bulunmaktadır.

Aslında T.C. Yasası da, bireye oranla, devleti daha çok koruyucu hükümler taşımasına karşın, suç ve ceza orantısını oldukça adaletli koymuştur. Ne var ki, ceza yasalarında, bu dengenin korunmuş olması yeterli değildir. Uygulayıcıların da aynı konuda duyarlı olmaları gerekir. Kanımca, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarına verilen ölüm cezası, suç ile ceza arasındaki oranın en ağır şekilde bozulması konusunda, uygulayıcılara onur vermeyecek biçimde adalet tarihine geçecek acılı bir örnek olacaktır. Bir hukuk adamı, hatta sade bir Türk vatandaşı olarak bundan üzüntü duymamak olanaksızdır.

Üç genç adamın serüvenine, yakın geçmişte hep birlikte tanık olduğumuza göre, yaptıkları eylemleri burada saymaya gerek görmüyorum. Şimdi belleklerimizi tazeleyip, yaptıkları eylemleri anımsayarak T.C. Yasası'nın onlara uygulanan 146//1 maddesi ile, öteki iki maddesini okuyalım:

Madde 146//1: -Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan BMM'yi iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler idam cezasına mahkum olur.-

Madde 168: -Her kim 125, 131, 140, 147, 149 ve 156'ıncı maddelerde yazılı cürümleri işlemek için silahlı cemiyet ve çete teşkil eder, yahut böyle bir cemiyet ve çete amirliğini ve kumandayı ve hususi bir vazifeyi haiz olursa on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasına mahkum olur.-

Madde 171: -125, 131, 133, 146, 149 ve 156'ıncı maddelerde yazılı cürümlerden birini veya bazılarını hususi vasıtalarla işlemek üzere, birkaç kişi aralarında gizli ittifak ederlerse bunlardan her biri aşağıda yazılı cezaları görür.

1) (...)

2) Bu ittifak 146, 147'inci maddelerde gösterilen cürümlerin icrasına müteallik ise dört seneden on iki seneye kadar ağır

hapis cezası verilir.-

Şimdi bu maddeleri okuduktan sonra, derinlemesine bir hukuk bilgisine sahip olmasak bile, kafasında beyin, göğsünde yürek taşıyan insanlar olarak düşünelim. Bu maddelerden hangisi ile ceza verilmesi adalettir?

Beş-on genç adamla, birkaç silah, bir miktar dinamit lokumu, konserve kutusu ve karpit ile anayasayı ihlal, Millet Meclisi'ni iskat olanaklı mıdır? Banka soymak, adam kaçırmamanın anayasayı ihlal ile ilgisi nasıl kurulabilir? Ve nasıl, nasıl, suç ile ceza arasındaki oran bu denli temelinden yıkılarak, yaşamlarının en coşkulu çağında üç körpe insan ipe gönderilir?

Kuşkusuz suçlu idiler, ama ölüm cezasını gerektirecek kadar değil.

Beş-on genç anlaşmış, belki gizli ve silahlı bir çete ya da cemiyet kurmuşlardı ve bu kuruluş 146'ıncı maddedeki anayasayı ihlal suçuna müteallik olabilirdi. Ama bu davranışları, tıpatıp ve kesinlikle 168'inci maddenin kapsamına girer ve ona göre cezalandırılırlardı. O zaman ölüm yerine en çok verilecek cezanın, 24 yıl ağır hapis olması gerekirdi.

Suçlu idiler. 146'ıncı maddedeki suçu işlemek üzere, yani anayasayı ihlal için, özel araçlarla donatılmış, birkaç kişi anlaşarak gizli birlik kurmuş olabilirdi. Ama o zaman bu eylemlerinin cezası ölüm değil, 171'inci maddeye göre en çok 12 yıl ağır hapis olması gerekirdi.

Nitekim, kişiliklerini yakından tanımakla onur kazandığım Askeri Yargıtay'ın değerli üyelerinden hakim tuğgeneral sayın Kemal Gökçe ve hakim Alb. Sayın Nahit Saçlıoğlu da, aynı inançta bulunmuşlar ve sanıkların 146//1 ile değil 168'inci madde ile cezalandırılmalarını ve ayrıca, hafifletici neden kabul ederek, 59'uncu madde ile cezalarından indirme yapılması gerekçesi ile onama kararına aykırı oy kullanmışlardır.

Görüldüğü gibi, en katı hukuk mantığı ve en acımasız bir

ceza adaleti ile davranılsa bile, ölüm cezası adaletsizdir, yanlış hükmedilmiştir.

Bu ceza sosyal ve insancıl açıdan da hukuk kurallarına aykırıdır, hatalıdır. Şundan ki, ceza yasamızda, cezayı azaltıcı takdiri nedenler kabul eden bir 59'uncu madde vardır. Hakimler bu maddeyi dilediği nedenlerle uygulamak suretiyle cezadan indirme yapabilirler. Bu indirme ölüm cezalarında, süresiz ağır hapse çevrilmek biçiminde uygulanır. Bu madde, hakimlere tanınmış en son insancıl bir yetkidir. Hangi madde ile ceza verilirse verilsin, hakimlere huzur, suçlulara teselli verecek bir olanaktır bu. Ne yazık ki, kararda bu olanaktan da yararlanılmamıştır.

Ölüme mahkum edilen üç gencin, köhnemiş bir düzene başkaldıran, emperyalizme karşı halk savaşı veren ve bu konuda gençliğe ögütte bulunan Mustafa Kemal'in çocukları olduğu, O'nun söz ve davranışlarının, genç, coşkulu yüreklerde yaptığı etki düşünülmemiştir. Tüm eylemlerinde, can kaybından, en zor koşullarda bile, titizlikle kaçındıkları, gerek mahkemede, gerek eylemlerinde takındıkları mertçe davranışları, suçlarını kabule kadar varan dürüstlükleri hiç göz önüne alınmamıştır. Oysa, bunlardan sadece bir tanesinin varolması halinde bile 59'uncu madde uygulanarak hiç olmazsa ölüm cezasından kurtarılmaları yasal bir imkandı. Ama hayır, ilahlar kurban istemişlerdi bir kez... ve de kurban verilecekti.

Yanıt 2) Mahkeminin, çağdaş ceza adaletine kesinlikle ters düşen söz konusu kararının oluşmasında 12 Mart ile başlayan anti demokratik ortamın etkisi bulunduğu kuşkusuzdur. Gerçekten bu olağanüstü dönemin ilk hühümet başkanı, Türkiye radyolarından, -suçluların başları balyozla ezilecektir.- sözleri ile ilk engizisyonist hükmü vermişti. Anayasanın 132'inci maddesindeki -... Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez. Genelge gönderemez, TAVSİYE VE TELKİNDE BULUNAMAZ.- yasaklanmasına bakılmaksızın bir başbakan tarafından bu telkinin yapılması, sıkıyönetim komutanlıklarınca, birifingler yapılmak, bildiriler

yayımlanmak yolu ile gençlerin suçlu olduklarının kanıtlanması çabası, yasalara göre karar veren askeri hakimlerin görevden alınmaları gibi tutam ve davranışlar, mahkemenin kararına etki yapan somut olaylardır. Bu etki sonucudur ki, hakimler, anayasamızın 132'inci maddesindeki: -Hakimler görevlerinde bağımsızdırlar. Anayasaya kanuna, hukuka ve vicdani kanaatlarına göre hüküm verirler.- kuralına uyacakları yerde, 12 Mart ile başlayan ve yaratılan ve yukarıda sözünü ettiğimiz davranışlarla oluşan ortamın etkisi altında hüküm vermek zorunda kalmışlardır. Yanlış ve adaletsiz karar verilmesinden en büyük etki bu ortamdır.

Yanıt 3) Deniz ve arkadaşlarının davasına yeniden bakılabilir mi? Hukuk deneyimi ile, mahkemenin iadesine yasal olanak var mıdır? Kanımca vardır. Şundan ki, ceza muhakemeleri usulü yasasının 327'inci maddesinin 3'üncü bendi şu hükmü koymuştur. -Bizzat mahkum tarafından sebebiyet verilmiş kusur müstesna olmak üzere, hükme iştirak etmiş olan hakimlerden biri aleyhine ceza tatbikatı ve kanuni bir ceza ile mahkumiyeti istilzam edecek mahiyette olarak vazifelerini ifada kusur etmiş ise- davanın yeniden görülmesi olanaklıdır.

Birinci soruya verdiğimiz yanıtta belirttiğimiz gibi, sanıkların eylemleri hiçbir yorum ve tereddüde meydan vermeyecek biçimde 146//1 maddeye uygun değildir. Hele, T.C. yasasında sanıkların eylemlerine uyan bir 168 ve bir 171'inci madde varken, 146//1'inci maddeye göre hüküm verilmesi, doğal olarak, hüküm veren hakimlerin görevlerini kötüye kullanmak suretiyle kusur işledikleri, sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle hukuki yorum ya da inanç farklılığı gerekçesi de olayda söz konusu olamaz.

Kaldı ki, savunma avukatlarının, örnek mahkeme kararları ve ünlü cezacıların bilimsel görüşlerine dayalı savunmalarında bu durumu açıklığa kavuşturmalarına karşın, yanlış ceza maddesi uygulanması, uygulayanların, inançları gereğinden çok peşin hükümlü olmaları ile açıklanabilir. Böyle bir davranış ise, sözü geçen 327'inci maddedeki, -vazifeyi ifada kusurdur.- Bu nedenle de ortada, ceza tatbikatını istilzam

eden bir eylem var demektir. 1803 sayılı af yasası karşısında hakimlerin, bu eylemleri nedeniyle ceza koğuşturması yapmaya yasal olanak bulamadığından, suçluluğun, muhakemenin iadesi istemini inceleyecek mahkemece düşünülmesi gerekecektir. Aslında, görevi kötüye kullanmanın, hakim hakkında ceza uygulamasını gerektirecek nitelikte olması, muhakemenin iadesi için yeterlidir. Hüküm verilmesine gerek yoktur.

Kaldı ki, bu konuda fazla bir kanıt aramaya, ya da yasa hükümlerini zorlamaya gerek de yoktur. En sağlam kanıtı, Sıkıyönetim Mahkemesi'nin ölüm cezasını veren Hakimler Kurulu Başkanı Ali Elverdi, daha geçen gün bir gazetede yayımlanan anılarında, -... ben komünistleri temizlemek için bu görevi kabul ettim,- şeklindeki sözü ile vermiş bulunmaktadır. Hükme katılmış bir hakimin bu kast altında görev alıp hüküm vermesi, o hakim hakkında ceza koğuşturması yapılmasına yeterlidir. Bu nedenle hiç düşünmeden, Deniz Gezmiş davasının yeniden görülmesine yasal olanak vardır, diyebilirim.

.....

**HÜKÜM VERİLMESİNE VE CEZANIN İNFAZ EDİLMESİNE
RAGMEN KAMUOYUNDA
KABUL EDİLMİYOR, TARTIŞILIYORSA O DAVA
KAPANMAMIŞTIR**

Avukat ERŞEN SANSAL

-Yargılama-, insanoğlunun en ilginç buluşlarından biridir. Dava, sonuç bakımından -adaleti gerçekleştirme- eylemi olmalıdır. Belki bir yargılama sonunda verilen kararın, sadece sanığın kararı olduğu düşünülebilir. Ancak ulaşılan karar, bir beraat kararı ise bu yargılanana olduğu kadar, yargı hakkını kişiler eliyle kullanan yargılayana da bir aklanma kazandırır. İşte, mahkeme kararlarında -kamu adına-, -ulus adına- gibi ibarelerin kullanılmasının bir nedeni de budur. Eğer bu karar bir mahkumiyet kararı ise, bunu yalnızca sanığın kararı sayıp geçmek çok eksik kalır. -Önemli olanın bir yargılama yapılmış olmasıdır- denilip geçilmesi halinde, adalet adına verilen bu mahkumiyet kararı, adaleti gerçekleştirme

(!) işini yapanların boynuna asılan yafta olarak kalır. Hele bu karar, bir idam kararı ise...

Ve bu tür davalar, aradan ne kadar zaman geçerse geçsin kapanmaz. Bir dava hükümle biter, ancak böyle davalar bitmez. Çünkü bir dava, hükmün verilmesine ve cezanın infaz edilmesine rağmen, kamuoyunda kabul edilmiyor, tartışılıyorsa o dava kapanmamıştır. Çünkü davanın sanıklarının idam edilmelerine rağmen, suçlamalar hala devam ediyorsa o dava kapanmamıştır. Suçlamalar sürdükçe savunmalar da sürer gider ve bunun kadar haklı bir şey olamaz. Ve bu dava, -ölüm cezası- gibi, en azından insan hayatını ilgilendiren bir dava ise, insan hayatını savunmak sürer gider.

6 Mayıs sabahı, üç genç devrimci, idam sehpasında can verdiler.

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan haklarında açılan dava, Ankara 1 Numaralı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde 16.7.1971 tarihinde başlamıştı. Davanın iddianamesinde şöyle deniyordu:

-... O zaman iktidar edenlerinden birinin, bu zaman iktidar edenlerine tavsiyesi kulaktan kulağa fısıldanıyordu: Gençliği bölünüz!... Yetkililer korkaklık... kurnazlık içinde seyirci kalıyorlar, gene söylentilere göre bir gruba yardımcı oluyorlardı... Gençler artık kendi sorunları yanında memleket meseleleri ile de ilgileniyordu. Anadolu hala aç, hala kaynaklar tahrik edilemiyor, hala fırsat eşitliği verilmiyor, hala mirimiranlıktan kalma mütegalibe ve bir günde milyonlar vuranlar mağara halkı ile aynı yurt sathında yan yana yaşıyordu. Pahalılık gene başıboş gidiyor, karşılıklı saygı tarihe karışıyor, az çalışıp çok kazanan kişiler türeten ülke oluyorduk. Halkın yarı nisbeti aydınlanmak şöyle dursun okuyup yazmayı bile öğrenememişti. İdareciler gene 'nurlu ufuklar' nutukları ile karın doyurmaya devam ediyorlardı...-

İddianame devam ediyordu:

-... Türkiye'de zamanın getirdiği çirkin politikacılar, muhteris politikacılar; çıkarıcılar ve utanmaz adamlar vardı. Her biri ayrı yönde faaliyet gösterirken iktidar gayesinde birleşiyorlar onu elde edebilmek için başvurmadıkları şekil kalmıyordu...-

Ne gariptir ki; bu cümlelerin yer verildiği iddianame ile suçlananlar, davanın sanıklarından ibaretti ve istenen ceza da -idam- idi.

İki buçuk ay kadar süren dava sonunda Sıkı Yönetim Mahkemesi, 9.10.1971 tarihinde Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan ile birlikte 15 sanığın daha ölüm cezasına çarptırılmalarına karar verdi.

Sanıklar hakkında uygulanan madde, Türk Ceza Kanunu'nun ünlü 146'ncı maddesi idi. Bu madde: Kanunun gerek yapısı, gerekse düzenlenme biçimi içerisinde, kanunun sistemine ve ruhuna yabancı garip bir maddedir. Örneğin suçun işlenmesine ilişkin bir genel kasıt yeterli görülmeyip, -özel kasıt- aranmış olmasına rağmen, idam gibi bir cezanın öngörüldüğü maddede bunun unsurlarının neler olduğu belirtilmemiştir. Oysa bu denli ağır ve çağdışı bir cezanın yer aldığı bir düzenleme, açık ve net bir şekilde belirtmek gerekir. Maddedeki fiil, bir teşebbüsten ibaret olarak gösterilmiştir. Böylece sanıktaki kastın, asli fiile mi, yoksa teşebbüse mi yönelik olduğu dahi açıklık kazanmamıştır. Fiilin bir -örgüt suçu-mu olabileceği ya da bireyler tarafından da işlenebilir olup olmadığı tereddütlerine maddenin cevap veremediği gibi; fiilin icra safhalarında bir ayırım yapılmadığı bakımından da uygulamaya açıklık getirecek nitelikte bulunmadığı, maddenin büyük eksiklikleridir. İcra başlangıcının nereden sayılacağı, suçun işleme vasıtaları ve bunların elverişlilik niteliği, keyfi uygulamaları ortadan kaldıracak şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bütün bunlar, 146'ncı maddenin, kanunun sistem ve anlayışı içerisindeki yabancılığının kanatlarıdır.

Dava sırasında, sanıklara bu maddenin uygulanabilip uygulanamayacağı hakkında büyük bir tereddüt belirmişti. Bu konudaki şüpheler, Askeri Yargıtay'ın kararlarına dahi yansımıştır.

Gerçekten de, Sıkıyönetim Mahkemesi'nin kararı Askeri Yargıtay'da Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan dışındaki sanıklar açısından bozulurken; iki üye, bu üç sanık hakkında dahi -... sanıkların eylemlerinin T.C.K.'nın 146'ıncı maddesine değil, 168'inci maddesine uygun düştüğü ve haklarında hafifletici neden kabul edilerek 59'uncu maddenin uygulanması gerektiği...- gerekçesi ile, karara muhalefet şerhi koymuşlardı. Gene Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, davanın diğer sanıkları hakkında verdiği kararda; bir sanık hakkında T.C.K.'nın 169'uncu maddesinin uygulanmasını öngörüyordu. Bu madde ise, bir önceki 168'inci maddeye bağlı bir suç düzenlemektedir ve davanın diğer sanıklarının sorumluluğunu 168'inci madde kapsamında düşünme karinesine dayanır. Bu suretle karar, 146'ıncı maddenin uygulanmasına ilişkin olarak büyük bir yara almıştı.

Sıkıyönetim Komutanlığı nezdinde kurulmuş Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde bunlar savunulmuş olmakla birlikte, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın yayınladığı 49 numaralı bildiride, -... Bu suçluların bir an evvel cezalandırılarak layık oldukları cezaları görmeyi bütün kamu arzu etmekte...- denildikten sonra, savunmaların -bizzarur- dinlenildiği belirtilmekteydi. İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından yayınlanan 26 numaralı bildiride ise, -... infaz işlemlerinin başlamak üzere olduğu bu günlerde...- denilmekteydi ve bu bildirinin yayımlandığı tarihte henüz Yargıtay'daki savunmalar yapılmamıştı bile.

Kısaca -Anayasayı ihlal- diye adlandırılan 146'ıncı maddede yazılı suçun, kanunda belirli bir düzenlemeye tabi tutulmamış olması, uygulamada ve düşünce alanında, madde hakkındaki tartışmaların yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bugün genellikle kabul edildiğine göre, madde, anayasal görev ve yetkileri kullanma durumunda bulunanlara işlenebilecek suçlar için uygulanabilir; anayasayı yürütme görevine sahip olmayanlar tarafından bu suç işlenemez. Örneğin yargı organlarının kararlarına uymamanın, 146'ıncı maddedeki suç oluşturduğu birçok hukukçu tarafından ifade edilmiştir. İşkence suçlarının ya da milletvekillerine oylarını kullanmaları

ve yasama görevlerini yerine getirmeleri konusunda çeşitli şekillerde etki yapılmasının, 146'ıncı madde kapsamında olacağı belirtilmiştir. 146'ıncı maddenin daha önce Adnan Menderes ve Talat Aydemir olaylarında da uygulandığı hatırlandığı zaman, aynı maddenin gerçekten Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan haklarında ne derece uygulama alanının olacağı oldukça terüddütlü kalır. Ancak 12 Mart dönemi uygulamaları 146'ıncı maddeye eskisinden farklı, başka bir anlam getirmiştir. Bu da, maddede yazılı suçun siyasal maksatlarla işlenmesidir. Ancak bu, maddenin uygulama alanını daraltmak amacı ile değil, tam aksine temelinde siyasi inanç bulunması nedeni ile -düşünce suçu- kapsamında genişletmek amacı ile yapıldığından, maddenin alanında ve kapsamında bir değişiklik yaratılmıştır.

Daha mahkeme başlarken, davanın ilk celsesine sanıklar getirildikleri sırada, bir sanık, başına copla vurularak yaralanmıştı. Bir başka sanığın da duruşmaya sedye ile getirilip götürüldüğü davada, gene bir diğer sanık da duruşma salonundan omzundan dipçiklenmişti. Avukatların ve duruşmaya alınabilen az sayıdaki dinleyicilerin üstleri, tepeden tırnağa sıkı bir şekilde ve her defasında aranıyordu. Duruşma salonu, sanıklara ve avukatlara dört taraftan çevrilmiş namlularla bir savaş alanını andırıyordu. Avukatların duruşma salonuna kabul edilmek için avukat olmaları, vekaletname almış bulunmaları yeterli değildi, ayrıca daimi taşınması gereken bir kart bulunmazsa bunlar geçerli olmuyordu. Dinleyicilik özel bir kart sınırlamasına bağlanmıştı. Yargılama aleniyetinden bahsedilemezdi. Dava devam etmekte iken, davanın 11 avukatı hakkında -ordunun manevi şahsiyetine ve askeri savcıya hakaret- suçlarından dava açılıp avukatlar mahkum ediliyor savunma dokunulmazlığı zedenliyordu. Cezaevinde avukatların müvekkilleri ile görüşmeleri sebebi ile avukatlar hakkında soruşturma açılıyordu.

Bir yandan cezaevinde de aynı tarihte çeşitli baskılar ortaya çıkıyor; bunlarla birlikte çeşitli direnişler, açlık grevleri vs. devam ediyordu. Öte taraftan politik düzeyde de başka tutumlar görülmekteydi. Zamanın Başbakanı Nihat Erim,

sanıklara ve yakınlarına seslenerek, onları nedamete çağırıyordu.

Ne gariptir ki; üç yurtseverin -anayasayı ihlal- suçu ile idam edildikleri sırada başbakan olan Nihat Erim, aynı anayasayı -Bu bizim için lükstür- diyerek tadil ettiriyordu. Gene bir dönemde üç genç devrimci -anayasayı ihlal- suçundan idam edilirlerken aynı dönemde yapılan yargılamalarda büyük etkisi görülen anayasa değiştirilip, örneğin -tabii hakim- ilkesi kaldırılıyordu. Ve gene -anayasayı ihlal- suçunun hükümlülerinin ölüm cezalarının infazı hakkındaki kanun, aynı anayasaya aykırı olduğundan Anayasa Mahkemesi'nce iptal ediliyordu.

Ölüm cezalarının kesinleşmesinden sonra, ilk kez 1790 imza ile kamuoyunda ölüm cezalarının çağdışı niteliği kınandı. Daha sonra buna birçok bildirimler de eklendi.

Yargılamalar süresince mahkeme başkanı olan Tuğgeneral Ali Elverdi, dava bittikten bir süre sonra emekli olup AP'ye girerken bir beyanat vererek, görevde iken -politik hizmetler- yaptığını açıklamıştı. Bu hizmeti, daha sonra milletvekili olması ile taltif edildi.

Toplumların tarihi, sınıf mücadelelerinin tarihinden ibarettir. Bunlar kimi zaman mutlu, kimi zaman da acı yıldönümleri olarak tarihteki yerlerini alırlar.

Ve 6 Mayıs 1972 sabahı Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan, tashihi karar isteklerinin reddi hakkındaki karar, avukatlarına tebliğ bile edilmemişken idam edildiler.

.....

**12 MART DÖNEMİNDE HUKUK KURALLARI ALABİLDİĞİNE
HİÇE SAYILMIŞTIR...**

Avukat Alp KURAN

Türk tarihinde, Selçuklular ve Osmanlılar dahil, yasalar

ve hukuk 12 Mart döneminde olduğu kadar hiçbir zaman çiğnenmemiştir. Bu dönemde, gerek Sıkıyönetim Mahkemeleri'nin kuruluşunda ve dağılışında, gerek yargıçların ve savcılarının bu mahkemelere atanış ve görevden alınışlarında, gerek sanıkların sorgulanmalarında, gerekse yargılanmalarında hukuk kuralları alabildiğine hiçe sayılmıştır.

Hukuk dışı 12 Mart Muhtırası'na hizmet eder görüntüsü altında, birtakım faşizan güçler, yalnız 12 Mart tarihinde yürürlükte olan yasaları çiğnemekle kalmamışlar; hukuk dışı sorgulamalar ve mahkumiyet kararları elde edebilmek için yasalarda ve hatta anayasada istedikleri değişiklikleri yaptırabilmişlerdir. Ancak bu faşizan güçler, yasalara kendi getirdikleri değişiklik hükümlerini de yetersiz bulmuşlar, çoğu kez bunlarla dahi kendilerini bağlı saymamışlardır.

Gözaltı süresiyle ilgili yasa ve anayasa değişiklikleri ve uygulamaları bunun en belirgin kanıtıdır.

12 Mart Muhtırası'nın verildiği tarihte, gözaltı süresi 24 saattir. Yani sanığı polisin ve güvenlik kuvvetlerinin elinde 24 saatten fazla tutma olanağı yoktur. Anayasa kesin mahkeme hükmü olmadıkça hiç kimsenin özgürlüğünden yoksun bırakılamayacağı hükmünü koymuştur. Sanığın tutuklanmasını yargıç kararına bağlamıştır. Yasalar sanığın ilk sorgusunun polis ya da güvenlik kuvvetleri tarafından yapılmasını yasaklamış, bu yetkiyi savcılara vermiştir. Savcı 24 saat içinde sanığın sorgusunu yapacak ve yargıç önüne çıkaracaktır.

Durum bu iken, 12 Mart döneminde, suçsuz insanlardan işkenceyle suçluluk ikrarı almak için, yargılama usulü yasasında gözaltı süresi, anayasaya aykırı olarak, 24 saatten 30 güne çıkarılmış; bu 30 günlük sürenin büyük bir bölümü organlara elektrik vermek dahil her türlü işkenceye ayrılmış, geriye kalan kısmı da işkence izlerini yok etmekte kullanılmıştır. Yasada yapılan bu değişiklikten sonradır ki, gözaltı süresinin 24 saatten fazla olamayacağını bildiren anayasa hükmünü değiştirmek yoluna gidilmiş; böylece yasalar anayasaya uygun olarak çıkarılmak gerekirken, anayasa, yasa

değişikliklerine uydurulmak istenmiştir. Yapılan anayasa değişikliğinde gözaltı süresi 15 gün olarak belirlendiği ve herkes öncelikle anayasa hükümlerine uymak zorunda olduğu halde; sıkıyönetim makamları 30 günlük gözaltı süresini uygulamaya ve işkenceleri uzatmaya devam etmişlerdir.

O dönemde yalnız kendilerine -anarşist- adı takılan silahlı gençler değil, 12 Mart Muhtırası ile şapkasını alıp giden Başbakan Demirel, onun yerine gelen partilerüstü hükümetler, parlamentoda bu hükümlere ve anayasa ile yasa değişikliklerine oy vermek zorunda bırakılan siyasal partiler, cumhurbaşkanlığı seçimleri de hukuk dışı baskılara ve işlemlere uğramıştır.

Bu dönemde, silahlı eylemlere girişen gençler yanında, bu tür eylemlerle uzaktan yakından hiçbir ilgisi bulunmayan yazdıkları kitaplardan ötürü birçok bilim adamı, sanıkları Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde savundukları için hukukçular, çeviri yapan aydınlar, sanatçılar da hukuk dışı yollardan tutuklanmış, mahkum edilmek üzere sanık sandalyesine oturtulmuştur.

Hukukun böylesine ve bu boyutlarda çiğnendiği bir ortamda, bu dönemin sıkıyönetim sanıkları da elbette bu uygulamadan fazlasıyla nasiplerini almışlar, hukuk dışı sorgulamalardan ve yargılamalardan geçirilmişlerdir.

12 Mart dönemi savcılarının ve sorgulama makamlarının pek çok suçlamalarının asılsız ve hukuk dışı olduğu sonradan anlaşılmıştır. Tutuklama kararlarından çoğunun hukuksal nedenlere değil, siyasal amaçlara dayalı olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Binbir güçlük içinde gerçekleştirilen 1973 genel seçimlerinden sonra verilen mahkeme kararları bunun kanıtıdır. -Sabotaj Davası- adıyla anılan davanın iddianamesi ve bu davada verilen beraat hükmü bunun en belirgin örneğidir. Eğer 1973 seçimlerinin getirdiği ortam olmasaydı, tertipçilerin elinde, -Sabotaj Davası- ile birlikte, daha pek çok davanın suçsuz sanıklarının Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde en ağır cezalarla mahkum edileceklerinde kuşku yoktur.

İşte hukuksuzluğun böylesine egemen olduğu bir dönemde, silahlı eyleme giriştikleri ve bu yoldan anayasal düzeni cebren değiştirmeye teşebbüs ettikleri gerekçesiyle, üç genç --Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan-- idam edilmişlerdir.

Bu durum, sözü geçen idam cezalarının hukuka uygun olup olmadığı sorusunu daha ilk günden akıllara ve vicdanlara yerleştirmiştir. Yazıya dökülme, herkes kendi kendine ve yakınlarına bu soruyu sormaktadır. İstesek de istemesek de toplumsal gerçek budur.

Kaldı ki, yukarıdaki soruyu sormayı haklı gösterecek başka olaylar ve mahkeme kararları da vardır. Bir kere, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan gibi ve aynı amaçlarla ayrı türden silahlı eylemlere girişen başka gençler de olmuştur. Fakat onlar hakkında idam cezası verilmemiş, infaz edilmemiştir.

İkincisi İstanbul 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nin -Anayasayı ihlale teşebbüs- suçu hakkında verdiği gerekçeli karardır. İstanbul 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi, söz konusu kararına silahlı beş-on kişinin; giriştikleri eylem ne olursa olsun, Devletin uçakları, tankları, deniz filoları karşısında anayasayı ihlal suçunu işlemelerine olanak bulunmadığını; çünkü bunda hiçbir başarı şansı bulunmadığını, bu nedenle ortada Ceza Hukuk deyiimiyle -işlenemez suç- bulunduğunu bu durumda olsa olsa --Türk Ceza Kanunu'nun 146'ıncı maddesine giren ve idamı gerektiren anayasayı ihlale teşebbüs suçu değil-- çok daha hafif bir cezayı gerektiren -Türk Ceza Kanunu'nun 146'ıncı maddesini ihlale hazırlık suçu-nun işlenmiş olabileceğini (T.C.K. mad. 168) ortaya koymuştur. Bu gerçekten düşündürücü ve gerekçesi itibariyle inandırıcı kararından sonra ise, İstanbul 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi bütün hukuk kurallarına aykırı olarak lağvedilmiştir.

Örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Bir ülkede yalnız bütün vatandaşların değil, yabancıların dahi, yürürlükteki hukuk kurallarına göre güvence içinde

yaşamaları ve bir suç töhmeti altındaysalar hukuk kurallarına göre yargılanmaları en doğal hakları olduğuna göre, yukarıda beri belirttiğimiz bu olgular karşısında, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın idamlarının hukuka uygun olup olmadığını saptamak üzere, tek yasal yol olarak, -Deniz Gezmiş davasına yeniden bakılabilir mi?- sorusu akla gelmektedir.

Bu soru ortaya atılırken, giden canların geriye gelmeyeceği bilinmektedir. Fakat Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın idam kararları eğer haksız ise, bir daha ülkemizde haksız ve onarılmaz idam cezaları verilmemesi için, bu soruyu ortaya atmakla bir yurttaşlık ve insanlık görevi yerine getirilmiş olmaktadır.

Hemen belirtelim ki, yürürlükteki hukuk kurallarına ve düzene göre, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın suçsuz olduklarını ve cezasız kalmaları gerektiğini savunmuyoruz. Yürürlükteki yasalar karşısında, bu üç gencin giriştikleri eylemlerle suç işlediklerinde kuşku yoktur. Sorun bu üç gencin suçlu olup olmadıkları değil, verilen ve uygulanan cezanın suça ve hukuka uygun olup olmadığını saptamaktır.

.....

ALİ ELVERDİ GÖREVİNİN NE OLDUĞUNU AP'DEN
MİLLETVEKİLİ OLDUKTAN SONRA KAMUOYUNA AÇIKLAMIŞTIR...

Avukat Mükerrer ERDOĞAN

Üç genç arkadaşın asılmasından tam iki ay sonra gözlerim bağlı olarak getirildiğim Kontr-Gerilla karargahında madeni sesi çınçın öten ve kendisine -albayım- denilen zat demişti ki:

-Onların işi yakalandıkları zaman bitmişti.-

Bu zatın bu açıklaması o anda, bizim Sıkıyönetim Askeri

Mahkemeleri'nin kuruluşu, işleyişi ve üyelerinin atanmasıyla ilgili olarak sahip olduğumuz ve yargılama sırasında ileri sürdüğümüz düşüncelerin teyidi anlamını taşıyordu.

Ancak, bütün bunlara karşın, hukukçu olmanın koşullandırmasıyla Askeri Mahkeme'nin 18 gencin idamına imza atacağını ve kalem kıracağını beklemiyorduk. Bir bankanın soyulmasının, 4 Amerikalı erin kaçırılmasının Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nı tebdil, tağyir ve ilga edeceğini bir hukukçunun anlaması ve kabullenmesi olanak dışı bir şeydi. Davanın politik niteliği dahi bu eylemlere TCK.'nın 146'ıncı maddesinin uygulanmasına yetmezdi. Ne var ki önceden saptanmış sonuca varabilmek için anayasa ve ceza hukuku ilkeleri bir tarafa itilmiş, suç ile ceza arasında akıl almaz oransızlık taşıyan bir karar verilmişti.

Suç ile ceza arasındaki bu oransızlığın nedenini bir çırpıda tanımlamak olanaksızdır. Bu konunun her bir yönü siyasetbilimciler, sosyologlar, ekonomistler ve tarihçilerle psikologlar tarafından ayrı ayrı incelenmelidir. Özellikle bir psikolog, bu oranı bozanlar arasında, çok ilginç prototipler bulacaktır.

Üç genç insanın asılmalarından sonra infaz tutanağı düzenlenip, tutanak ilgililer tarafından imzalandıktan sonra idam cezalarını veren Askeri Mahkeme Başkanı Ali Elverdi bize dönerek (Halit Çelenk'e ve bana):

-Bizler görevimizi yaptık,- demiştir.

Görevinin ne olduğunu da Adalet Partisi'nden milletvikili seçildikten sonra Türk kamuoyuna açıklamış bulunmaktadır.

Namuslu gazetecilik anlayışının bir ürünü olan bu röportaj ile halkımızdan ısrarla gizlenen gerçekler halkımızın bilgisine sunulmuştur. Şüphesiz halkımız bu gerçekleri en doğru şekilde değerlendirecektir. İnfazları anında bizim yanlarında olmamızı isterken ONLAR'ın da umudu bu idi.

Deniz Gezmiş davasına yeniden bakılabilir mi? sorusunun cevabı kuşkusuz Ceza Yargılama Usulü Yasası'nın dar kuralları içerisinde aranmayacaktır. Bu dava halkımızın yüreğinde 6 Mayıs 1972 sabahından beri -derdesti rüyet-tir.

Bu şaşmayan ve yanılmayan yargıç, elbette, nihai kararını verecektir.

.....

ASKERİ GÖREVLERİ YANINDA POLİTİK GÖREVLER DE YAPTIĞINI SÖYLEYEN ELVERDİ HAKKINDA KOVUŞTURMA AÇILMASI GEREKİR

Avukat Orhon İZZET KÖK

1'inci THKO Davası sonunda verilen kararlar, teknik anlamda hukuka aykırı, yanlış kararlardı. Olayda, 146'ıncı maddenin ögeleri kesinlikle mevcut değildi ve adı geçen maddenin bu davada uygulanması olanaksızdı. Bu maddenin uygulanabilmesi için özellikle yasanın öngördüğü, kasıt, icra başlangıcı ve elverişli vasıta gibi ögeler yoktu ve bunlar olmadan hüküm verilemezdi. Bunlar, davanın savunması sırasında uzun uzun anlatılmış, eleştirilmiştir. O nedenle, savunmanın burada yeniden özetlenmesinin bir yararı bulunmamaktadır.

Pratik önem taşıyan sorun şudur: Bulduğumuz noktada, davaya yeniden bakılması istenebilir mi? Yasal deyimle yargılama yenilenebilir mi?

Kuşkusuz, Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ın idam edilmiş olmaları, böyle bir isteme engel değildir. Ancak yargılamanın sanık lehine yenilenebilmesi ve bunun istenebilmesi için yasa bazı koşulları gerekli görmektedir.

CYUY'nın 327 ve 353 sayılı yasanın 228'inci maddelerinde 5 madde halinde düzenlenen bu koşullardan, konumuz bakımından öncelikle ikisi, tartışılabilir bir nitelik taşımaktadır:

1) Gerçekten, CYUY'nın 327'inci maddesinin 3'üncü fıkrasına (353 Sayılı yasanın 228'inci maddesi: C) göre:

-Hükümlünün kendisi tarafından sebebiyet verilmiş olan kusur dışında, hükme katılmış olan hakimlerden biri aleyhine ceza kovuşturmasını ve kanuni bir ceza ile hükümlülüğü gerektirecek nitelikte olarak görevini yapmada kusur etmiş- olmak, yeniden yargılama istemini gerektiren nedenlerden biridir.

Biliyoruz ki, 1'inci THKO Davası'na bakan mahkemenin hukukçu olmayan başkanı Ali Elverdi, emekli olduktan sonra AP'ye girmiş ve giriş töreninde yaptığı konuşmada, sıkıyönetim döneminde -askeri görevleri yanında politik görevler de yaptığını- söylemiştir. Elverdi'nin benzer itirafları, daha sonra başka konuşmalarda da sürmüştü ve bunlar kamuoyuna yansımıştır.

Yargılama, bir -askeri görev- değildir, hukuki bir görevdir. Oysa Elverdi bundan söz etmemekte ve yaptığı işleri askeri ve politik olarak ikiye ayırmakta, öyle sınırlamaktadır. Şu hale göre Elverdi, mahkemelerde -politik- görev yapmıştır, yani özel bir -politik-siyasal- görevle orada bulunmuştur. Yargıçlık görevini siyasal bir görev nedeniyle yürütmek ve bu amaçla kullanmak ise yasadaki deyimle, ilgili hakkında -ceza kovuşturmasını- ve sonunda -hüküm giymeyi- gerektirecek bir eylemdir.

Gerçi Elverdi bu yüzden -hüküm giymiş- değildir. Ama yasa, -ceza kovuşturmasını ve hükümlülüğü- gerektirmeyi yeterli bulmaktadır.

Öte yandan bu durumun ispatı da gereksiz hale gelmiştir. Çünkü itiraf bizzat Elverdi'den gelmektedir. Ortada -ikrar- vardır.

Özet olarak, yargılamayı yapan ve hükmü veren mahkemenin başkanı, orada politik görevle bulunduğunu ikrar ve itiraf ettiğine göre yasanın 327//3'üncü maddesi çerçevesinde

yargılamanın yenilenmesi gerektiği konusu ciddi olarak tartışılmalıdır. Öte yandan, Cumhuriyet Savcılığı'nın, bu ikrarı değerlendirerek Elverdi hakkında ceza kovuşturması açması da bizce gereklidir.

2) Aynı yasanın 5'inci (353 S.Y E) fıkrasına göre:

-Yeni olaylar ve yeni deliller ileri sürülüp de bunlar yalnız başına veya daha önce irad edilen delillerle birlikte gözönünde tutuldukları takdirde, hükümlünün beraatini veya daha hafif cezayı gerektiren kanun hükmünün uygulanması ile hükümlülüğü gerektirebilecek nitelikte olursa...- yine yargılamanın yenilenmesi istenebilir.

Bu konuda yapılacak araştırmalar ve davanın bütün müdafileriyle yapılacak temaslar sonunda elde edilebilecek ya da saptanabilecek bir delil ve belge söz konusu olursa yargılamanın yenilenmesi için başvurma yolu her zaman açıktır.

Bu konudaki yeni delil ya da belgenin tek ya da çok olması önemli değildir. Hiç kuşkusuz bu konu, geniş bir hazırlık ve çalışmayı gerektiren bir iştir. Ama yasanın buna olanak verdiği de bir gerçektir.

.....

**22 KİŞİLİK ADALET KOMİSYONU'NDA İDAMA KARŞI GELEN
TEK ÜYE BENDİM**

Mevlüt OCAKÇIOĞLU

Niğde eski CHP milletvekili ve TBMM Adalet Komisyonu eski üyesi

Kim ne derse desin, çapı ne olursa olsun, son senelerde gençlik, talebe ve işçi hareketleri, halka dönüklüğü nisbetinde, her türlü usul ve vasıta kullanarak, --bu vasıtaların en etkeni din olmuştur-- iç ve dış sömürü talana karşı, baş kaldırmayacak, hakkını soramayacak, bu benim kaderim, o'nun kısmeti diyecek kadar zavallılaşmış, beyni uyuşturulmuş, gecekonducuların köy-kentlerin sakinleri, yoksul çilekeş, amma bu vatanın öz ve bağlı insanlarını halk kitlelerinin uyandırmak,

hakkını sorar ve arar, kıpırdanır, konuşur hale getirmek gibi çok kutsal, çok insancıl çok yurtsever davranışlardır. Bir gerçektir, bir zamanların, suskun, uyuşuk insanları, fakir halk yığınları, bugün --son birkaç yıldır-- konusu, ister, direnir, çekişir hale gelmiştir. O bombalar, o soyguncular, o kaçırmalar o boğuşmalar, köyde, kentte, gecekonduda sefil ve perişan, ama Allah'a çok şükürle kıfafi nefis eden insanlarımızın kulağını ve gözünü Ankara'ya, İstanbul'a, soyguna, sömürüye, hakka, hukuka çevirmiştir. Ülkede ne olup bittiğine merak sardırılmıştır. Bu çok büyük bir aşama.

Bu hal senede milyonlarca lafla, arka sıvazlıyarak, rüşvet vererek, sermaye ve soygun düzeninin gereklerine uyarak, içine girerek, vergi kaçırarak, yoktan vergi iadesi nasıplanarak, sahip olanların hoşuna gitmiyor, gitmez de. Beleşçiliğe, vurguna, soyguna, talana alışmış, uyanışı ve uyanışa önyak olanlara ağır saldırılara uğratmak, elden gelirse yok etmek baş çaredir.

İşte üç fidan da --Ben bunlara delikanlılar demiştim. Adalet Komisyonu'nun infazı onaylayan kararına muhalefet şerhimde-- bu sebeple öleceklerdi, öldürüldüler. Kıpırdayana gözdağı olarak öldürüldüler.

Anayasa dibacesinde ülkede yaşayan bütün fertlerin, kaderde, kıvançta, tasada ortaklığını emreder. Devlete halkı belli bir ölçüde insanca bir hayat seviyesine getirmekle yükümlü sosyal devlet niteleğini vermiştir.

Bu hareketlerin içinde olanlar, anayasanın bu emirlerini uygulamaya davet ediyorlar. Yasal yollardan, demokratik usullerle, ilk gençlik hareketi, böyle idi, sermaye ve sermayeye dayalı hükümet, birtakım karşı hareketlerle samimi, iyi niyetli, yasalara dayalı davranışları neticede kana buladı, suça yöneltti.

Bu olayın görüşüldüğü sırada Millet Meclisi Adalet Komisyonu Üyesi olduğum için, konuyu daha teferruatlı dosyası üzerinden inceledim. Dikkatimi bir mühim nokta çekti.

O konuyu başlık yaptım. Bunu izahta belirtmede meselenin içyüzünü gösterme bakımından büyük yararı var:

KARARIN BİR YERİNDE ŞÖYLE YAZILMIŞ (İdam kararının)

-Sanıkların ve müdefaiilerinin Türkiye'nin bugünkü ortama gelmesinin ve olayların gerçek müsebbiblerinin politik iktidar ve emrindeki, militanlar oldukları, bunlara karşı çıkanların meşru müdafa halinde buldukları yolundaki beyanları bu hadisede Türk Ceza Kanunu'nun 51'inci maddesinin tatbikini talep eder, istikametteki savunmaları haksız tahrik müessesesindeki, hukuki unsurlardan, mahrum olduğundan, hukuki yönler itibariyle, kabule ayan görülmemiş, bu detaylı eleştiri ve iddialar hakkında mahkememiz kişisel görüşlerini mahfuz tutmuş, müessese olarak bunların üzerinde hüküm vermeyi kamu vicdanına, tarihe, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin takdir yetkisine bırakmayı uygun görmüştür.-

Bu paragrafı koymakla hakimler güya halka, tarihe karşı sorumluluktan, kendilerini kurtarmak istemektedirler. Bilmektedirler ki, bu hareketlerde, T.C.K.'nın 146'ıncı maddesini ilgilendiren bir vasıf ve mahiyet yok. Banka soygununun ayrı, adam kaçırmamanın ayrı, polis kulübesini kurşunlamanın ayrı ve 5-10 senelik hapsi gerektiren, cezalar var. Amma ilahlar kurban istiyor. O günkü hakim zümre, bozuk düzen kurban istiyor. O düzenin mahkemesi de bu kararı verecektir. Kusurumuza bakmayın demek istemektedirler. Kişisel görüşün var da hiç olmazsa T.C.K.'nın 59'uncu maddesini uygulayıp idamı müebbet hapse çevirmen, en tabii hakkın. Takdirine giren hakkın olmadı.

Sizin idam kararınıza büyük Türk milleti ne çare bulabilir. Tarih ne çare bulur, meclisin teşekkülünü biliyorsunuz, mahkememizi görevli kılan, sizi oraya tayin edenler çoğunlukta; bunu bilmezsiniz. Bu özür mü, hakim beyler? Muhakkak ki idamı isteyen meclis grupları içinde halka dönük milletvekilleri vardı. Ancak gruplarına, yaslandıkları düzene karşı gelemediler. Karşı gelseler kendileri de tasfiye edilirdi.

Haktan yana, adaletten yana olmak zordur. Büyük fedakarlıklar yüreklilik ister.

22 kişilik Adalet Komisyonu'nda, idama karşı gelen tek üye bendim. Geniş muhalefet şerhim, Millet Meclisi'nin 10.3.1972 gündeminde okundu. Bana yan bakanlar oldu, komünist diyenler oldu, amma ben hukuktan adaletten yana olmamın iftiharını, huzuru içinde oldum, olmakta da devam ediyordum.

Çok gezdim Anadolu'yu. Hakimlik yaptım, avukatlık yaptım, politik çalışmalarım oldu, halka karıştım, sıkıntıları, dertleri, çileyi, her türlü yoksulluğu gördüm. Bu çilenin bitmesi gerektiğine inanmaktayım. Bu uğurda mücadele edenleri takdir etmekteyim.

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan'ın idam kararları üzerinde iadei muhakemeye gidilebilir mi?

Gidilir elbet, amma onların, davalarına hizmet ettikleri, halk iktidarının kurulmasına bağlıdır. Bu netice, bu üç delikanlının nasıl bir yasadışı takdir ile idam edildiklerini izah edebilirdim sanırım, bunlar Anadolu'nun bağrından, köylerden yetişip gelmiş yavrulardı. Ülkenin, Türk halkının maruz kaldığı hizmet yoluna böylece girmişlerdi, ruhları şadolsun.

.....

İKİSİ 25, BİRİ 23 YAŞINDA OLAN BU ÜÇ GENÇ ÖLÜMDEN KURTULAMAZ MIYDI?

Avukat Faik MUZAFFER AMAÇ

Konuya genel açıdan bakıldığında:

1) 353 sayılı (Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü kanununa göre, yalnız Sıkıyönetim Askeri Mahkemeleri'nde değil, yargı görevlerini olağan dönemlerde de yapan bütün askeri mahkemelerde hakimler; hakimlik

güvencesinden yoksundur. Örneğin, bu hakimlerin terfileri; idari sicil üstlerince verilecek sicile bağlıdır. (Madde: 12) Atanmaları, yer değiştirmeleri; Milli Savunma Bakanı ile Başbakanın müşterek kararnamesiyle olur. (Madde: 16) Askeri hakimler; Milli Savunma Bakanı tarafından disiplin cezalarıyla cezalandırılabilir. (Madde: 29)

Böylece, hakimlik güvencesinden yoksun hakimlerden kurulmuş olduklarından bütün askeri mahkemeler, kuruluş bakımından anayasaya aykırıdır.

Olağanüstü dönemlerde görev yapan Sıkıyönetim Askeri Mahkemeleri, bu konudaki itirazları Anayasa Mahkemesi'ne götürmekten çekinmişlerdir. Görevlerini olağan dönemlerde de yapan öteki Askeri Mahkemeler arasında, konuyu Anayasa Mahkemesi'ne gönderecekler bulunabilir. Bu nedenle, her Askeri Mahkemede, davanın çeşidi ne olursa olsun, sanıklar ve varsa müdafileri; 353 sayılı kanundaki hakimlik güvencesine aykırı hükümlerin anayasaya aykırılığını ileri sürüp konunun Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesini istemelidirler.

Çünkü, askeri mahkemelerde, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik güvencesi ilkeleri gerçekleşmedikçe, kamuoyu; bu mahkemelerden çıkan hiçbir kararı, tam bir güvenle karşılamayacaktır.

2) En iyisi, ölüm cezalarının büsbütün kaldırılması ise de bu ceza yürürlükte kaldığı sürece yasama organı; ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin kanunların yürürlük maddesini şuna benzer biçimde düzenlemelidir:

-Bu kanun, yayımından 90 gün sonra yürürlüğe girer. Bu süre içinde kanunun iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması halinde kanunun yürürlüğe girmesi için Resmi Gazete'de yayımlanması beklenir.-

Ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin kanunlar, yayımı tarihinde yürürlüğe girecek olurlarsa bunlar, uygulamada Anayasa Mahkemesi'nin denetiminden kaçırılmış olurlar.

Bu söylediklerimiz, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nin 9.10.1971 gün ve E: 1971//13, K: 1971//23 sayılı kararıyla ölüm cezasına çarptırılan Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm cezalarının yerine getirilmesi konusuna uygulandığında:

25 Mart 1972 günlü Resmi Gazetede yayımlanan 17 Mart 1972 günlü 1576 sayılı (Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair Kanunun) yürürlük maddesi şöyle idi:

-Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.-

Ancak CHP, kanun daha yayımlanmadan ve yürürlüğe girmeden, bu konunun iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvuracağını bildirmiş ve basın da konu ile ilgilenmiş olduğundan, ölüm cezalarının yerine getirilmesi geciktirildi. Yayımından sonra hem biçim, hem de esas yönünden iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması üzerine, kanun, Anayasa Mahkemesi'nin 6 Nisan 1972 günlü, K: 1972//13, Karar: 1972//18 sayılı kararıyla iptal edilip 7 Nisan 1972 günlü Resmi Gazete'nin Mükerrer sayısında yayımlandı.

Anayasa Mahkemesi, kanunu biçim yönünden iptal ettiğinden -İptal kararına göre, öteki aykırılık iddialarının incelenmesine yer olmadığına oybirliğiyle karar- vermişti.

Bu iptal kararı üzerine yeniden kabul edilen 2 Mayıs 1972 günlü (Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair) 1586 sayılı kanun 5 Mayıs 1972 günlü Resmi Gazete'de yayımlandı. Bu kanunun da -Yayımlı tarihinde- yürürlüğe gireceği yazılı idi. Bu ikinci kanun yayımlanınca ölüm cezaları hemen yerine getirildi. Böylece Anayasa Mahkemesi'nin, önce sadece biçim yönünden iptal ettiği kanunun, bu kez, esas yönünden de incelenip anayasaya uygunluğunun denetlenmesi olanağı ortadan kaldırılmış oldu.

Yasama organı, kanunun yürürlük maddesini, Anayasa Mahkemesi'nin denetimini önlemeyecek biçimde düzenlemiş olsaydı ACABA, Anayasa Mahkemesi; kanunu esas yönünden de iptal etmez ve ikisi 25, biri 23 yaşında olan bu üç genç ölümden kurtulmaz mıydı?

Bu ACABA'ya karşın ölüm cezalarının yerine getirilmiş olması; hangi vicdanı sızlatmaz?

.....

12 MART'IN KENDİNE ÖZGÜ HUKUKLA BAĞLANTISI OLMAYAN
ÖZEL BİR YERİ VARDIR

Avukat Bozkurt NUHOĞLU

Deniz Gezmiş ve arkadaşları davasına yeniden bakılabilir mi? Bu kararları veren mahkemelere dışardan baskı yapılmış mıdır? Politik etkenler kararlar üzerinde ne dereceye kadar etkili olmuştur? Sorularına cevap vermek ve açıklık getirmek kanımca bir hukukçudan öte her yurseverin görevi ve de kullanılması gerekli bir hakkıdır.

Ben bu olaya bugün taşıdığım hukuki kimliğin gerektirdiği açıdan yaklaşmak istemiyorum. Bu olayın hukuki cephesini çok değerli ve saygın hukukçu meslekdaşlarımız aydınlatmışlardır. Ve bunu aydınlatmaya devam edeceklerdir.

Benim yaklaşımım da son çözümlemede hukuki durumu aydınlatıcı nitelikte olacaktır. Ancak bu hukuki bakış açısı sadece Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanan Deniz'in dosyası ile bağlı değildir. Daha çok gerilere giden hukuki duruma aydınlık getiren bir bakış açısıdır. Bu bakış açısı daha çok egemen sınıfların -kast- unsuruna dayanacaktır.

Bizce Deniz'in asılarak idam edilmesine yol açan, sadece son eylemleri değildir. Deniz'i çok yakından tanıyan bir kişi olarak, onun ilk eylem günlerinden son günlerine kadar geçirdiği olayları kronolojik olarak anlatıp burjuvazinin kastını (idam etme kastını) buradan başlayıp son güne kadar

getirmek gerektiğine inanıyorum.

Deniz, karşılıklı sınıf çatışmalarının yer aldığı, sınıflı bir toplum olan ülkemizde son olaylardan çok daha önce egemen güçler tarafından bu cezaya çarptırılmıştır. Ancak bu cezanın infazı için herkesçe bilinen son eylemleri kendilerince makul bir gerekçe olarak kamuoyuna sunulmuştur. Deniz adım adım gerçekleştirmek istediği her hukuki ve demokratik eylemin karşılığında, haksız şekilde her zaman hapisananenin dört duvarı ile karşı karşıya kalmıştır. Bunun için Deniz Gezmiş egemen sınıfların bu kinine çoktan layık olmuştur.

Neden? Deniz çalışkan ve başarılı bir öğrenci idi. Hukuk öğrenimine girmesi rastlantı değildi. Onun hukuk öğrenciliği devrimciliğinden çok sonra gelir. O hukuk öğrenimine devrimci mücadele için araç olsun diye, inanarak karar vermişti. Genç kafasında sisli bir şekilde belirlenen adaletli ve halktan yana düzeni ancak demokratik yollardan hukuk öğrenimi yaparak gerçekleştireceğine inanıyordu. Ancak egemen burjuvazi, bu inançlı ve kavgacı kişiliğe bu olanağı tanımadı.

Deniz, öğrenci gençliğin mücadelesini bu şartlar altında, inandığı mücadele biçimi içinde şekillendirdi. Günün tüm öğrenci örgütleri pasifist, neme lazımcı, kişisel şöhret peşinde ve bir bakıma burjuvazinin değirmenine su taşıyan kişiliksiz yapıda idi. Bunun için bü örgütlerle ilerici, yurtsever, anti-emperyalist ve anti-faşist mücadele gereği gibi yapılamazdı. Deniz hemen Hukuk Fakültesi'nde, Devrimci Hukuklular Örgütü'nü kurdu. Arkasından daha geniş bir tabana hitabeden Devrimci Öğrenci Birliği'ni (DÖB) oluşturdu. Bilahare bu örgüt FKF (Fikir Kulüpleri Federasyonu) içinde aktif rol oynayarak bu örgütü Dev-Genç'e dönüştürdü. Bundan sonra Dev-Genç, gençliğin anti-faşist ve anti-emperyalist örgütü haline geldi.

Gençliğin her anti-faşist ve anti-emperyalist demokratik atılımı burjuvazinin kalelerinde sonradan tamiri imkansız gedikler açıyordu. Burjuvazi hedefini seçmişti: İyi bir örgütçü

ve baştan aşağı inanç dolu olan Deniz mahvedilmeliydi. Çünkü Deniz ve arkadaşlarının mücadelesi üniversite ve toplumun diğer katlarına yayılmaya ve yansımaya başlamıştı. Özellikle üniversite ilerici ve devrimci çizgide aktif olarak o zamanda yerini almıştır. Şöyle ki, 1968-1969 ve 1970 yıllarında Türkiye'nin çeşitli kentlerindeki üniversitelerin sosyal ilimlerle uğraşan üç yüze yakın üniversite öğretim üyesi çeşitli tarihlerde iktidara ve faşist eylemlere karşı yayınladıkları bildirilerle bu oluşumun en somut örneğini vermişlerdir.

Deniz, her şeyin ötesinde bir eylem adamı idi. Kavradığını mükemmel kavrar ve derhal uygulamasına geçerdi. Ve derdi ki -en iyi lider en iyi militan olandır.- O dönemin bütün ilerici yurtsever anti-emperyalist ve anti-faşist eylemlerinde o ve arkadaşları yer almıştır. Her demokratik ve haklı eylemin sonunda Deniz Geçmiş haksız şekilde kovuşturmaya uğruyor ve tutuklanıyordu. (12 Haziran 1968 işgal eylemi dolayısı ile cumhurbaşkanı, başbakan, muhalefet lideri ve tüm üniversite rektörleri öğrencilerin isteklerinde haklı olduklarını belirtmişlerdi.)

Büyüyen ve yurda yayılan demokratik ve anti-faşist eylemleri Deniz Geçmiş ve arkadaşlarına bağlamak elbetteki mümkün değildir. Ama bu eylemlere etkin katkıları olmuştur.

İstanbul'daki son tutuklanma bilindiği gibi Yıldız Öğrenci Birliği'nde bulunan dürbünlü bir tüfek yüzünden olmuştur. Bu tüfeğin Deniz'e ait olduğu iddia edilmiş, sonradan aksi sabit olmuştur. Mahkeme dosyası bunun açık kanıtıdır. Bu durumda bile Deniz 9 ay tutuklu kalmıştır. Hem de bir önceki tutukluluğundan sonra özgürlüğüne kavuşmasının birinci ayı dolmadan. Deniz Geçmiş'in sayısız tutuklamalarında bütün hukukçuları şaşırtan bir özellik vardır; bütün tutuklanmaların sonucu mahkemelerde beraattır.

Deniz Geçmiş bu çizgilerden geçerek 12 Mart'a gelmiştir. 12 Mart'ın kendine özgü, hukukla bağlantısı olmayan özel bir yeri vardır. Bu özel konumda Deniz ve arkadaşları T.C.K.'nın 146'ncı maddesi gereğince yargılanmış ve hüküm infaz

edilmiştir. 12 Mart'ın mahkeme başkanları ve yargıçları ön yargılı ve taraf olan kişilerden olmuştur. İdam hükmünü veren Ankara Sıkıyönetim 1 No'lu Mahkeme Başkanı Ali Elverdi sonradan bir vesile ile açıkladığı gibi -Ben, hayatımda askeri görevlerin dışında politik görevler de yaptım.- Sözü bu mahkemelerin niteliğini göstermesi bakımından çok ilginçtir. Ayrıca İstanbul 3 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nin 146'ıncı maddeyi uygulamadığından dolayı lağvedilmesi de bu dönemin hukuk uygulamasının ne olduğu konusunda insanlara ibret verecek en ilginç olaydır.

Biz yazımızı onun içerde ve dışarda dilinden düşürmediği dizelerle bitirmek istiyoruz:

-Delikanlım,

iyi bak yıldızlara.

Onları belki bir daha göremezsin.

Belki bir daha

yıldızların ışığında kollarını

ufuklar gibi açıp geremezsin.

...

Delikanlım,

sen ki, ya bir köşe başında

Kaşından kan sızarak gebereceksin.

Ya da bir devrimci gibi darağacında

can vereceksin-

Onların bütün bir hayat taşıyacağım taze ve sıcak anıları

önünde saygı ile eğilirken, 12 Mart'ın bütün hukuk dışı uygulamalarının değerlendirileceği günü sabırla beklemekteyim.

.....

İDAM HÜKMÜYLE SONUÇLANAN BU DAVAYA YÖNELTİLEN
ELEŞTİRİLER
GÖSTERİYOR Kİ, KANUNUN DEĞİŞTİRİLMESİ BİR
GEREKLİLİKTİR

Prof. Dr. Öztekin TOSUN

Türk Ceza Kanunu'nun 146'ıncı maddesini ihlal suçundan ölüme mahkum edilen ve cezaları da yerine getirilmiş bulunan üç kişi hakkında verilmiş ölüm cezasının benzerleriyle karşılaştırıldığında çok ağır olduğu, bu olayda uygulanması gerekli maddenin başka bir madde olduğu, bu bakımdan bir hukuki yanlışlık bulunduğu düşünülmektedir.

Böyle bir yanlışlık bulunduğu, bu kişilerin yeniden muhakemesinin yapılıp yapılamayacağı sorulmaktadır.

Bir muhakeme yapılıp bütün soruşturmalar sonucunda bir karara varılmış ise, bu karar aleyhine bazı denetim muhakemeleri bulunmaktadır. Örneğin kararı beğenmeyen süresi içinde temyiz eder; ölüm cezasını gerektiren fiiller için bu temyiz incelemesi otomatik olarak, yani hiç kimse istemese de yapılır. Bu yollardan geçtikten sonra son karar yargı durumuna girer, yani o artık gerçeğe ta kendisi sayılır; artık bu kararın yeniden ele alınıp uyuşmazlıkların toplum içinde sürüp gitmesini önlemektir.

Böyle olmakla birlikte, bazı sınırlı nedenler bulunduğu ileri sürülürse, hukukumuz yargı durumuna girmiş, bu son karara rağmen, uyuşmazlığın yeniden muhakemesini kabul etmektedir. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 327-342'inci maddelerinde düzenlenmiş (muhakemenin yenilenmesi eşittir muhakemenin iadesi) adını taşıyan bu kurum sayesinde yeniden bir muhakeme yapıp hukuka aykırı son kararın kaldırılması olanağı vardır.

Mahkum öldüğünde bu yola başvurmak, örneğin ana babasına ve kardeşlerine de tanınmıştır.

Üzerinde durduğumuz olayda bu yola başvurulması olanağı bulunmadığını zannetmekteyim; çünkü, söylemiş olduğum gibi, bu yola kanunda açıkça gösterilmiş sınırlı durumlarda gidilebilmektedir.

İ) Sadece son kararın hukuka aykırı olması yetmez ayrıca kanundaki nedenler bulunmalıdır.

Olayda TCK.'nın 146'ncı maddesiyle ceza verilmesi hukuka uygun değildir, başka bir madde ile daha hafif bir ceza verilmeliydi diye bir fikre dayanıldığı kabul edildiğinde, kanunun sadece yanlış madde uygulanması durumunda bu yola gidilmesini kabul etmediğini görmekteyiz. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 327'inci maddesinde sayılmış nedenlerden biri bulunması gerekmektedir. Bu nedenleri kısaca görelim:

1) Duruşmada kullanılmış ve son karara etkili bir belgenin sahte olduğu ortaya çıkmalıdır. Olayımızda böyle bir belgenin sahte olduğu biçiminde bir iddia yoktur.

2) Yemin verilerek dinlenmiş bir tanığın mahkum aleyhinde gerçek dışı bir açıklamada bulunması ve bunun son karara etkili olması gereklidir. Böyle bir tanık açıklamasının gerçeğe aykırı olduğu ve buna dayanıldığı ileri sürülmemiştir.

3) Son karara katılmış hakimlerden birinin aleyhine ceza uygulanmasını gerektirecek nitelikte vazifesini kötüye kullanmış bulunması, yani bir vazifeyi ihmal veya suistimal suçunu işlemiş bulunması gerekmektedir. Hakimlerin böyle bir suç işlediği hususunda bir iddia da yoktur zannediyorum.

4) Yeni deliller ileri sürülmesi gerekmektedir. Yeni delil, duruşmada hiç ileri sürülmemiş veya sürülmüş olsa bile hiç üzerinde durulmamış delil olarak tanımlanmaktadır.

Bu nokta, dosyanın tam bilinmesi ile cevaplandırılabilir. Böyle bir delil ortaya çıktığında yeniden muhakeme olabilir; çıkmadığında yeniden muhakeme olamaz.

İİ) Ölmüş kişiler için sadece beraat etmesi gerekirdi diye bu yola gidebilmektedir.

Bir an için yeni delil ortaya çıktığını kabul ettiğimizde, olayda ikinci bir kanun sınırlaması ile karşılaşmaktayız. Şöyle ki; kanunumuz, ölmüş kişiler hakkında yeniden muhakeme yapılmasını, onların sadece beraat kararı almaları olasılığında kabul etmekte, onun dışında etmemektedir.

(CMUK. m. 339) Bu üç sanığın TCK.'nın 146'ıncı maddesiyle değil, fakat daha hafif bir cezayı gerektiren başka bir madde ile cezalandırılması gerektiği ileri sürüldüğüne göre, kanunumuzca böyle bir ceza değiştirilmesi için yeniden muhakeme kabul edilmiş değildir. Bu hüküm eleştirilere uğramaktadır; fakat böylece yürürlüktedir.

Demek ki, ölmüş kişiler hakkında sadece beraat kararı verilmesi iddiası ile bu yola başvurulabilmektedir; daha hafif bir ceza ile mahkumiyet için bu yol kapalıdır. Böyle bir hukuka aykırılık son karar yargı halini almış ve sanık da ölmüş ise, yeniden mahkeme için yeterli olmamaktadır. Eğer beraat olasılığı yoksa, kanundaki nedenler bulunsa bile, son karar yeniden ele alınamamaktadır.

Demek ki (İ) numara altında gösterdiğimiz 4 nedenden biri veya birkaçı söz konusu olayda bulunsa bile, (İİ) numara altında gösterdiğimiz koşul gerçekleşmediği için, bu yola gidilmesi olanağı yoktur.

Ancak kanundan çıkan bu sonucun, hukukçuları hiç doyurmadığı, bu yüzden, bu sınırlamanın kaldırılıp, cezanın azaltılması için de bu yola başvurulmasına olanak sağlanmasının doğru olacağı yolundaki eleştirileri dikkate almak gerekir.

Bu eleştiriler bizi kanunun değiştirilmesi ve yargılama

beraatle sonuçlanmayacak olsa bile, idam edilen sanığın davasına yeniden bakılması olanağının sağlanması gerektiği sonucunu kabule götürmektedir.

.....

İDAMLARLA İLGİLİ TARİHİ BİR BELGE

TÜRKİYE RAPORLAR BİRLİĞİ BAŞKANI PROF. DR.
FARUK EREM'İN CUMHURBAŞKANI CEVDET SUNAY'A
İDAMLARLA İLGİLİ RAPORU

ANKARA 1 NUMARALI SIKIYÖNETİM MAHKEMESİ
DENİZ GEZMİŞ, YUSUF ASLAN VE HÜSEYİN İNAN'IN
İDAMINA KARAR VERDİĞİ GÜNLERDE, CUMHURBAŞKANLIĞI
HUKUK DANIŞMANI, PROF. DR. FARUK
EREM'Dİ. İDAMLARIN MECLİSTE GÖRÜŞÜLECEĞİ
GÜNLERDE FARUK EREM'DEN MÜTALAASI İSTENMİŞ,
FARUK EREM GÖRÜŞLERİNİ BİR RAPORLA
CUMHURBAŞKANLIĞINA
BİLDİRMİŞTİ...

Sayın General

Cihad Alpan

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri

Emir buyrulan mütalaa aşağıda saygı ile arz olunmuştur:

1) Usul bakımından: CHP'nin iptal sebeplerinden bir kısmı usule dayanmaktadır.

a) İvedilik, öncelik: Tasarının Meclis'te ve Senato'da Komisyonların teklifi üzerine öncelik ve ivedilikle kabul edildiği, bunu teklif eden Komisyonların gerekçe göstermedikleri ve karar alındığı sırada da bir gerekçeye yer verilmediği bildirilmektedir.

--Gerçekten öncelikle (İç Tüzük: 74) gündemde mevcut maddelere -takdimen müzakere istendiğinde bunun eshabı mucibesinin dermeyan-ı sorumludur. Cumhuriyet Senatosu İç Tüzüğünde de (45) -Hükümet veya Komisyon tarafından yazılı ve gerekçeli bir istek üzerine- bir tasarinın önce görüşülmesine karar verilebileceği açıklanmıştır.

--Millet Meclisi İç Tüzüğünde (70, 71) bir tasarinın -yalnız bir defa müzakeresi ile iktifa edilmesi için Meclis'in kabul edeceği esaslı bir sebep olmadıkça müstaciliyet kararı verilemez, müstaciliyet kararının talebi yukarıdaki maddede münderiç şartları muhtevi ve tahriri olmak lazımdır- denilmektedir. Senato İç Tüzüğünde de (46) -esaslı bir sebep olmadıkça ivedilik kararı verilemez- kaydı yer almaktadır.

--O halde -gerekçe- ve -esaslı bir gerekçe- kararının verilebilmesi için aranan bir koşuldur. Anayasamız -kanunların yapılması-nı düzenlemiştir (Anayasa 91 ve devamı). İvedili işler-ivedili olmayan işler ayrımı (92) kabul edilmiştir. O halde ivedilik kararı ancak koşullarına riayet edilerek, verilebilir.

b) Teklif: CHP, bahis konusu tasarinın Meclise Başbakanlık tarafından sevkini, Anayasanın 64'üncü maddesine aykırı bulmakta ve bundan evvel Adalet Bakanlığınca Meclise sevkedilmemiş olan dosyaların Komisyon kararı ile Başbakanlığa iade olunduğunu ileri sürmektedir.

c) Münferit oylama: CHP'nin gösterdiği sebeplerden biri de, üç kişi hakkındaki ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair Adalet Komisyonunca hazırlanan tasarinın birinci maddesinin her üç hükümlüyü kapsadığı, bu hali ile genel kurullardan geçtiği ve hükümlüler hakkında tek tek oylama yapılmadığı, bu hususun -cezaların şahsiliği- ilkesine aykırı düştüğüdür.

2) Esas bakımından: CHP'nin esas bakımından ileri sürdüğü iptal sebepleri şunlardır:

a) Parlamentonun yetkisi: Anayasanın 132'inci maddesine göre yasama ve yürütme organları mahkeme kararlarını değiştiremezler,

yerine getirilmesini geciktiremezler. Bu kuraldır.

Ölüm cezaları hakkında Meclisin vereceği karar, bunun istisnasıdır. Bu istisnanın sebebi şudur: -... mahkememinin nazara alamayacağı hususları dikkat nazarına alarak ve aynı zamanda bir hayata son verilmesinin maşeri vicdanı temsil eden Parlemonto tarafından bir defa daha incelenmesi-.

b) Kanun teklifleri ve diğer kararlar: Meclis gündeminde de, bahis konusu tasarının görüşüldüğü aynı günün gündeminde başka ölüm cezalarının yerine getirilmesi ile ilgili Komisyon raporları mevcuttur. Bunlar hakkında öncelik ve ivedilik kararı alınmamıştır. Ayrıca hükümlüler af için Meclise müracaat etmişlerdir. Ölüm cezasının ilgası açısından da kanun teklifleri vardır. Bunlar hakkında henüz bir karar verilmiş değildir.

3) CHP'nin iptal istemi gerekçelerinin değerlendirilmesi:
İptal isteminin usul ve esasa ilişkin gerekçeleri arasında bir bağlantı görülebilir:

a) Tartışmasız kabul: Eğer ivedilik ve öncelik kararı alınmamış olsa idi, Meclislerde konu gereği gibi tartışılırdı. Bu tartışma, -subut- ve -vasıf- açısından olamayacaktı. Zira hükümler kesinleşmiştir. Anayasanın Meclise tanıdığı yetki -mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek-tir. O halde bütün cezalardan ayrı olarak ölüm cezasının yerine getirilmesi için Meclisin bir karar vermesi lazımdır. Bu yetki esasında ölüm cezasının yerine getirilememesi kararının verilmesinde toplanır. Mahkemelerin değerlendirmeğe yetkili olmadıkları unsurların Meclis tarafından nazara alınması gayesi takip olunmuştur. Meclis bu takdirinde bir ölüm cezasının yerine getirilip getirilmemesinde toplum açısından her türlü mülahazayı ele alabilecektir. İşte bu nedenle bir kimsenin hayatına son vermede -ivedilik- ve -öncelik- mantıki değildir. Hukuka aykırıdır. Anayasa, diğer cezaların aksine, bu cezanın bir defa da, Meclis tarafından incelenmesini isterken, bunlar hakkındaki kararın da ivedilik ve öncelikle alınabileceğini düşünmüş olamaz. Zira bu bir çelişme olurdu. Bir taraftan bir munzam

teminat getirilmesi, diğler taraftan açıkça isticial haklı gözükmemektedir.

Meclis gündeminde ve Adalet Komisyonunda pek uzun süredir, bekleyen infaz dosyalarının mevcut olduğu bilinmektedir. O dosyaların hepsinin önüne alınan bir dosyanın gerekli incelemeden yoksun bırakıldığını iddia etmek haksız sayılamaz.

b) Anayasamızdaki kusur: Ölüm cezalarının yerine getirilip getirilmemesi kararı diğler bütün Devletlerde -Devlet Başkanı-na verilmiş bir yetkidir. Zira Devlet Başkanı tarafsızdır. Tarihi bazı nedenlerle bu yetki memleketimizde Meclise verilmiştir. Çok partili döneme geçince, çoğunluk partisinin oy fazlalığı ile tarafsız tasdik makamı olmak niteliği de kalmamıştır. Bahis konusu ölüm cezalarının verilmesine sebep olan olayların kendi partilerine daha fazla zararlı olduğu kanısını taşıyan bir kuruluşun oylamada üstünlüğü tasdik eyleminin toplumca isabetli kabulünü imkansız kılabilir.

İvedilik ve öncelikle başlayan taraflı tutum, bu cezalar hakkında her türlü mülahazalar ve parti disiplini dışında vicdani kanaate göre sonuca varılması kuralına bağı kalınmadığını göstermektedir.

c) Mahkemenin kararı: Ankara 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesinin 9.10.1971 tarih ve 13//23 sayılı mahkumiyet kararının 53'üncü sahifesinde aynen şu satırlar yer almaktadır: -... detaylı eleştiri ve iddialar hakkında mahkememiz kişisel görüşlerini mahfuz tutmuş, müessese olarak bunlar üzerinde hüküm vermeyi, kamu vicdanına, tarihe ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin takdir ve yetkisine bırakmayı uygun görmüştür.-

Mahkemenin hükmünde yer alan bu satırların zorunlu kıldığı ölçüde TBMM'nin takdir ve yetkisini usuli kusurlar nedeni ile, kullanmak olanına sahip kılınmadığı açıkça belli olmaktadır. Kaldı ki bu satırların uyarıcı etkisi ve özellikle -mahfuz tutulan görüşler- deyimini, kamu vicdanına ve tarihe tevdi kılınan hususlar üzerinde gereken önemle durulması icap eder. Mahkeme kararında (basılı metin, sh. 11) işaret

edilen -ekonomik rezaletler-e ilişkin satırların neyi ifade ettiği üzerinde durabilecek bir merci bulunmadan bir sonuca varmak isabetli olamaz. Mahkeme kararı, ölüm cezasına adeta şarta bağlı olarak, hükmetmiş intibainı vermektedir.

ç) Topluca takdir: Halen yargılamalar devam etmektedir. TCK'nun 146'ıncı maddesine göre verilen ve verilecek bütün kararların bir arada ele alınması ve her suçlunun durumu ayrı ayrı incelenerek işledikleri fiillerin vahamet dereceleri karşılaştırılarak, tasdik veya ademi tasdik yetkisi böylece kullanılmalıdır. Aksi halde zamanın geçmesi, eşit olmayan takdirlere yol açabilir. Yüksek Adalet Divanı ve Aydemir olayında tasdik makamları bu imkana sahip idiler.

4) Yürütmenin durdurulması konusu: Anayasamızda ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşuna Ait Kanunda yürütmenin durdurulabilmesi hususunda sarahat olmadığı iddiası doğrudur. Fakat sarahat olmadığından, böyle bir kararı Anayasa Mahkemesinin veremeyeceği düşüncesi isabetli değildir. Yürütmenin durdurulması bir usul konusudur. Usulde kıyas caridir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi bu yola gidebilir. Esasen bu olaydaki karara -yürütmenin durdurulması- isminin de isabetli düşmediğini sanıyoruz. Zira bu terim idare hukukunda bir müesseseyi akla getiriyor. Burada bahis konusu olan -infazın bekletilmesi-dir. Yürütmenin durdurulması kararına konu olan bir idari kaza kuralları ile -infazın bekletilmesi- arasında fark vardır. Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karar, iadei muhakeme talebinin kabulünde Ceza Mahkemelerinin verdiği karara dahi, ancak ve kısmen benzemektedir. İadei muhakemede infaz durdurulursa, örneğin hürriyeti bağlayıcı ceza hükümlüsü serbest bırakılır. Bu olayda ise sadece ölüm cezasının infazı durdurulmuş olacaktır. O halde Anayasa Mahkemesinin bu konuda ittihaz ettiği karar, sadece bir -tedbir kararı-dır.

Bunun için açık hükme ihtiyaç yoktur. Anayasa Mahkemesine verilen görevin yerine getirilmesini sağlayan hükümlerde bu tedbirleri almak esasen mevcuttur.

5) Karar-Kanun tartışması: Basında rastlanan bazı görüşler, ölüm cezasının yerine getirilmesine ilişkin tasarrufu, Meclisin bir -karar-ı olduğu, kararlara karşı ise anayasaya aykırılık nedeni ile dava açılmıyacağı, yolundadır. Bu tartışma, Cumhurbaşkanlığının bahis konusu tasarımı tekrar görüşmek üzere iade edip edemeyeceği sorusuna da etkilidir. Zira aynı şekilde, Cumhurbaşkanının tekrar görüşme istemesi de, yalnız kanunlar içindir.

Teşkilatı Esasiye Kanunu yürürlükte iken karar-kanun ayrımı vardı. Yukarıdaki görüş ancak o dönemde haklı gözükebilirdi. Anayasa bu ayrımı kaldırdı. Ölüm cezasının yerine getirilmesi de bir -kanun- ile olmaktadır. Bu nedenle:

a) CHP'nin Anayasa Mahkemesine iptal için başvurusunda bir usulsüzlük yoktur.

b) Cumhurbaşkanımızın yetkileri ise iki bakımdan mütalaa olunmalıdır.

aa) Cumhurbaşkanımızın yetkileri cezaların affı bakımından üç belli sebeple bağlı olduğu anayasamızda açıklanmış bulunduğundan bu yol kapalı bulunmaktadır.

bb) Cumhurbaşkanımızın bahis konusu tasarının usulüne uygun hazırlanmadığı, ivedilik ve öncelik kararlarının isabetli görülmediği, böylesine önemli bir tasarrufta bütün düşüncelerin ortaya atılmasına olanak sağlanmasındaki zaruret ve uygun mütalaa buyuracakları sair gerekçelerle tekrar görüşme isteminde bulunmaları mümkün görülmektedir.

6) Mahkemeden karar istenmesi: Ceza Usulü Kanununun 403'üncü maddesine göre, bir cezanın infazı hususunda tereddüt olursa mahkemedен karar istenebilir. Kanununun bu hükmünün ölüm cezasının Meclisce onaylanmasında iddia olunan bir usulsüzlüğün çözümünü de kapsayıp kapsamadığında kesin bir kanaat izharı mümkün değildir. Meclisin bir tasarrufunun mahkemece denetiminde bir çeşit yetkisizlik görülebilir. Bununla beraber mahkemenin bu hususu mümkün

görmesi ihtimal dışı değildir.

7) Adalet Bakanlığı'nın yetkisi: Ölüm cezalarının tasdik kanunu çıktıktan hemen sonra infazı adet halindedir. Bununla beraber iadei muhakemeye müracaat halinde, talebin kabul veya reddine kadar infazın bekletildiğine örnekler vardır. Zira infaz halinde telafisi imkansız bir durum bahis konusudur.

Ölüm cezasının hemen infazında bir gelenek mevcut ise de belli bir infaz süresi yoktur. Böylesine önemli bir konuda, Adalet Bakanlığının müracaatların neticesini beklemeden infaz emretmesi veya böyle bir emir olsa dahi, Savcılığın ilerde kanunsuz sayılması mümkün böyle bir emri yerine getirmesi sorumluluğu gerektirmiş olabilir. -İnsan hakları-nı (Anayasa 2) ve bunlar arasında başta gelen -yaşama hakkı-nı (Anayasa 14) önemsiz saymak mümkün değildir.

Saygı ile mütalaa olarak arz olunur.

22.3.1972 Saat: 22.00

.....

YENİDEN KENDİ ŞEHRİMDE

En uzun günüydü ömrümün

süzgün, kamaşan bir arzuyla

her yanım karmakarış

yıllar ve yıllar ve yıllar sonra kendi şehrimde

yeniden yazmaya başladığım şu gün...

...

Bir yanı unutulmuş bir yanı taşkın

bir yanı bastırılmış bir yanı bıçkın
düşlerimle boğuşarak uyandım
ve boğulurcasına kendi karanlığımda
saatlerce dolaşıp durdum şehri..

...

Bu şehir gençliğimdi benim,
aşklarım, gizlerim, meraklarım,
kavuşup kavuşup yitirdiğim sevincim..

Kimi külhan, kimi ceylan nicesiyle kapışarak belanın
dövüşürken bu şehir kurtulsun diye acılarından,
şimdi, parçalanmış canlara bakarken bile sağır
acılardan zevk alan insanlar mı çoğalmış?

Kimisi yalanı kanıksamış, kimisi suskun kalanı..

Seçkin kendine vurgun, yılgın kendine esir..

Karalara, çiralara sarınmış kiminin elinde Kur'an

kiminin elinde kırbaç

göğünden ufkunu kurban

gününden güneşini haraç istiyor şehrin..

Köşe bucak aranırken savrulduğum sevdaların izini

dilimde sinsi sinsi yalanınca bu sözler

ürperdim sestem sese

bir ucundan bir ucuna şehrim kadar irkilip
sokaklardan içimdeki karmaşaya çekildim..

...

Ah ki düşümdeki yerinden

çoktan yitip gitmiş sevdiğim,

ah ki saklımdaki özlemler sahibine yabancı,

ektiğim gül, seçtiğim nar göz göre göre yağmalanmış,

kırık, kırgın, öksüz kalmış sürgünde gönül,

içlendiğim hüznler sakarca yaralanmış,

ah ki ellerimi doyasıya alamadan avcuna

elmasını incecikten

özen bezen düşlediği aydınlığa soyamadan

karca beyaz dalca narin

pınarlar kadar kibar

üzüm üzüm gözlerinde sevinç soran bakışıyla,

derin uykusuna dalmış baba ocağım,

uzanıp kucağında ağlayamadım..

...

En uzun günüydü ömrümün

bir yanı sabır bir yanı tınmaz

bir yanı kahır bir yanı kanmaz

bir kez daha sığınarak kendi yüreğime kendi Şehrimde

yeniden baŐlıyorum yazmaya

yeniden ve yine yapayalnız..

...

mrm senden özür diliyorum!

Nihat Behram Ekim 1996 İstanbul

.....